

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

X. ÉVFOLYAM.

1895. április.

IV. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Fogalmazás az elemi tanítóképzőben.¹

Emlékszel-e szíves olvasóm ama keserves kínszenvedésekre, melyeket nemes és nemzeti *Fegyveres Tamás*² uram álomban és ébren azalatt kiáll, míg Dezső fiához egy levelet megfogalmaz. Meggondolván, hogy a néptanítónak az életfoglalkozása több alkalommal ad fogalmazni valót: ha egyéb nem, már az általános emberszeretet teszi kötelességünké, hogy őt fogalmazni tanítsuk. E buzgóságunkat bizonyára még fokozni fogja annak meggondolása, hogy: miként taníthassa a nép gyermekét a leendő néptanító olyasmire (tollforgatásra), a mihez önmaga is csak alig ért, a mit ő maga is csak immel-ámmal, csak fanyalogva végez.

Képzeld, kedves olvasóm, mintha az előbbi néhány sorba (mintegy dióhéjba) beleszorítva a tanítóképzői fogalmazás-tanítás fontosságáról minden lényegeset elmondottam volna s engedd, hogy most egy lépessel tovább haladjak!

I. Tájékozódás a kérdés felől, tantervünk és tantervjavaslatunk alapján.

1. Az évi fogalmazványok száma.

A fogalmazványok számának s az azok készítése által szerezhető gyakorlottságnak nagysága egyenes arányban állván egymással, önként következnek, hogy nagyobb fokú fejlettség biztosítása céljából a fejlesztő eszközöknek is nagyobb számát értékesítsük. Azonban az eredmény nem pusztán a gyakorlatok számától, hanem azoknak kellő alkalmazásától is függvén, az évi fogalmazványok számával bizonyos közép-mértékben kell megállapodnunk. Így követel 1882. évi tantervünk egy növendéktől évente 10 iskolai és 10 házi, a négy év alatt 40 iskolai és 40 házi (összesen 80) fogalmazványt. Tantervjavaslatunk e követelményt egyelőre mintha fokozná, később azonban mintha engedne belőle.

¹ Ezen, a magyar nyelvi oktatásról irt cikksorozat első közleményét l. az 1884. évfolyam X. füzetének 637. lapján. Szerk.

² Petőfi: *«A táblabíró»* II. §. 8–12 és 13–17. versszak.

Ugyanis: az I. osztálytól havonta 1 házi és 2 iskolai (évi 30) dolgozatot, a II. és III. osztálytól évi 20—20 dolgozatot követel; a IV. osztálynál nem határozza ugyan meg a havi (s így az évi) dolgozatok számát, de igenis megköveteli a népiskola nyelvi és irodalmi tananyagának módszeres feldolgozásával kapcsolatban a fogalmazási, a tanítási vázlatokat s egynehány iskolai beszéd készítését. Így tehát a jövő tanítónövendékeinktől négy év alatt megkövetelhető fogalmazványok száma váltig megüti a százat. — Ekkora számú, kellő módon és körültekintéssel készített fogalmazvány eléggé elegendeti a biztos továbbfejlődés utját. Egy további kérdés:

2. *Minő ismeretkörökből veendő a fogalmazványok anyaga?*

E kérdésre *mostani* tantervünk így nyilatkozik: «A feladatok kiválasztásánál, a mennyire lehet, az oktatás minden ágára tekintettel kell lenni». Tantervjavaslatunk e követelménnyel ily határozottan nem áll ugyan elő, de nemcsak hogy ellene nem mond az elébb idézett helyes irányzatnak, sőt egész igyekezete annak kibővítésére, helyes továbbfejlesztésére irányul. Magunknak itt ama kérdés felől kellene megállapodnunk, hogy a fogalmazványok tárgyát képező feladatoknak körülbelül hány százaléka volna a magyar irodalmi és hány a más (és melyik más) tanítóképzői tanulmányok köréből választandó? E kérdésre minden hosszabb fejtegetés mellőzésével, azt gondolom, a következő felelet volna adható: a magyar fogalmazványok 50%-ához a tételeket szolgáltatassa a magyar nyelv és irodalom tanára. Kap is hozzá anyagot a nyelv-, irány-, ügyirat-, költés-, szónoklattan meg az irodalom-történet mezején. A másik 50%-on osztozzanak meg atyafiságosan: a nevelés-oktatásban, a földrajz, történelem, alkotmánytan, a természetrajz, természet-vegytan tanárai. (Ez osztozkodás részleteiről egyet-mást majd alább).

3. *Milyen szabású legyen a fogalmazási gyakorlatok ruházata?*

Mi férfiak nem igen értünk valami alaposan e dologhoz, nem is csinálunk valami sokat belőle, hanem a nők, főleg az úri renden levők, azok talán képtelenek volnának arra, hogy bizalmas családi körben, az utcán meg a szalonban egy és ugyanazon ruhában és magatartással jelenjenek meg. Tudom én, hogy minden hasonlat sántít; hanem azért mégis megkockáztatok egyet, midőn t. i. azt a hatást, melyet rám az írásbeli közlés levél-alakja gyakorol, a családjá körében, rendes foglalkozása között megjelenő úrnő hatásához hasonlítom. Nem tudunk betelni előzékenységének, bizalmas, megnyerő kedvességének dícsérésével. Mikor az írásbeli közlés szokott leíró, elbeszélő, értekező alakjaival találkozom: akkor az utcán megjelenő úrnőre gondolok, ki nem hozhatja magával a sétára vagy éppen a piacra szellemének, kedélyének kincseit és a mi kevés affélét kéznél tart, abból a legjobb ismerősnek is csak annyit juttathat, mennyihez a mellette elmenő ismeretlen is jogot formálhat s alkalomadtán bizonyára mindnyájan formálunk is. És a közlésnek szép, vagy éppen kötött irányban megjelenő alakja a szalon úrnőjét juttatja eszembe, a ki e trónteremben nem annyira házias, mint inkább háziaskodó, hogy reprezentálhasson és imponálhasson. Nekünk, tanítónépnek, a szalon-klima nem egünk. Sem reprezentálásra, sem im-

ponálásra nem érzünk magunkban sem küldetést, sem hivatást, vagy a mennyiben érzünk, azt másnemű eszközök alkalmazásával kell biztosítanunk. Kép nélkül beszélve, a tanítóképző fogalmazás-gyakorlatai vehetnek magukra levélalakot (erről alább részletesebben) vagy előfordulhatnak az egyszerű prózai előadás más szokott (leíró, elbeszélő, értekező) alakjában. A tanítói élethivatás kellő figyelembevételével mellett kiterjeszkedhetik e munkálkodás egyes iskolai alkalmi beszédek szerkesztésére. Azonban a szépirodalmi kísérletezéseknek békesség adassék! Az 1882. évi tanterv követelte verses kísérletek-ről, melyeket tantervjavaslatunk is hangoztat, most is csak azt mondom, a mit már 1886-ban mondtam («Magyar Tanítóképző» I. évfoly. 210. l. Ad C.) hogy: «kár a versírhatnomság zsilipjeit a tanítóképzőben lakat nélkül hagynunk». Hogy a vers-technikával való alapos megismerkedésnek az u. n. verses kísérleteknél sikeresebb és a tanítóképzés céljaira jobban kizsákmányolható módja önként kínálkozik, azt egy harmadik cikk-sorozatban lesz alkalmam talán épen e b. közlönyben feltüntetni.

4. *A kidolgozás minő fokozatán jelenjenek meg a tanítóképzői fogalmazványok?*

E kérdéstről mai tantervünk így nyilatkozik: Vannak *a) utánzó* fogalmazványok. (Hogy ezeken mit kelljen értenünk: azt tantervünk nem sejteti. Hogy mit szokás érteni: azt nincs minnek mondjam. Hogy tantervjavaslatunk mit ért, azt mindjárt itt alább fogjuk érinteni). *b)* Vannak *vázlatok* vagy *tervezetek*; *c) kivonatok* (Hogy ezek a fogalmazás-tanítás mely fokozatán, a dolgozatok *házi* vagy *iskolai* főcsoportjában foglaljanak-e helyet, e kérdéseket alább lesz alkalmunk szóvá tenni). Végre *d) önálló* kisebb-nagyobb és teljesen kidolgozott (leíró, elbeszélő értekező) fogalmazványokról meg szónoklati kísérletekről emlékezik meg mostani tantervünk. Tantervjavaslatunk is az elébb jelzett nyomokon halad, azzal az eltéréssel, hogy *a)* «*Alkalmos olvasmányokból a sajátosságos szóalakok, kifejezések, fordulatok rendszeres összeállítását*» követeli. E követelményben más szókkal azt látjuk kifejezve, hogy a fogalmazás-tanítás bizonyos fokon a nyelv-, irály-, költéstani tanulmányok közvetlen szolgálatában kell hogy álljon, azokkal kell, hogy lépést tartson. Magunk is így látjuk azt helyesnek, mint erről harmadik közleményünk bizonyosságot teend. *b)* U. n. utánzó fogalmazványokról tantervjavaslatunk nem emlékezik ugyan meg, de a II. osztály ilyenmő teendői között külön említi meg az önállókat és *az olvasmányok nyomán szerkesztendőket*, azaz nem önálló hanem utánzó, vagyis az olvasmányokból készítenő különböző terjedelmű és különböző célra felhasználható kivonatok. Követeli továbbá *c)* az u. n. *közéleti fogalmazványok* gyakorlását meg az *okiratok másolását*. — Mindezekből láthatólag tanterveink a kidolgozás különböző fokozatán álló fogalmazás-gyakorlatokról emlékeznek meg. Az ilyenek szükségességét magunk is elismerjük, de épen ez ok miatt szükséges a következő kérdés részletes fejtegetése, hogy t. i. az említett és a kidolgozás különböző fokán álló fogalmazványokból:

5. *Miként alkossuk meg az egyes osztályok munkarendjét?*

E kérdésre nézve tantervünk és tantervjavaslatunk is ad ugyan némi tájékoztatást, de a teendők egymásutánjának megállapítását, úgy

látszik, mindkettő a részletes «*Utasítás*» számára tartotta fenn. Részünkről, mielőtt a főkérdésre szolgáló felelet megadásába kezdenénk, pár pont alatt fölemlítjük amaz elveket, melyek a felelet megadásánál irányadók kell, hogy legyenek. E pontok: *a)* A *rövidebb* idő alatt megoldható írásbeli feladatok az u. n. *iskolaiak*, az *ellenkesők* a *háziak* közé sorozandók. *b)* Az egyszerűebbre, a könnyebbre, a későbbiekre alapul szolgálókra elébb kerüljön a sor. *c)* Ama fogalmazványok, melyeknek tételei a folyó tanulmányokból s nem a korábbiakból merítvék, meg ne előzzék az illető tanulmányokat, hanem azokkal lépést tartssanak, esetleg azokat kisebb-nagyobb időközzel kövessék. *d)* Ha az írásbeli dolgozat hivatása az, hogy a nyelv-, irány-, stb tanulmányok valamelyikéhez, valamely olvasmány tárgyalása után alapot szolgáltatson: a szemléletek megtétele (az apa) okvetlenül idősebb legyen, mint az elmélet elvonása (a fia) *e)* Ha ellenben a begyakorlás szolgálatában kell állania: a sorrend megfordul.

6. *Hogyan alakul az I. osztály munkarendje?*

a) *Iskolai dolgozatok.* Ez osztály évi 10, (vagy a tanterjvasolat szerint 20) iskolai dolgozatának 50⁰/₀-a egyébből nem állhat, mint az olvasókönyv egyes olvasmányainak, olvasmányrészleteinek meghatározott szempontok szerint eszközöndő *kivonatából*, vagy az azokban található (esetről esetre megjelölendő) *szófajok*, *szó*-, *mondatalakoknak* bizonyos szempontok szerint leendő kiírásából és csoportosításából. Az ilyen dolgozatok elkészítése a tanév első felére estek, hogy addig a földrajz, természetrajz, történelem tanárának módja legyen a tárgyából alkalmas tételek kiszemelése. A kidolgozást a tanuló az alább olvasható kérdéscsoportok alapján könnyen végezheti.

b) *Házi dolgozatok.* Ugyanezen osztály évi 10 dolgozatának első 50⁰/₀-a mind *levélbőli*² álljon. A második 50⁰/₀-hoz szükséges egyszerű leírások, elbeszélések tételeinek megjelölésénél szíves örömet segédkezhetnek a kiválóan leíró meg elbeszélő tudományok (földrajz természetrajz) történelem, kezelői. Ide vonatkozólag l. a tanítóleíráshoz tartozó kérdéscsoportokat.

7. *A II. osztály munkarendje.*

a) *Iskolai dolgozatok.* Ezekhez kellő számú, változatosságú és fokozatos sorban átszállítható anyagot szolgáltatnak *a)* az olvasókönyv egyes olvasmányainak kivonatai, *b)* az u. n. közéleti fogalmazványok közül a rövidebbek (nyugtatvány ellennyugtatvány, elismervény, díjlevél, díjszerződés, folyamodvány) *c)* egy-két egyszerűbb leírás-, elbeszé-

² Itt meg kell jegyezni, hogy tantervünk a levelezés tanítását a I. osztály, tanterjvasolatunk pedig a II. osztály teendői közé sorozza. Maga n e kérdés javarésztében mostani tantervünk pártjárja állók, a mennyiben az egyszerű (bizalmas és üzleti) levelezés tanítását az I. osztályban végezhetőnek, sőt végzendőnek tartom. Végzendőnek azért, hogy a) növendékeink, kik-e részben tarkánál-tárkább idétlenségeket hoznak magukkal, már belépésük után mindjárt megtudják, milyennek kell lenni egy tisztességes levélnek, s ilyesminek készítésébe négy éven át kellően beleerősödjenek; továbbá b) azért, hogy ha a tanítónövendék a levélen látja, hogy annál meg kell lenni a kezdő, derekas és befejező résznek, már e szemlélet is megvárhatja vele, hogy egyéb fogalmazványt is csak annyiban tekintsen kerek egésznek a mennyiben megvan a feje, törzse és befejezése. Hogy e levelek tartalma és szerkezete minő legyen: azt alább az u. n. előkészítésnél fogjuk megtudni.

lés-, értekezéské, végül *d*) egyes tárgyalat rövidebb költemény írálytani szépségeinek épen a tárgyalás alkalmával eszközöndő kiírása és csoportosítása (megjelölt szempontok szerint).

b) Házi dolgozatokhoz a megkívántató tételeket *a*) az u. n. felsőbb levelek, *b*) a jegyzőkönyv meg a tanítói jelentések, *c*) a rendszeres és terjedelmesebb leírások, elbelszélések, értekezések, végül *d*) a népiskolai olvasó-, és nyelvtani kézikönyveknek (terjedelmesebb) kivonatai szolgáltatják.³ Mindezekből bőven kitelik a magyar irodalom tanárának 50%-nyi illetősége. A többi %-ra bőven szolgáltatnak anyagot a földrajz, természetrajz, történelem. És itt már az sem szükséges, hogy az egyes efféle tételek kijelölésével a tanév derekáig kelljen várni, mert az előző években feldolgozott tárgyak vagy tárgyrészeket egybefoglaló ismétlése hálás anyagot kínálkozik. Ugyancsak itt kezdendő meg az úgynevezett *anyaggyűjtés* a *terjedelmesebb* prózai olvasmányokból és ugyanilyen írásbeli dolgozatok szerkeszthetése céljából, mint az alább részletesebben látható az *egyszerűen*, a *rajzolja leíró*, az *elbeszélő*, meg az *értekező* prózai fogalmazások tárgyi előkészítéséhez szolgáló kérdéssorozatoknál.

8. A III. osztály munkarendje.

a) Iskolai fogalmazványok. E fogalmazványokhoz kellő mennyiségű anyagot szolgáltatnak *a*) ama teendők, melyekről eddig szándékosan hallgattunk, t. i. a *vázlatok* egyes terjedelmesebb leíró elbeszélő, értekező dolgozatokhoz. Azt tartjuk, hogy jó tervet, vázlatot készíteni majdnem bajosabb (semmi esetre sem könnyebb) munka, mint tűrhető teljes dolgozatot; és éppen azért bajosabb, mert könnyebbnek látszik. Egyfelől azért mellőztük e munkanemet eddig, hogy kellő szemléletek alapján, módjuk legyen növendékeinknek az ilyenek készítésébe kellően beleerősödni. Mellőztük másfelől azért, hogy elébb szerezzenek tudomást olyan munkanem felől (értem az anyaggyűjtést), mely nélkül főleg pozitív adatokkal, dolgokkal, kérdésekkel foglalkozó írásműnek készítésénél egy lépést sem tehetni (egyébféléknél sem sokra mehetni) vagy ha tenni akarunk, dolgozatunk nem fog egyéb lenni érdektelen hasalásnál, általánosságokban kalandozó üres szókongatásnál. Itt még csak annyit kell megjegyeznünk, hogy amaz anyaggyűjtés, melynek eredményéről a növendékeknek ez osztály iskolai dolgozataiban számolniuk kell, a tanév folyamán (a dolgozat készítéseig) tárgyalat kisebb költői művekre, vagy a nagyobbaknak egy vagy más részletére kell, hogy kiterjeszkedjék. (Ugyanilyen nagyobb terjedelmű anyaggyűjtő munkák eredményével a *házi* dolgozatok között fognak beszámolni a növendékek). Hasonlóan iskolai írásbeli dolgozatokhoz való anyagot szolgáltat *b*) az egyes költői műfajok tanulmányozása, mely alkalommal a növen-

³ Tantervjavaslatunk a IV. osztály teendői közé sorozza a «kiváló népiskolai olvasó-nyelvtani tan- és vezérkönyvek» ösmertetését. Részemről azt tartom, hogy ha e művek anyagával a tanítónövendék már a II. osztályban megismerkedik: III. osztályos korában, mikor gyakorlati tanítással kell foglalkoznia, tudta már, hogy minő anyagot hol keressen, a IV. osztályban pedig az illető népiskolai művek fölött a módszertani szemle rövidebb idő alatt és sikeresebben végezhető. Szükség lenne tehát ezt az itt jelzett munkarészletet a mostaniból leendő tantervünkbe is átvenni.

dékek a tárgyalt költeményben (költeményekben) észlelt faji sajátságokat a tanár útmutatása szerint megjelölt sorba, csoportokba állítják. (Pl. tárgyaltuk, talán éppen beemléztük Arany «Széchenyi emlékezete» című odáját. Már most állítsák össze a növendékek egy iskolai dolgozatban, hogy a nevezett költeményben pl. hol, mennyiben észlelhető az ódai szagatottság; hol és mennyiben jelentkezik a fenséges és ezt hogyan tudja a költő kifejezni; miben áll a kérdéses ódánál a versteknika tökélye; mi az, a miben ez a mű a daltól, dalféléktől különbözik, stb.) A mint láthatni, már egyetlen költemény, annak tanulmányozása mennyi alkalmat szolgáltat különböző írásbeli dolgozatok készítéséhez. És aztán a folyó tanulmányok sorozata, vagy a már végzetek egyes kisebb-nagyobb csoportjának rövidebb vagy terjedelmesebb összefoglalása! Aztán elébbi megállapodásunkat sem szabad felednünk, hogy t. i. a magyar irodalmi tanulmányokból a kidolgozandó feladatoknak csak 50%-a kell, hogy kiteljék, a többi 0%-ot pedig a többször említett más alkalmas tárgyak szolgáltatják.

b) Házifogalmazványok. Állhatnak ezek: a) nagyobb terjedelmű *anyaggyűjtésből* (pl. a «Toldi-trilagiából» Toldi Miklósnak, Toldi anyjának, a Benczéknek jellemzéséhez, Jókai «Új földesúr»-jából az Ankerschmiedéhez, Józsika Abafijából, Katona «Bánk Bán»-jából hasonlóan a címhősöknek, vagy pl. Eötvös J. «Eljen az egyenlőség» jéből Gr. Ábrányinak, Hegyfalvi alispánnak, Perlegi ügyvédnek a jellemzéséhez stb.) b) Terjedelmesebb leíró, elbeszélő, értekező dolgozatokhoz szolgáló részletes vázlatokból. c) Ugyanilyen munkák részben vagy egészben való kidolgozásából. d) Terjedelmesebb vagy kisebb művekre vonatkozó több oldalú irodalmi tanulmányokból (pl. «Szondi két apródja»-nak vagy Arany más balladájának, Petőfi, «János vitéz»-ének, «Apostol»-ának vagy más elbeszélő költeményének, ilyen vagy olyan fajta dalainak meséje, főszereplői jellemzése, hangulata, költői technikája, stb. Deák Ferencz vagy más kiváló politikai, akadémiai, törvényszéki, egyházi szónok valamelyik szónoklatának szerkezete, tételfelosztása, érvelése, befejezése stb.) e) Valamely kisebb népiskolai vagy általában iskolai alkalmi beszéd kidolgozása. ⁴ E munkák közé vonhatók be a tanterv javaslatunk szerint f) a *magánolvasmányoknak* tartalmi kivonatai is. Az ilyen olvasmányokkal csak egy baj van, az t. i., hogy magánolvasmányok lévén, módját kell ejteni annak, hogy az ilyeneknek eredményei az osztály összes növendékeinek biztos tudomására jussanak. A szükséges intézkedések mikéntjéről alább magunk is megemlékezünk. — Az itt a—f) pontok alatt folemlített irodalmi tárgyú feladványokból bőven kitelik a házi fogalmazványok tételeinek az egyik 50%-a, a többit hadd adja a többi tantárgy.

g. A IV. osztály munkarendje.

⁴ Mostani tantervünk szerint a szónoklattan tanítása a III. osztály teendői közé van sorozva. E munka ott is a tanév végére jut. Ilyen tárgyú írásbeli dolgozatok tehát csak az év végén ha előfordulnak. De tanterv javaslatunk már a III. osztály tárgyai között megemlékszik a retorikai elemekről s így a jövő tanítóképzőjében az ilyen tárgyú fogalmazványok készítése már a III. éves növendékekből megkövetelhető. Nem is lesz nagyon terhelő, ha tőlük az ilyesmit megköveteljük.

Ez osztály fogalmazás-tanításáról mostani tantervünk röviden csak annyiban intézkedik, hogy legyenek a készítenő dolgozatok között: «*Neveléstani, irodalmi, történeti stb. értekezések*». Tantervjavaslatunk megennyit mond: «*A népisk. (magyar nyelvi és irodalmi) tananyag módszeres feldolgozásával kapcsolatosan: Fogalmazási és tanítási vázlatok. Egyegy alkalmi iskolai beszéd.* Mostani tantervünk a magyar nyelvi és irodalmi oktatás céljának a kitűzése alkalmával befejezés-képpen megköveteli mindenik osztálytól minden hóban egy iskolai és egy házi dolgozat elkészítését. Ellenben tantervjavaslatunk ámbár elébb mindenik osztálynál határozottan megjelöli a havonta készítenő (iskolai és házi) fogalmazványok számát: itt effélékről szót sem szól. A fogalmazó-munka fonalának e megszakadása, jobban mondva: szétfoslása épen itt, az irodalmi tanulmányok betetőzésénél, nem tudni, hogy szándékos-e, vagy csak véletlenség, de nekem, épen azért, mert a fogalmazás-tanításnál is, mint minden más tanításnál, bizonyos magaslat elérését kell magunk elébe tűznünk s e magaslat, a dolog természete szerint, ugyanott érendő el, a hol a növendék irodalmi tanulmányai is tetőzetre jutnak: nekem a munka fonalának e szétfosladozása sehogy sem tetszik, nem szabad, hogy tetszszék. Hogy a fogalmazó munkának ily észrevétlen megszünése a tanulmányzáró év forró homokjában észlelhető szétfolyása szándékos lenne: részemről azt sem tudnám igazolni. Igaz ugyan, hogy a képzőintézeti negyedik év kiválóan az u. n. áthatóbb gyakorlati kiképzés érdekében van föllállítva s teendőit, tanulmányait a cél szemelött tartásával kell kijelölni; de ama fogalmazó munkáknak javarészét, melyeket tantervjavaslatunk ez osztályra nézve kitűz, mi már a II. osztálynál tervezzük s elvégezhetőnek, elvégezendőnek tartjuk, tehát ezt a munkát itt a IV. osztályban mással helyettesíthetjük. Ezenkívül ez osztály irodalmi olvasmányai (a tantervjavaslat szerint) igaz, hogy főleg magánolvasmányok. De minthogy a javaslat ez olvasmányokat nem kizárólag, hanem csak *főleg* sorozza a magánolvasmányok közé; minthogy ez olvasmányok eredményét, épen azért, hogy a munka sikerét biztosíthassuk, valamely úton-módon csak számba kell vennünk; minthogy a számbavevésnek csak egy természetes és a tömegtanítás céljára értékesíthető módja van t. i. az, hogy több, kevesebb magánolvasmány eredménye, ha nem is a maga teljes egészében, de egy vagy más része közös tanulmány tárgyául legyen megjelölve; minthogy végül a tanár vezetése, ellenőrzése alatt végrehajtott néhány kísérletben be kell mutatnunk a leendő néptanítónak, hogy voltaképen miféle munkák is azok az irodalomtörténeti tanulmányok, melyek az egyes írók több oldalú, különböző íróknak valamely magasabb szempontból való jellemzésére vezetnek: elodázhatatlanul szükségesnek tartjuk, hogy ilyen fogalmazványokra vezető tételek közül itt egynehányat bemutassunk, ilyeneknek kidolgozására a IV. éves növendékeknek alkalmat adjunk. Ilyen tételek pl. a következők: Arany és Czuczor Szondi-jának összehasonlítása. Az allegorikai alakban nyilatkozó hazafias érzelem Tompa meg Arany költeményeiben. Arany, mint balladaíró. Egyik vagy másik meseírónak részletesebb ösmertetése, ezek közül többnek, kevesebbnek az összehasonlítása. Kivalóbb odaíróink. Petőfi, mint elbeszélő író. Tompa

népregéinek, vagy virágregéinek egybefoglaló jellemzése. A népies iskola egyik, másik, vagy mindhárom főképviselője, mint levélíró. Petőfi, Tompa, Kerényi költői versenye (Az erdei lak). Gyöngyösi Istv., Petőfi, Tompa, Arany Széchi Máriaja. Csiki, Szigligeti dráma-, vigjátékhősei, vagy Jósika. Jókai regényhősei az egyes íróknak több darabjából összehasonlítva. Gyulai Pál, Pósa L. mint a gyermek- és ifjúsági irodalom művelői, több-kevesebb más ilyen íróval összehasonlítva. Ilyen és hasonló feladatok részben az eddigi olvasmányok, részben az irodalomtörténeti tanulmányok kapcsán s a tanár megfelelő útmutatásai mellett nemcsak, hogy biztosan végezhetőek ez osztályban, hanem az irodalmi és irodalomtörténeti tanulmányok iskolai betetőzéseül, továbbá ösztönzésül, újmutatásul arra, hogy leendő néptanítónk miként szokjanak az irodalom szemmel tartásához: gondolom hogy megvárható, vagy mondjuk erősebben, megkövetelhető a IV. osztálytól.

A dolgozatok száma azonban tekintve azt, hogy a IV. éves tanítónövendékek az írásbeli képesítő vizsgálatot már májusban leteszik; tekintve azt, hogy másnemű írásbeli munkákkal is meglehetősen el vannak foglalva; tekintve végül azt, hogy egész évi szabad idejüket a rendes évi teendők meg az elébbi osztályok tárgyainak ismétlése között kell megosztaniok, ha a képesítőre alaposan és nyugodtan akarnak elkészülni: követeljük tőlük szeptembertől kezdve bezárólag áprilisig, havonta egy-egy — s az irodalomtörténeti tanulmányok folyama alatt s azokkal kapcsolatban végezhető iskolai s kéthavonkint egy-egy terjedelmesebb házi (összesen tehát $8 + 4 = 12$) dolgozatot. Ennyi, gondolom, nem túlságos követelés. Vagy am, alkudjunk le belőle innen-onnan egyet-kettőt s más tárgyból ne is adjunk nekik ilyen munkát, csak a magyar irodalomból, de — a mit különös nyomatékkal szeretnék kifejezni — ilyen irányú rendszeres foglalkoztatás nélkül a tanítónövendéket épen az életbelépés küszöbén semmi esetre ne hagyjuk. Igyekezzünk ezt az utolsó évet is, mely alatt a leendő néptanító szabad foglalkozására, még irányadólag befolyhatunk, fölhasználni arra hogy a nemzeti irodalommal főleg a nemzeti szépirodalommal leendő foglalkozást nála a lehetőségig lelki szükségéig fejlesszük.

II. Teendőink a fogalmaztatás körül.

1. Tájékoztató.

Tervszerűen kitűzött eredmények bekövetkezését csak minden részben tervszerűen végzett munka után várhatni. A fogalmaztatásnál reánk váró teendőket gondolatom szerint két főszempont alá lehetne összefoglalnunk. Ezek egyikét nevezhetnők *rendtartásinak*, másikát *didaktikai-nak*. Vegyük ezeket rendre.

2. Rendtartási teendők.

a) *Csináljunk rendet növendékeink írásbeli munkái között!* Tanítónövendékeinknek, jól tudjuk, nem csekély számú írásbeli munkafélét kell végezniök. Így pl. a) egy sereg lapot kell készíteniök magyar, német és rondírásból, szabadkézi, mértani, sőt ipari rajzból, térképrajzokból. b) Németből magyarra, magyarból németre, sőt némely helyen valamely

más hazai nyelvből magyarra és viszont kell fordítani és megfelelő szójegyzékeket készíteni. *c)* A II. III. IV. osztályosoknak jegyzeteket kell vezetniök gyakorlóiskolai látogatásaikról, a gyakorlóiskolai próbatanításokat követő bírálatokról. *d)* III. éves növendékeinknek évente legalább 5—6 vagy 6—8 tanítás-tervet kell készíteniök saját próbatanításaikhoz; a IV. éveseknek ugyanannyit; de ez utóbbiaknak még ezen kívül az általuk (félnapokon vagy egész napokon át) végzendő gyakorlóiskolai tanításokhoz szolgáló terveket is ki kell dolgozniök. *e)* Mindenik IV. éves növendék el kell, hogy készítse az egész népiskola mindenik (I—IV, vagy I—VI.) évfolyamára szóló u. n. tananyagbeosztást, le kell hogy másolja a különböző viszonyoknak megfelelő népiskolai óratervek egész tömegét. *f)* Ott vannak a zeneelméleti, összhangzattani feladatok, melyeket írásban kell kidolgozni. *g)* Hát még hol maradtak az u. n. szervezettan gyakorlati megösmertetéséhez szolgáló különböző naplóviteli minták stb.? A mint látszik, az ilyen munkák száma épen elég ahhoz, hogy tanulóink velök torkig legyenek, a pontos végzésben még a jobbak is lankadozzanak, a végzett munka eredménye pedig átlag még bizonyos középfokú követelményt is csak alig elégíten ki. E nagy bajon főleg úgy segíthetünk, ha bekövetkezését lehetlenné teszszük. Tehetjük pedig úgy, ha u. n. *módszertani havi értekezleteinken*, a havi teendők előirányzásakor, valamint a végzett anyagról szóló jelentés alkalmával *az ilyen munkákat egymással teljesen összhangzásba hozzuk, s a megállapított összhang megtartása fölött kérlelhetetlen szigorral örködünk.* Azaz: *a)* megállapítjuk, hogy mely osztálybeli növendékeinknek, mikorra, minő u. n. házi feladatokat kell végezniök. *b)* A megállapítottaknál többet a növendékek semmi szín alatt ne végezzenek. *c)* Iskolában, a tanítással kapcsolatban végzendő ilyennemű teendőiket u. n. házi feladatokká se a tanár, se a tanítvány ne változtathassa. *d)* A módszertani értekezőlet tudta és beleegyezése nélkül a növendékek semmi ilyen házi munkát ne kapjanak. Ha az összhangbahozás így sikerült, akkor teljes joggal követelhetjük és követeljük is hogy

a) a növendék a megállapított munkát a kitézött időre pontosan végezze!

A kitézött idő pontos megtartása nemcsak hogy a munka sikerét biztosítja, hanem a pontosság komoly megkövetelése kedvező alkalmat szolgáltat a szorgalmas, igyekvő növendékeknek az ellenkezőktől való elkülönítésére s így az egészséges közszellem ébresztésére, fentartására: a «divide et impera!» különben rossz hírbe hozott elve itt üdvösen fog bevalni. De ezekről itt csak mellékesen legyen szó. Fiatalság, munkaképes kartársaim egy kis gyakorlat után könnyen és pontosan örködhetnek a kijelölt feladatok elvégzése, beadása fölött; de ha egyikünk-másikunk a delelőt már elérte, vagy meg is haladta, bizony akkor ajánlatos, hogy az ilyen teendőkről naplót vezessen. E napló adatai nyomán aztán gyermekjáték a megállapított munkarendhez ragaszkodni, az annak nyügeből kilépni hajlandó fiatal nemzedéket féken tartani, a lankadozókat idejében figyelmeztetni, az elmaradott munka utánpótlására utasítani. Az utánpótlás *az iskolai feladatokra nézve a gyakorlóiskolai látogatással elfoglalt növendékektől* — úgy gondolom — méltányosan nem követelhető, de a házi feladatok végzése és beadása már teljes szigor-

ral. A megállapított munkának a kellő időben leendő végzéséhez részünkről a tanár által megjelölt hibák kijavítását is odaszámítjuk. E munka megkövetelésében is épen olyan következetesek legyünk, mintha új dolgozat elkészítéséről lenne szó.

3. Didaktikai teendőink.

a) *A dolgozatok kellően előkészítendők.* Midőn velünk ezelőtt néhány évtizeddel fogalmaztatni kezdetek: néha megmondották ugyan, hogy miről írjunk («Az ifjúság az élet tavasza. Szülőink iránt tartozó kötelességeink. Quod tibi non vis, alio ne feceris. Ebül gyűlt szerzedéknek ebül kell elveszni, stb.»); a legtöbb esetben azonban így hangzott a feladat, hogy írjunk valamely dolgozatot tetszés szerint választott tételtől. Mi aztán neki is szabadultunk és írtunk kitől hány zsákkal telt és az egyik írt szónoki, másik egyszerű prózában, némelyikünk még rimbe is szedte hátul, a mit írt. — Mindnyájunknak egyöntetű fejlődéséről, természetesen hogy szó sem lehetett. Tantervjavaslatunknál ez épen most szóba került követelmény tekintetében határozott haladást észlelhetünk. Ugyanis míg az előkészítésről eddigi tanterveink mind hallgatnak, tantervjavaslatunk a fogalmazás-tanításnak különösen «kezdetén (az I. és II. osztálynál) határozottan megköveteli, hogy «a különféle tárgyi leírások és elbeszélések (az I. osztályban) megállapított vázlat szerint» . . . «A dolgozatok (a II. osztályban) mindig megállapított vázlat szerint» . . . készítettendők. Ezek az itt nyomtatékkal hangoztatott követelmények közönséges nyelvre fordítva azt teszik, hogy: az írásbeli dolgozatok (kivéve az alább részletesen fölmentendő eseteket) mindig kellően előkészítendők. Hogy az u. n. vázlatkészítés nem az egyetlen, nem is az első munka, a melyet valamely írásbeli dolgozat kellő előkészítésénél végezni kell: azt alább nemsokára látni fogjuk, midőn épen az előkészítésről behatóbban kell szólnunk. Most csak ennek az előkészítésnek a szükségességéről akartunk megemlékezni, valamint azon való örömünket is kifejezni, hogy e munkát tantervjavaslatunk is megköveteli.

b) *A dolgozatok megvizsgálások.* Hogy a növendék a kiszabott munkát minő eredménnyel végezte, arról csak a dolgozat megvizsgálása után győződhetünk meg. Itt az átvizsgálás eszközzésére és eredményeinek megállapítására, a megvizsgálás határdejére, eredményeknek híruladására, a megjelölt hibák kijavításának ellenőrzésére nézve kell egyet-mást részletesebben elmondanunk.

aa) *A megvizsgálás és eredményeinek megállapítása.* Valamint a magyar irodalmi tárgyú fogalmazványoknak előkészítése, úgy a készeknek átvizsgálása és a munka eredményének megállapítása (Alak: ? Tartalom: ?) a magyar nyelv és irodalom szaktanárát terheli. A más tudáságakból vett tárgyú dolgozatoknak valamint az előkészítése, úgy az eredmény számbavételénél az alak- és tartalomra vonatkozó minősítvény megállapítása is a magyar irodalom meg az illető tárgy szaktanára közös, mindenestre egyetértő munkájának eredménye kell, hogy legyen.

bb) *A megvizsgálás határdeje.* Arról nem is szólok, hogy nincs meg a kellő erkölcsi alapom a pontosság megköveteléséhez akkor, ha magam pontatlan vagyok. Arról sem teszek említést, hogy az

én tántoríthatlan pontosságom mennyire megkönnyíti a fiatal emberre nézve a hasonló erény gyakorlását. Azonban a munkafelosztás modern elve mindenesetre megköveteli azt, hogy ha a tanuló a kijelölt munka végzésével időhöz van kötve: az ilyen megkötöttség a munkákat megvizsgáló tanárszemélyzetre is kiterjedjen. Ugyanis, ha én a magam munkáját kellő időre nem végzem, a tanulót akasztom meg a magáénak végzésében, azaz: ha magam csak egy napot is késem a tanmenetszerűen megállapított határidőn túl a dolgozatok megvizsgálásával, féltő, hogy a tanulónak nem hagyok elég időt a megjelölt hibák nyugodt megvizsgálására és kijavítására. A javítás végzésére nézve Pató Pál urammal tartani és többrendbeli dolgozatnak az átnézését egymásra halogatni nemcsak erkölcsi okokból nem tanácsos, de nem főleg azért, mert így lehetetlenné tesszük a növendékre nézve azt, hogy későbbi munkái végzésénél az előbbiekből esetleg meríthető tanulságoknak, okulásoknak hasznát vehesse. Halgatásunk, hanyagságunk tehát értelmi megrövidítése a lelkünkre bízott fiatal nemzedéknek.

cc) A megvizsgálás eredményeinek hírüladása. E munka jelenleg⁵ majdnem gyári gyorsasággal megy: vörös, vagy más kiváló színű tintával aláhúzzuk, alápontozzuk a hibás szót, kifejezést, mondat szerkezetet, gondolatmenetet, logikai sántítást, vagy épen bukfcenczet; aztán visszaadjuk a dolgozatot a növendéknek, hogy javítsa ki. Hát az így talán kelletlenül egy kissé mégis gyorsabb munka. A régi és mostani elbánás között elvezető vágást talán üdvös volna némileg közzéletni. Úgy t. i., hogy a dolgozatokat az osztály előtt előszóval teendő észrevételek kíséretében osszszuk ki. Ez észrevételek nem szükség, hogy mindig tetemes időt kössenek le, hogy külön-külön minden egyes dolgozatra kiterjeszkedjenek, de úgy láttuk, hogy néha mellőzhetetlenek, mert a dolgozatok átvizsgálásakor tett tapasztalatok nyert eredmények közhaszonra csak így értékesíthetők: így hozhatók biztos köztudomásra. Hogy részletekről is szóljunk, szerkezeti nagyobb hibák a kellően előkészített dolgozatban igazság szerint, nem szabad, hogy előforduljanak, de nem lehetetlen, hogy előfordulnak. Az ilyen hibákat, részint figyelmeztetésül, részint a szerkezetre, dolgozatra vonatkozólag mondottak ismétlése kedvéért a többi tanulótárs előtt is, szóvá kell tenni. Egyik-másik dolgozat egyenes — hangsúlyozom, hogy egyenes alkalmat, felhívást szolgáltat akárhányszor logikai idétlenségek, idegenszerűségek,

⁵ Régen (talán régesrégent is mondhatnék) volt egyikünknek-másikunknak olyan buzgó tanárja, a ki dolgozatunkra egész hosszú bíráló értekezést írt, néha olyan hosszú, hogy annyira — volt eset rá, hogy többre — ment, mint a bírált dolgozat. Melyikünknek milyen volt a lelke: egyikünk szent áhítattal, másikunk szánó mosolylyal nézte végig ezt a jobb helyre és sorsra érdemes lukubrácziót. Ma egyszerűen azt mondjuk rá, hogy ha a jó öreg annak a töméntelen jegyzetnek a felét vagy ötödét a dolgozat tételének kijelölése alkalmával előkészítésül mondotta volna el: nem kellett volna az egészet 15 — 20, vagy 30—50 nebulódmagam naplójára azokkal a halóporokban is áldott öreg kezekkel odaírnia. Nemcsak fölösleges, hanem a tömegtanítás szempontjából valóságos kárbavesztett munka is volt az ilyen. Mert pl. az én naplómra vezetett megjegyzések csak hozzám lévén intézve: azokról az én többi társam — ámbár náluk talán éppen olyan jól fogott volna, mint nálam — többnyire tudomást sem vett. Már az tanulói erény számba ment, ha valamelyikünk a magáéra írott öreg betűket előlvasta.

magyartalanságok, erkölcsi, társadalmi ferdeségek helyreigazítására; egyik-másik dolgozatban fordulhatnak elő figyelemre méltó jelességek stb. Mindezeket a dolgokat nem tanácsos véka alá rejteni, hanem kötelességünk az idő kellő kímélése mellett köztudomásra hozni. Ez a cél pedig csak a dolgozatoknak élőszó kíséretében eszközendő kiosztása mellett valósítható.

dd) A megjelölt hibák kijavításának ellenőrzése. Erre a teendőre két utat-módot tudok jelölni; egyiket azt, hogy a mely hibára a növendék rájönni nem bír, az iránt hozzánk kérdést intézhessen; másikat pedig azt, hogy a következő dolgozat átvizsgálásakor tartsunk szemlét az előbbi dolgozat megjelölt hibáinak kijavítása fölött s a szerzett tapasztalatokat az illető növendéknek tudomására hozzuk, az esetleg tapasztalt hanyagság, figyelmetlenség orvoslására a kellő intézkedéseket megtegyük.

4. További megbeszélőnivalóink sora.

Ha azt kérdezed, szíves olvasóm, hogyan készül a fogalmazvány, röviden ezt felelhetem: *először is anyagot gyűjtünk, azután a gyűjtött anyagot elrendezzük, végül az elrendezett anyagot szerves egészszé alkotjuk és kész a dolgozat.* Az itt jelzett munkához azonban nem vagy kénytelen úgy vaktában hozzáfogni, kedves kezdő fogalmazó barátom. Részünkről kötelességünknek tartjuk, hogy téged arra kellően előkészítsünk és pedig az anyaggyűjtésre meg az anyagrendezésre egy füst alatt, szerves egészszé való összealkotásra pedig a másik füst alatt. Az anyaggyűjtés és anyagrendezés pedig úgy történhetik meg egy füst alatt, hogy alább egész terjedelmében látható és az anyaggyűjtésre vonatkozó kérdéseink sorozata úgy van megállapítva, a mint az anyagnak a kérdéses fogalmazványban sorakoznia kell.

Az előbb röviden jelzettek szerint pedig a mi további megbeszélőnivalónk két fő-czím alatt kerülnek elő. Ezek egyike: *a fogalmazványok tartalmi*, másika a fogalmazványok *szervezeti előkészítése*. Lássuk ezeket rendre!

III. A fogalmazványok tartalmi előkészítése.

1. Általános tájékoztatás az anyaggyűjtés felől.

Ha a téglá, kő, fa, egyszóval építőanyag nem áll rendelkezésünkre: lehetetlen építenünk. Anyagra tehát minden írásbeli dolgozatnál okvetlenül szükség van. Azonban:

a) mint már az előbbieken láttuk, a tanítóképzői írásbeli dolgozatok, különösen az I. és II. osztálybeliek között több lehet olyan, melyeknél az anyaggyűjtés nem ad semmi különös gondot, mert az egész dolgozat nem egyéb, mint valamely olvasmányban készen előttünk álló (hang-, szó-, mondat-, irány-, verstani) anyagnak egyszerű kijegyzése, vagyis: anyaggyűjtés, a szó elemi értelmében. Az így összegyűjtött anyag aztán a tanítás folyamában találja meg a maga értékesítését, a mennyiben a tanár ez anyagkészletet vagy bizonyítékul használja föl valamely vonatkozó tétel (állítás) igazolására, vagy szemléletek gyanánt értékesíti, hogy azoknak alapján tovább építhessen.

b) Hasonlóan nincs szó anyaggyűjtésről olyan dolgozatoknál, melyeknek célja az, hogy valamely olvasmány szerkezetével beszámoljunk. Az anyag itt is készen megvan s a növendékre az írásbeli dolgozat szerkesztésénél csak az a teendő vár, hogy az olvasókönyv olvasmányában, vagy valamely nagyobb műben található anyag s az egész mű szerkezete fölött szemlét tartson s e szemle eredményéről írásban számoljon.

c) Egészen másképp alakul a kérdés akkor, ha *önálló*, azaz olyan dolgozatot kell készítenünk, melyhez az anyagot is magunknak kell előteremtenünk. E gyűjtésre vonatkozva egy sereg utasító-kérdést adunk ugyan, ámde ezek különösen a kezdők számára és senki számára sem lehetnek olyanok, hogy ők minden észmunkától fölmentsék. Utóvégre is magának a gyűjtőnek kell megtennie a szükséges megfigyeléseket, neki kell összeszednie a vonatkozó adatokat, neki kell megítélnie: vajjon a talált adatok mennyiben tartoznak és mennyiben nem tartoznak a kérdéses dologhoz; neki kell megtartania a megtartandókat, elvetni az ellenkezőket, szóval: gondolkozni, tépelődni a tétel felől. Ha a saját gondolkodása, tépelődése, megfigyelései, adatai nem elégségesek, nem teljesen megbízhatók: kérdezősködés, eszmecsere, vitatkozás, utánolvasás útján tisztázni kell ama részleteket, melyekre vonatkozólag kétségei támadnak.

d) Előleges tájékozásul megjegyzünk még annyit és különösen a közvetlenül következő (u. n. egyszerűen leíró fogalmazványokhoz, *tanítóleírásokhoz* szolgáló) anyaggyűjtéshez, hogy az ilyen fogalmazványok célja az, hogy az olvasó (hallgató) az előadott dolog tartalmát tudomásul vevén, ez úton ösmeretei gyarapodjanak. A vonatkozó anyaggyűjtésnél tehát figyelmen kívül kell hagyni minden olyan (talán különben szembeszökő) mozzanatot, mely nem értelmünkhöz hanem kedélyünkhöz szólana. Az ilyenekről alább (a rajzolja leíró fogalmazványokkal kapcsolatban) lesz szó.

2. *Anyaggyűjtés az u. n. tanító, egyszerűen leíró fogalmazványokhoz.*

a) Valamely készítményt⁶, műtárgyat kell leírni. 1. Mi a készítmény (műtárgy) neve? 2. Melyek a részei? 3. Minő az alakja, kiterjedése (egészben, egyes részeiben)? 4. Miből van készítve? 5. Milyen a színe? 6. Ki, hol készíti? 7. Mire használják? 8. Miben van hasonlóság, miben különbség a leírt dolog és más rokon stb. dolgok között (összehasonlítás, megkülönböztetés).⁷

b) Állatok leírásához kell anyagot gyűjteni. 1. Mi az állat neve (hol volt eredeti hazája; onnan hogyan került hozzánk)? Milyen a termete (nagysága kültakarója, annak színe; melyek a jellem-

⁶ Ilyen készítmény: a bútor, könyv, ruha, tábla stb. műtárgy: a számológép, hőmérő stb.

⁷ Az összehasonlítás igaz, hogy a leírásához közel álló munka, de mégis már egyéb, mint leírás, (a dolgokról, személyekről, a mi testi vagy lelki szemeinkkel látott tulajdonságoknak a leolvasása!) Az összehasonlítás és eredményeinek megállapítása: a dolgokról személyekről a leírás alkalmával szerzett ösmereteink rendezése, feldolgozása; e körülmény teszi szükségessé azt, hogy az ilyen (főleg kezdőknek való) leíró fogalmazványok a legtöbb esetben összehasonlítással végződjenek. Terjedelmesebb összehasonlításokról majd az értekező fogalmazványoknál.

zöen kifejlett külső részei, pl. lónál a sörény, fark; ökörnél a szarvak; elefántnál az orrmány stb.)? 3. Milyen a teste tagoltsága (fej, arcz, orr, koponya, érzékek; törzs, nyak, derék, fark, végtagok — mellsők és hátsók)? 4. Minő a táplálkozása (a táplálék minősége, megszerzőmódja; az emésztés, az emésztő szerszámzat; a fogazat, szájüreg, bárzsing, gyomor, belek; ezek részei; a lélekezés, vérkeringés; az izomzat, idegek)? 5. Milyen a csontváza (fej, törzsök, végtagok váza; különösen, jellemzően kifejlett csontok)? 6. Milyen a szaporodásmódja (elevent szül, tojásból szaporodik, mely időben; a kicsinyek kifejlődése)? 7. Milyen az életmódja (életidő; sors; szokás és egyéb természeti tulajdonok)? 8. Mi hasznunk, kárunk van belőle (tenyészésére kedvező, kedvezőtlen körülmények; létért való küzdelem; üldözői, ellenségei)? 9. Mely állatok képezik a rokonságát?

c) Növények, növényfélék leírásához. 1. Mi a neve a kérdéses növénynek (tudományos, vidéki, népies elnevezések)? 2. Hol a termőhelye (hol, minő környezetben, milyen fekvésű, talajú földben, az év mely szakában fordul elő: földrajzi elterjedése)? 3. Milyen a termete (cserje, fa, dudva, fűféle, gomba, élődi-növény-e)? 4. Milyen a tagoltsága (milyen a gyökere, szára levele; milyenek a termőrészek tagjai, u. n. tagszervek: a csésze, virág, porzó, termő és ezek közül melyek és minő sajátáguknál fogva fontosak, kiemelkedők)? 5. Miben áll a haszna, kára (a kérdéses növény szerepe az iparban, kereskedésben, az ember, a természet háztartásában)? 6. Melyek a rokonai (a közelebbiek, a távolabbiak)?

d) Az ásványok leírásához. 1. Milyen a halmazata (szilárd, cseppfolyós, légnemű)? 2. A szilárdnak minő alakbeli tulajdonságai vannak (kristályosodott-e, vagy csak kristályos, vagy alakatlan; ha kristályos: szemcsés, lemezes-, rostos-e)? 3. Milyen a részeinek összetartása (hasadása, törése, karcza, keménysége, tömörsége)? 4. Melyek a hőtani, delejességi, villamossági tulajdonságai? 5. Minő hatást gyakorol érzékeinkre (íze, szaga, hangja, tapintása)? 6. Melyek a vegyi tulajdonságai (vegyi összetétele; vegyi elváltozásának körülményei)? 7. Minő körülmények között fordul elő (szerepe a föld életében)? 8. Minő viszonyban áll az emberhez (alkalmazása a gazdaságban, háztartásban, iparban)?

e) Helyiségek, épületek, birtokrészek s hasonló leírásához. 1. Hol található a leírandó tárgy (mely ország, megye község, mely részében, minő égtáj felé minő hasonló dolgok szomszédságában)? 2. Mely fő- és mellékrészekből áll? 3. Az egyes fő- és mellékrészek egymáshoz minő arányban állanak, minő irányban vannak elhelyezkedve? 4. Milyen karban vannak? 5. Minő értéket képviselnek? 6. Minő célra, minő úton vannak használva, vagy lennének hasznosíthatók? 7. Más hasonló dolgok fölött minő oldalról s minő okból különösen ajánlatosak vagy nem ajánlatosak?

f) Foglalkozások, működések, cselekvések leírásához. 1. Miben áll az előkészülés (huzamos vagy rövid; melyek az egyes részletei: a tervekészítés, készíttetés; a szükséges helynek, helyiségnek megszerzése, előkészítése; az anyagnak, személyzetnek, segéd-

személyzetnek, szükséges eszközöknek előteremtése)? 2. Hogyan oszlik meg a munka? 3. Hogyan kezdődik a munka, működés, foglalkozás (mely körülmények hatnak, hatottak kedvezően, kedvezőtlenül a munka megkezdésére; a kedvezőtlenek mikorra, mennyiben voltak, lesznek vagy nem, a kitűzött időre elháríthaták)? 3. Hogyan foly, a fejlődés minő fokozatain megy át, hogyan ér véget a megkezdett munka, működés, cselekvés (melyek a kedvező, kedvezőtlen, előre számításba vett, nem sejtett, beállott, be nem állott körülmények; a kedvezőtlenek leküzdésére tett intézkedések)? 4. A kedvező, kedvezőtlen körülményeknek minő hatásuk volt a kérdéses foglalkozás, munka, működés, eredményére (a hosszabb-rövidebb ideig tartó megakadás, szünetelés — vagy csak ellenkezőjének zavaró, káros, vagy föllendítő hatása)? 5. Miben áll a kérdéses munka, foglalkozásnem hatása általában és különösen (általában a társadalom minő szélesebb, vagy szűkebb köreinek minő rangú, irányú szükségleteit képes kielégíteni: a végzett munkának, az előállított készítményeknek, nyersanyagoknak szerepe, haszna, jelentősége, jelen vagy jövő fontossága a nemzeti közműveltségnél, az iparban kereskedésben, közlekedésnél, háztartásnál, közéletben, egy vagy más foglalkozásnál, termelésnemenél, stb.)?

3. *Anyaggyűjtés a rajzolva leíró fogalmazványokhoz.*

a) N e h á n y t á j é k o z t a t ó s z ó. A leíró előadás ez alfajával azt a czélt szokás elérni, hogy az olvasóban az előadás tárgya iránt érdeklődés támadjon. Hogy tehát nem mindenoldalú, rendszeres ösmertetést kell adnunk, hanem érdekes oldalról, az olvasó (hallgató) egyéniségével kapcsolatba hozható, annak szellemével, kedélyével viszonyban álló, vagy közelebbi-távolabbi viszonyba állítható oldalról kell az így leírt dolgot, személyt bemutatnunk. Erre az itt nyomatékosan kitüntetett körülményre az alábbi kérdés-sorozatokban — mint az olvasó látni is fogja — különös figyelmet fordítunk. Kérdéssorozatunk tehát a következők:

b) V a l a m e l y t á j, v i d é k r a j z á h o z. 1. Mióta támadt, minő vágy vezetett a meglátogatására? 2. Mely évszak mely részére esik a látogatás? 3. Mely nevezetes pont (város, folyó stb.) közelében, mentében, minő irányba elterjedve fekszik? 4. Merről, mi módon juthatni hozzá legkönnyebben, legkényelmesebben, leghamarább, legolcsóbban? 5. Hol a tájék, vidék fénypontja? 9. E fénypontról tekintve minő irányban fekvő részletek képezik az u. n. elő-, közép-háttért? 7 Melyek a kiváló természeti szépségei? 8. Milyenek az éghajlati viszonyai, állat-, növényéletében a feltűnőbb jelenségek? 6. Egyes pontjaihoz minő mondatok vannak kötve; vannak-e s melyek a történelmileg nevezetes pontjai? 10. Lakói minő eredetűek, test- és véralkatúak műveltségük; milyenek az idegenekkel való érintkezésben? 11. Milyen a viseletük, minő szokásaik, ünnepeik, mulatságaik vannak? 12. Milyen a társadalmi, községi, családi berendezkedésük, életük; mit tanulhatni e részben tőlük? 13. Köztük való tartózkodásom mennyi időre terjedt és tőlük minő tanulságokat, kedves emlékeket, vágyakat hoztam magammal? 14. Mit ajánlhatok azoknak, kik e vidéket meg akarják látogatni?

c) N ö v é n y r a j z h o z. 1. Figyelmemet mikor, minő körülmény vonta a kérdéses növényre? 2. Hol, minő hasonlók társaságában, minő

környezetben található? 3. Minő viszonyban áll környezetéhez; minő szerepet visz azok társaságában? 4. Milyen az egyéni megjelenése (alakja egészen véve; részei: törzse, szára, levélzete, virágja, levélzetének, virágzatának szerkezet-alakbeli, színbeli különösségei, összhangja). 5. Hasonló tarsiával hogy emeli a kert, mező, a környezet szinpompáját, milyenné teszi a tavaszi, nyári őszi stb. tájék arculatát? 6. Az állatvilágnak mely egyénei, minő baráti, ellenséges állást foglalnak el vele szemben? 7. Velünk, — emberekkel szemben, hogy viseli magát? 8. Minek jelképéül szokták tekinteni? 9. Minő emlékeim vannak hozzá csatolva? 10. Minő mondát, regét beszélnek róla?

d) *Állatrajzhoz* 1. Hol találjuk a kérdéses állatot? 2. Milyen a külső megjelenése? 3. Minő az életmódja? 4. Minő a magatartása társai között? 5. Hogy viselkedik kicsinyeivel szemben? 6. Hogy az emberrel szemben? 7. Minő jó, vagy ellenkező tulajdonságai vannak és így magunk közül kit szoktunk hozzá hasonlítani? 8. Részesítjük-e fontosságának megfelelő figyelemben, gondozásban? 9. Minő erkölcsi sajtáság képviselője meseirodalmukban? 10. E mesék közül melyik jut eszembe?

e) *Személy- és jellemrajzhoz. aa) Tájékozásul.* Már a személyrajzhoz is ugyan, de főleg a jellemrajzhoz szolgáló anyaggyűjtésre kimeríthetetlen kincsbánya nyílik meg tanulóink előtt az eposz-, regény- és drámairodalmi kiválóbb termékek olvasása alkalmával. Ez olvasmányoknak a tanítási idő kimértsége miatt legtöbbször magánolvasmányoknak kell ugyan lenniök, de az ilyen olvasmányok eredményei közül az épen ide tartozó részeket az illető tanulmányozó tanuló közreműködése és a tanár ellenőrködése mellett — nem bajos és nem hosszadalmas dolog az egész osztály növendékeinek közkincsévé tenni és rendezni. Adunk tehát alább (*bb* alatt) egy kérdéssorozatot, mely szerint a személyrajzhoz, (*cc* alatt) egy mást, mely szerint a *jellemrajzhoz* szolgáló anyag gyűjtendő, végül (*dd* alatt) egy *anyaggyűjteményt* olyan egymásutánban mutatunk be, a mint az a magányolvasmányban (eposz, regény stb.) található s a *cc*) alatt látható kérdéssorozat újmutatása szerint rendezendő.

bb) Kérdéssorozat a személyrajzhoz. 1. Milyen termetű, növésű a kérdéses személy? (Nem szükség a kérdéses alakot minden esetben épen millimeter-pontossáig megmérni; legtöbbször elég csak röviden jelezni, hogy: alacsony, középtermetű, magas, feltűnően magas). 2. Milyen testalkatú (erős, vézna, jól táplált csontos, herkulesi, arányos hosszú stb. derekú, hosszú stb. lábú, hosszú stb. karú stb.)? 3. Milyen testtartású (egyenes, előre, oldalt görbült, összesett stb.)? 4. Mi a fején arcán, annak egyes részein tartott alapos szemle eredménye, az arc egyes részei arczismerőt minő értelmi, kedélyi, erkölcsi tulajdonok meglétére, nyomaira vezetik? 5. Milyen a fellépése, milyenek mozdulatai, milyen a taglejtése, hangja, beszédje bizalmas, milyen idegen korban? 6. Vannak-e s minő testi, kézi ügyességei (vívó, tornász, tánczos, vadász stb.)? 7. Van-e az egész egyénen, annak külsején valami szokatlan, felőlő, meglepő, nevetséges, megnyerő, lebilincselő; gyanúeltető, elidegenítő, visszautasító stb.?

cc) A jellemrajzhoz.⁸ *Az értelmi minőség tekintetében.* 1. Milyen a felfogása, megfigyelőtehetsége (gyenge, nehézkes, lassú, gyors, kitartó)? 2. Milyen az emlékezőereje (gyenge, megbízhatatlan, megbízható, hű stb.)? 3. Milyen az ítélőtehetsége (gyors, gyakorlott, éles, ellenkező)? 4. Milyen a képzelőtehetsége (korlátolt, alantjáró, lomha, élénk, gyors, fenkölt)? *Érzelmi minőség tekintetében.* 1. Minő rangú érzelmek vannak nála kifejlődve (alsóbb rendűek, magasabb rangúak)? 2. A meglevők minő irányban fejlődtek (helyes, helytelen)? 3. Milyen módon szoktak nyilatkozni (gyöngéden, lassan, huzamosan, hevesen, kitörő erővel)? 4. Melyik minő állandó nyomokat hagyott hátra nála (melyik minő hangulattá, vágygyá, szenvedélylél fejlődött)? *Akarati minőség tekintetében.* 1. Milyen nála az akarási általában (erős, szilárd, kitartó, merész; habozó, ingatag, megbízhatatlan)? 2. Melyek a kérdéses egyénnél meglevő erények (az általános emberiek, a keresztényiek, a társadalmiak, a hazafiasak, a családiak)? 3. Az erények a fejlettség minő fokán állanak? 4. Eddigi fejlődésük oka, menete miben állapítható meg? 5. Kimutatható-e s minő jelekből az erények egyikének, másikának, mindenikének változatlan megmaradása, tovább-fejlése, hanyatlása? 6. Minő körülmények között, minő módon nyilatkozik a kérdéses erények egyike-másika? 7. Az erények mellett minő gyöngeségek, ferdeségek, erkölcsi fogyatkozások, rossz szokások, káros irányú szenvedélyek észlelhetők? 8. E fogyatkozások stb. kifejlődésének oka, menete miben állapítható meg? 9. A kérdéses egyénnél az erkölcsi fogyatkozásokkal szemben minő küzdelem észlelhető? 10. Melyek e küzdelem sikerei, sikertelenségének okai?

dd) Személy- és jellemrajzhoz szolgáló anyaggyűjtemény egy terjedelmesebb magánolvasmányból. Mielőtt egy ilyen anyaggyűjteményt bemutatnánk egy fontos körülményre hívjuk föl a kezdő figyelmét, arra t. i., hogy az eposz hőse a milyen a darab elején. olyanak mutatkozik végesvégig; eredetileg mutatkozó jellemének legfőlegb csak a teljesebb kidomborodásáról lehet szó; ellenben a regény-, főleg a drámahős jelleme az esemény fejlődésével egészen az u. n. katasztrófaig fokozatosan fejlődik. Ez okból az utóbbi darabok hőseinek jellemrajzához szolgáló anyaggyűjtésénél nemcsak általában a jellemre, hanem különösen annak a fokozatos fejlődését feltüntetető mozzanatokra is élénk figyelmet kell fordítani. Továbbá ne utódjék meg az anyaggyűjtő azon, hogy a hős ugyanolyan minőségére vonatkozó adatokkal több helyen találkozunk. E jelenségnek megvan a természetes oka, t. i. az anyaggyűjtemény nem rendszeres jellemrajzból, hanem a való életet festeni törekvő regényből stb. van kiírva; az életben pedig, tudjuk, hogy ugyanazon testi, szellemi stb. minőségek egymás után sokszor érvényesülhetnek. Egyebekben pedig lássuk az elébb ígért, de a tér szűke miatt csak röviden és hivatkozálag adható eredeti anyaggyűjteményt B. Jósika M. *Abafijából* (Franklin társulat 1876. évi — 6. kiadása).

⁸ Ha a jellemzendő egyén az olvasó előtt — föltehetőleg — nem ösmeretes, a jellemrajzhoz szükséges alapul a személyrajznak kell szolgálnia. E körülményre a kezdő az anyaggyűjtésnél is ügyeljen. Midőn kész műből (eposz regény, dráma) kell gyűjteni az anyagot: ott is külön kell megfigyelni a személyrajzhoz s külön a jellemrajzhoz szolgáló adatokat.

Abafit (a regényhőst, a regény főcselekvőjét) legelső föllépése alkalmával testileg-lelkileg milyennek találjuk (I. kt. 22—28. meg 29—33. l.) A regényhős származásának, gyermekkorának, neveltetésének, jelen testi és lelki állapotának részletes ecsetelése annak feltüntetésével, hogy az aléltságból való ébredésnek lehetősége nincs kizárva, sőt egyes távoli jelei már mintha mutatkoznának is. (I. 34—41. l.) A hősnak jobb irányba indulása ismerősei körében figyelmet kelt s a mult és jelen között tett összehasonlítás a jelen (és mindenesetre a hős) javára üt ki (I. 60—61 l.) «Egy fogadás következményei» cím alatt jelezve látjuk, hogy Abafi ősereje folytán minő u. n. véletlen vet gátat az elébbi életmódnak; a véletlen föllépte után különösen az első időben minő küzdelmei vannak; milyenek a rendes élet következményei a hős szervezetében, külsejében, lelkében, a hősnak azok közül, kikkel közelebbi viszonyban áll, kik és minő irányban vannak segítségére (I. k. 87-97. l.). A javulás útján eddig elért eredmények a hőst továbbiak után való törekvése ösztönzik (I. k. 98—105. l.). Több rendbeli bepillantás a hős előéletébe, kiváló személyes tulajdonságaiba (I. k. 111—114. l.; 118—119. l.). Ingadozás után végleges elhatározás a jó úton leendő megmaradásra (I. 119—124. l.). Egyes kiváló egyéni tulajdonságai (I. 125—126; 131—135 l.) Nemesebb érzelmeinek fejlődése, összevetve ezeknek korábbi állapotával (I. k. 144—149. l.) A jobb útra tért hős minő foglalkozást, minő társaságot keres (II. k. 35. l.) Megtérésének üdvös volta két győzelemben s ezeknek következményeiben felmutatva (II. k. 59—75. l.) Uj rugó, mely a hőst további emelkedésre segíti (II. k. 76—82. l.) A teljesen megjavult férfi a kitünő tulajdonai, érdemei által biztosított magaslaton (II. k. 83—88 l.) Fejedelme és a fejedelmi család rokonszenvét megnyeri (II. k. 100—117 l. és 154—156. l.) A hős szereplése befejezést, érdemei a költőtől jutalmat nyernek (II. k. 156—162. l.)

f) Jellemképhez (u. n. *typushoz*) szolgáló anyaggyűjtés.

aa) Tájékozásul. Itt valamely társadalmi osztályhoz, valamely foglalkozáshoz tartozó egyének összességének egy egyénben magát megszemélyesítéséről, megtestesítéséről lévén szó: szoktassa magát a fogalmazó a kérdéses társadalmi osztálybeliek közös és kiválóbb sajátosságainak éles megfigyeléséhez s e megfigyelések adatait vegye szorgalmasan pennahegyre. Ez adatokat is két csoportba, t. i. személyrajziak és jellemrajziak csoportjába kell sorakoztatni.

bb) A személyrajzi csoporthoz tartozó anyag k. b. ugyanolyan kérdéssorozat szerint gyűjtendő, mint ezt a közönséges személyrajznál láttuk, de természetesen főgondja legyen a gyűjtőnek arra, hogy: 1. a kérdéses társadalmi osztálynál, foglalkozásnemél milyen testalkatú, főleg milyen testtartású egyének vannak többségben? 2. A foglalkozásnem minő átalakító hatást szokott gyakorolni a test egyik-másik részére, főleg az arcra? 3. A foglalkozásnemnek minő nyomai láthatók a test egyik-másik részén, a ruhán, az állason, ülésen, beszéden, hanghordozáson stb.

cc) A jellemrajzi csoporthoz tartozó anyag gyűjtése ha-

sonlóan az elébb ide vonatkozóan látott nyomokon halad, de ennek is — hogy úgy mondjuk — a rajzban előállítandó társadalmi osztály, foglalkozásnem szolgálatában kell állania. Legyen tehát a megalkotandó típus 1. *értelmi* tekintetben olyan, hogy a felfogó, emlékező, ítélő, képzelőtehetsége a kérdéses foglalkozásnem, társadalmi osztály körébe tartozó dolgokkal, viszonyokkal szeressen foglalkozni, azok irányában mutasson gyakorlottságot. 2. *Érzelmei* olyan rangúak, irányúak, olyan módon nyilatkoznak, olyan hangulatban megállandósultak legyenek, mint a hogy ez az ő féléiknél, azok többségénél szokásos. 3. *Akaró alapterhetségének*, vágyainak, törekvéseinek, követeléseinek, szenvedélyeinek, érényeinek, fogyatkozásainak, önfegyelmzésének olyan fokozataival, módjaival mutatkozzék be előttünk, a típusz, mint ez az általa képviselt tömegeknél otthonos. Mihelyt e jellemrajzi adatok gyűjtésénél a kérdéses társadalmi embercsoportok eme feltűnő sajátságaira kellő figyelemmel nem vagyunk, a megalkotandó típust mintegy szándékosan fosztjuk meg olyan sajátságtól, mely őt a maga csoportja összes jellemző tulajdonságainak megszemélyesítőjévé emeli.

g) *Erkölcscsrajzhoz (népjellemzéshez)*. Eredeti erkölcscsrajzot olyan egyentől várni, ki még a maga népet sem ösmerheti alaposan, kinek idegen népekkel érintkezni, azok erkölcsét, szokásait, műveltségét, intézményeit saját népünkével összevetni módja nem igen lehetett: ilyen egyentől a szónak *Szemere-i* értelmében népjellemzést várni nem lehet. Növendékeink között igaz, hogy több találkozik olyan, a ki magyar létere fordult meg már pl. németek, szlávok s más nemzetiség által lakott vidéken — és viszont; de van akárhány — és ilyen a nagy többség — a ki legfőlebb csak átzónázott valamely idegen nyelvű vidéken és így annak lakóiról behatóbb ismereteket nem szerezhetett. Ilyen tárgyú fogalmazványok tehát legfőlebb elbeszélés nyomán ha össze lennének állíthatók, különben nem felelnek meg a tömegtanítás követelményének, nem adnak minden növendéknek, vagy azok nagy többségének egyforma nehézségű munkát. A czímben jelzett fajta fogalmazványok elemi tanítóképzeinkben tehát mellőzendők. Növendékeink rokonfoglalkozást részint *jellemképek*, *életképek* meg *útirajzok* czímen különben is eleget kapnak.

h) *Életképhez szolgáló anyaggyűjtés*. 1. Mi tájékoztatja az olvasót ama helyes idő felől, a hol és a mikor a kép megalakul? 2. Miként alakul meg a kép; vagy ha már készen megalakultnak tekinthető, minő egymásutánban vesz arról tudomást a szemlélő? 3. Ha a kép csak kisebb: hol, miben áll annak főalakja, melyek a mellékalakjai? 4. Melyek az egyes fő- és mellékalakok jellemző (a főfigyelmet, érdeklődést megragadó) vonásai? 5. A mellékalakok minő kapcsolatokban, viszonyban állanak a főalakokkal? 6. Ha a kép nagyobb, minő fő-, kiemelkedő és minő mellékcsoportjai vannak s ezek egyikének, másikának, mindenikének milyen a környezete s e környezetnek a képhez, a képcsoporthoz való viszonya? 7. Minő hangulat támad a szemlélőben a kép, képcsoport, csoportok láttára? 7. Hol található a képen, a képcsoportban, a környezetben ama részletek, melyek a kérdéses hangulatot fölkeltik, támogatják, zavarják?

2) *Az utirajzhoz szolgáló anyaggyűjtés.*⁹ 1. Minek az alkalmával vagy minő okból, czélból történt az utazás? 2. Volt-e az utazáshoz és miből álló terv készítve? 3. Történtek hozzá és miből álló előkészületek? Voltak-e a főszemély mellett és hozzá minő viszonyban álló társak? 5. Az utazás kezdete, akadályai, élményei milyenek voltak, mikből állottak? 6. Milyen volt az utazás lefolyása, melyek voltak az akadályai, elősegítői, élményei? 7. Az eredeti tervtől útirány, idő tekintetében, vagy más ok miatt szükséges, hasznos volt-e eltérni? 8. Melyek voltak az utazásnak egyes az (egészségre, kedélyre, ismeretszerzésre vonatkozó) és összes eredményei? 9. Épen az eredményekre való tekintetből az utazásnak ismétlése ilyen, vagy módosított (és minő irányban módosított) terv mellett mások (és kiknek) minő mértékben ajánlíható?

Sándor Domokos.

A tanítóképzésről szóló törvények módosítása.

Alant közöljük azon tanári testületek javaslatait, a melyek a tanítóképző tanárok egyesülete választmányának felhívására munkalapot készítettek és küldtek be a középpontba. Már az eddig beérkezett javaslatok is becses anyagot szolgáltatnak a meginduló vitához. Azonban az eddigi eredmény korántsem kielégítő. Mikor oly törvény készítéséről van szó, a mely a tanítóképzés évtizedekre szóló fejlődésének alapját van hivatva lerakni, szükséges, hogy az összes tanári testületek véleménye nyilvánossá váljék. Készítendő törvénytervezetünk az esetben fog a tényleges viszonyokon alapulni s a létesítendő törvénynek minden irányban kifejthető hatását csak akkor fogjuk eleve világosan látni, ha mind az állami, mind a telekezeti képzők tanári testületei hozzájárulnak a megalkotáshoz.

Tisztelettel kérjük ujlag a tekintetes tanári testületeket, vegyék minél előbb tárgyalás alá a kibocsátott felhívást s küldjék be munkalataikat. Szükséges ez azért, mert a közoktatási kormányban már folyik a törvényjavaslat készítése s arra kell törekednünk, hogy lehetőleg még ez iskolai évben összeállíthassuk a törvénymódosításra vonatkozó alapelveket.

Az aradi állami tanítóképző javaslatai.

A tanári kar *Szöllösi* István indítványára tanácskozása alapjául Nagy Lászlónak az egyesület közlönyében legutóbb megjelent dolgozatát vette. Részletes és alapos vita után a tanári testület az alant közölt megállapodásokra jutott.

A tanári kar nagyon örvend annak, hogy a középponti választ-

⁹ Különösen terjedelmesebb útirajz szerkesztésénél, a hol valamely táj, vidék, vagy lakóinak részletesebb rajzához kínálkozik alkalom, sikerrel támaszkodhatni ama kérdéssorozatokra, melyeket fentebb «Tájvidékrajz», «Fellemlkép» címek alatt szolgáltatunk. Ez újmutatásunkból egyszersmind az is látható, hogy a különben nem könnyű erkölcsrajz frásához vezető, arra lassankint képesítő tanulmányokat miként látjuk legtermészetesebben és legsikeresebben végezhetőknék.

mány a tanítóképzésnek és tanítóképesítésnek külön törvénnyel való rendezését hangsúlyozza. A reform módozataiban jó részben azokkal a pontozatokkal ért egyet, melyek Nagy László tervezetében foglalják, mert azokban a létező viszonyok okos számbavétele mellett is az egészséges, erős fejlődés biztosítékát látja.

A Nagy László nézeteit csak a következőkkel tartja szükségesnek módosítani és kiegészíteni.

Tanítóképző-intézetek állítására a miniszter a *községeknek ne adjon jogot*.

A tanítóképző-intézetek szervezetében a *kétféle gyakorlóiskolát nem tartja szükségesnek*. Az osztatlan gyakorló iskolában alaposan kezett, jó érzékű gyakorlóiskolai tanár vezetése mellett a növendékek megszerezhetik azt az ügyességet, mely alapul szolgálhat működésüknek az osztatlan népiskolában.

A tanítóképző intézet egy-egy osztályában sok növendék ne legyen — és ha a tanítóképző-intézetek számát helyesen fogják szaporítani, nem is lesz.

Akkor pedig a gyakorlóiskola tanára eleget foglalkozhatik minden növendékkel a tanítást jegyző másodévesektől a heti tanításban résztvevő negyedévesekig arra nézve, hogy a tanításbeli gyakorlati ügyességén kívül a tananyag felosztását és elrendezését is megtanulják. És ha ezzel a tudással, mely ép oly kevéssé bevégezti, mint akár az elméleti tárgyakból való, az osztatlan iskolában helyt állanak a kezdet kezdetén, a könnyebb helyen: az osztott népiskolában semmiképen sem fognak fennakadni.

Különben az osztott iskola szervezetét és életét a növendékek az utolsó évben tanulmányozzák, mert tanítóképző-intézet helyesen csak városban állítható fel, városban pedig van osztott népiskola. Az aradi tanítóképző-intézet IV-ed éves növendékei felváltva töltenek egynéhány napot Arad iskoláiban.

A hat osztályú népiskola városban nem él meg, mint azt az aradi példa is mutatja, tehát hat osztályú gyakorlóiskola nem is létesíthető, de nem is okvetetlenül szükséges, ha az új tanterv szerint minden szaktanár a maga tárgyát pedagógiailag is helyesen fogja feldolgozni. — A gyakorlóiskola mai szervezete mellett természetesen az alapvizsgálatot tett jelöltek a gyakorlati évet nem tölthetik itt.

A felvételt illetőleg a *zenei hallás* hiányát nem tartja a tanári kar nagyobb akadálnak a tanítóságra nézve. Külön kántori képzésben pedig úgy sem vesz majd részt, a kinek nincsen jó zenei hallása. Annál jobban hangsúlyozandó a *magyar nyelv* (nem irodalom) tudása a főlvtelnél.

A tanítóképesítésre nézve a tanári kar azt kívánja, hogy a *magyar nyelv és irodalom és a magyar történelem és alkotmánytan* ne csak a tanítóképző-intézetekben megtartandó alapvizsgálatnak, hanem a *képesítő és szakvizsgálatnak is legyen tárgya*. Ennek czélszerűsége nem szorul bizonyításra most, a mikor az államon kívül más testületek is tartanak fenn tanítóképző-intézeteket.

Az igazgatásra nézve egészen magáévá teszi a tanári kar Nagy

László felfogását, csak azt hangsúlyozza, hogy az igazgatót a király a *működő tanítóképző tanárok közül* nevezze ki, bármely intézetnél működ-jék is az illető. Nem szeretné, ha e kinevezetésben egyébként a tanári testületek választásával korlátoznák a felelős minisztert.

A felügyeletre nézve a tanári kar *nem helyesli* a kontemplált *kerületi rendszert* a létező tanfelügyelettel kapcsolatban. A tanítóképző-intézetek a népoktatással megtartják a kapcsolatot akkor is, ha külön szakfelügyelet alatt lesznek. Természetesen ilyen szakfelügyelőkké csak is a működő tanítóképzők közül nevezhessen ki a miniszter.

A tanítóképző tanárok képesítésére nézve a tanári kar helyesli az *országos vizsgáló bizottságot*, előzményül *egyetemi képzést* kíván. megnyitván a tanítói oklevél előtt is az egyetem kapuit. A négy egyetemi tanfolyamból kettő közös legyen az összes tanárjelöltek számára, a felső kettő a tanítóképzés különös érdekeit szolgálja. Az egyetem elméleti képzése rendszeres, úgy, hogy a jelöltek szakjuk egészéből nyerjenek áttekintést, ne csak egyes részletekbe hassanak be különösen. Az egyetem elméleti képzését helyesen egészítse ki a harmad- és negyedévi gyakorlat az állami tanítóképző-intézetben.

Az állami tanítóképző tanárok alkalmazására nézve a tanári kar változatlanul elfogadja Nagy László pontozatait.

Arad, 1895. márczius 31.

Szabó Fózsef
igazgató.

A felső-lövői ev. képző testületének javaslata.

I. Tanítóképzés és képesítés.

1. Tanítóképzőt felállíthatnak illetőleg fentarthatnak: *az állam, a felekezetek, testületek és magánosok*. Azok kivétel nélkül az állami képzők mintájára szervezendők. Netáni eltérésekre csak a vallás és közoktatási m. k. miniszter adhat engedélyt,

2. A tanítóképzés rendszere.

a) az általános és szakképzés közötti viszony:

Kívánatos volna, hogy a leendő tanítók először jó általános képzést nyernének s csak azután venné kezdetét a szakképzés. Jelen viszonyaink között azonban az csak szerény óhaj maradhat. A gyakorlati élet arra kényszerít minket, hogy leendő tanítóink ezentúl is *általános és szakképzettségüket egyszerre nyerjék*. De a szakképzésre az eddiginél nagyobb gondot kellene fordítani:

b) a felvétel feltételei:

Eletkor: 15—16 év.

Előtanulmányok: gimnázium, reál, polgári vagy más megfelelő iskola 4 (ha lehet 6) osztály sikeres bevégzése.

Ép testalkotás és jó zenei hallás kívántatik.

c) Évfolyamok száma legalább is 4.

d) Az általános képzés körülbelül annak feleljen meg, a melyet a *bevégzett középiskola nyújt*.

A szakképzésnek mind elméleti, mind gyakorlati oldalát szem előtt kell tartani s a leendő tanítókat mindkettőben lehető legnagyobb töké-

letességre vinni. Az első 2—3 évben az általános képzésre fektetendő a főszűly, a két utolsó évfolyamban a szakképzésre.

A képző első évfolyamában »Logika« czímen a nyelvtan gyakoroltassék s a növendékek helyes kérdések *öntudatos* alkotására nyerjenek útmutatást. Ez ugy az általános, mint a szakképzésnek rendkívüli előnyére szolgálna.

A második évfolyam növendékei legalább heti 2—3 órán át hallgassák a gyakorlóiskolai tanítást s adott utasítás szerint észleleteikről pontos jegyzőkönyvet vezessenek. Tapasztalataikról hetenként egyszer tartandó értekezleten számoljanak be. Ezen értekezleten a gyakorló iskolai tanító, lehetőleg a képző igazgatója is legyen jelen.

A harmadik évfolyam növendékei már magok is tanítsanak, naponként 1—1 órán át, természetesen kellő készülés és útbaigazítás mellett. Minden próbaleczke hetenként tartandó értekezletben beható bírálat tárgya legyen.

A negyedik évfolyam növendékeinél az egész időnek nagyobbik fele a tanítás és nevelés gyakorlatára fordíttassék. Az útbaigazító kritika itt sem nélkülözhető. Az elméleti tanítás csak a neveléstudomány egyes ágaira szorítkozzék.

A növendékek fokonként önálló továbbképzéshez vezetessenek.

3. A tanítóképző tanfolyamot befejező vizsgálatok.

Az utolsó évfolyam növendékei az első félév végén az általános képzés tárgyaiból, a második félév végén a szaktudomány egyes ágai-ból tegyenek érettségi vizsgát. Mindkét vizsga eredményét feltüntető »*tanítói érettségi bizonyítvány*« a második vizsga után adassék ki.

A vizsga ketté választása azért kívánatos, mivel a fiatal emberek a roppant nagy anyaghalmazzal különben nem bírnak.

(A «tanítói érettségi bizonyítvány» — az illetőkre nézve ugyanazon előnyököt biztosítsa, a melyek az »érettségi bizonyítványok«-hoz kötvék, ide számítva az egy évi önkénytelenség kedvezményét is.)

4. A tanképesítési vizsgálat *egy vagy két évi gyakorlat után* tétessék le és csakis a *pedagógiára* és segédtudományaira szorítkozzék. Tár-gyai legyenek:

Logika és pszichológia, methodika éá didaktika, neveléstan, a nevelés- és oktatástan története és a tanítói ügyesség. Egy nagyobb írás-beli dolgozaton kívül a vizsga szóbeli legyen.

A tanképesítő vizsgáló bizottságok tagjaivá *jelesebb néptanítók* is neveztesse ki.

A zenei stb. tárgyak külön vizsgáltassanak s azokról *külön okle-vel* is adassék ki.

5. A tanítóképző-intézetek igazgatása azon módon történjék, mint a hogy az a középiskoláknál dívik.

6. Szakfelügyelet kívánatos.

II. Tanítóképző tanárképzésre vonatkozólag:

1. Legalább *jó* osztályzatú oklevelet nyert néptanítók «tanítóképző-intézeti tanárjelölt» czímen az *egyetemen* folytathassák szaktanulmányai-
kat. Azoknak mindegyike nyerjen országos pénzezből ösztöndíjat.

2. A képesítő vizsgálat *országos vizsgálóbizottság* előtt történjék. Az oklevélben fel legyen említve, hogy az illető mint tanítóképző tanár kap ott képesítést.

Felső-Lövő, 1895. április 4.

Ebenspanger Fános
igazgató.

Az iglói állami képző javaslatai.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya által véleményadás végett kiadott, a népoktatási törvénynek a tanítóképzésre vonatkozó részét tárgyaló irányítóteleket illetőleg, az iglói állami tanítóképző-intézet tanári kara az 1895-dik évi április 6-án s folytatólag 8-án tartott tanácskozmányán, az előadók előterjesztései alapján a következő javaslatban állapodott meg:

I. A tanítóképzésre és tanítóképesítésre vonatkozólag:

1. Tanítóképzőt fölállítani joga van az államnak és kellő állami ellenőrzés mellett a felekezeteknek, társulatoknak és magánosoknak.

2. A tanítóképzés rendszere:

a) Az általános és szakképzés egymástól el nem választható.

b) A felvétel feltételei a teljes 15 évi életkor és 4 középiskolai, illetőleg polgáriskolai osztály sikeres elvégzése.

c) Az évfolyamok száma legyen öt.

3. A tanítóképző tanfolyamot befejező külön *érettségi vizsgálat szervezése fölösleges.*

4. A tanképesítő vizsgálóbizottság *az eddigi módon maradjon meg*, avval a megjegyzéssel, hogy azt miniszteri biztos egészítse ki. A vizsgálatra való jelentkezés föltételeire nézve a fönálló tanképesítő vizsgálati szabályzat rendelkezései maradjanak érvényben. Az oklevél értéke *egyenlő* legyen az *érettségi bizonyítvánnyal.*

II. A tanítóképző tanárképzésre vonatkozólag:

1. Az egységes tanítás és nevelés érdekében a tanítóképző tanárképzés *egységes* legyen.

2. A tanárképzőben a *hazai összes tanítóképzők számára* képeztetnek és képesíttetnek a tanárok.

3. A tanítóképző tanárnak filozófiai alapon nyugvó tudományos pedagógiai és széleskörű, de egyszersmind mely szaktudományi szakképzettségének kell lennie, melyet a népoktatási intézetek pedagógiájában való gyakorlati jártasság egészít ki.

4. A tanítóképző tanárképzés a Paedagogiumban történjék.

5. A polgári képző fölé közös tanárkarral *két évi tanfolyamú* tanárképző szerveztetik, hol a jelöltek az eddigi *önképzési jelleg megszüntetésével rendszeres* és a tudományosság színvonalán álló előadások által képeztetnek.

6. A Paedagogiumban lévő elemi tanítóképző külön tanárkarral szervezve a tanárképző gyakorlóiskolájává lesz.

7. A tanárképzés színvonalának emelése céljából.

a) már a polgári képző szakcsoportjai is a rokonszak épségének és a szélesebb körű képzésnek szem előtt tartásával *szűkebb csoportokra*

oszthatók; a tanári tanfolyamon pedig a beosztás által még inkább kifejezést nyerjen a szigorú, a képzők igényeihez mért szakképzés.

b) A felállítandó filozófia-pedagógiai tanszéken kívül a szigorú szakrendszer életbe léptetése végett a tanári létszám minden egyes tanszakon a szükséghez mérten szaporítandó.

8. A Pedagógium akadémiai jellegét, tanárai egyetemi tanári fizetést kapjanak.

9. A jelöltek a polgári képzőbe elemi tanítói oklevél vagy érettségi bizonyítvány alapján, a tanári tanfolyamra pedig a polgári képzőt végzett és kitűnő képesítésű jelöltjein kívül oly polgáriskolai tanítók veendőik fel, kik polg. isk. tanképesítő okleveleiket magánutón való készüléssel szereztek, de három évi gyakorlati működésükben kiváló tanerőknek bizonyultak.

10. A végzett jelöltek képesítő-vizsgálatot tesznek s erről Tanítóképző-Intézeti Tanári Oklevelet kapnak.

11. Állíttassék föl Országos Tanítóképző-Intézeti Tanárvizsgáló Bizottság; ennek tagjai a tanfolyam tanárain kívül a szakbiztosok és a miniszteri biztos.

12. Vizsgálatra csak azok bocsáthatók, kik a tanári tanfolyamot elvégezték.

13. Tanítóképző tanári állásra csak az alkalmazható, ki képzőintézeti tanári oklevelet nyert; és csak azon tanszakra, melyre oklevele képesíti.

14. A segédtanári állás megszüntetendő és helyette minden tanárra kötelező, három évig tartó helyettes tanári állás szervezendő.

15. A gyakorlóiskola tanítója csak oly elemi iskolai tanítói oklevéllel bíró egyén lehet, ki 8—10 évi tanítói működése közben kimutatta, hogy erre alkalmas is. Fizetése a többi tanárokéval egyenlő legyen.

III. A tanítóképző intézetek igazgatására, az igazgatótanácsra és szakfelügyeletre vonatkozólag:

1. A módosítás alapelve: egyöntetűség, lehető összhang a hazai oktató-intézetek szervezetében.

2. Az intézetek oktató személyzetének alkotmányos belevonása az intézet beléletének azon ágaiba, melyek az intézet szellemi ügyeinek, különösen a tanítás és nevelés összhangzatosságának nagyobb biztosítására szolgálnak. Ellenben az intézet adminisztrációs ügyeit az igazgató maga vezeti.

3. A tanítóképző-intézetek szakszerű intézetek lévén, azok szervezete és igazgatása, valamint felügyelete némileg speciális természetű s ez okból egyéb, kivált a középiskolák szervezetétől egyes részleteiben eltérő.

4. Az államnak magasabb érdekeinél fogva olyan igazgatási szervezet szükséges, mely az állami intézeteknél a közvetlen és közvetett felügyelet gyakorlása módjában ezen érdekek garanciáját képezze.

5. Az igazgató-tanács intézménye *megszüntetendő*.

6. Az igazgatótanácsot pótolja a *kellően szervezendő* tanfelügyelőség, a mely kifejezésen az értendő, hogy azon vármegyékben, a melyek területén tanítóképző-intézetek vannak, szakképzettséggel, magasabb

fokú műveltséggel s *huzamosabb időn át szerzett szolgálati érdemekkel* bíró oly tanfériak, lehetőleg tanítóképző tanárok, alkalmaztassanak tanfelügyelőkül, a kik ezen állásban a tanítóképző-intézetek felett is minden irányban szakszerű felügyeletet gyakorolhassanak s a képzőknek méltó felettes hatóságai lehessenek.

Megjegyzésül szolgáljon, hogy ezen javaslat készítésénél az iglói áll. tanítóképző intézet s annak tanárkara, valamint igazgatója s ugyancsak a mostani felettes hatóságok teljesen figyelmen kívül hagyattak. De igenis befolyással volt a javaslat egész szellemére a hazai összes tanítóképzőink közös érdeke, a megnyilatkozott tanügyi közvélemény s egy jobb jövő hite.

Szepes-Iglón 1895. ápril 8-án.

Arányi Antal
elnök.

Amler Antal,
h. jegyző.

A lévai áll. képző testületének munkálata.

A tanártestület a véleményezésnél alapul vette Nagy László tanár és egyesületi titkárnak a Magyar Tanítóképző 10. évfolyama 2—3. füzetében megjelent értekezését.

1. Tanító- és tanítónőképzőket felállítani első sorban az állam joga és kötelessége, mert a kié az iskola, azé az ország; a tanítóképző államosítása finanziaális okok miatt még ma lehetetlen, pedig helyes Nagy László azon mondása, hogy akié a tanítóképző, azé a népiskola. Miután tehát többféle tanítóképző van, melyek beszüntetése ma lehetetlen, tanítóképzők felállítási és fentartási joga *társulatoknak, felekezeteknek* is adható, ha ezek az állam felügyelete alatt állanak. Tanári kar a *községeknek is* megadná a jogot, mert ha társulatok állíthatnak tanítóképzőket, e jogot a községektől megtagadni nem lehet.

A tanítóképzők a miniszterium által kiadott, avagy jóváhagyott tantervek alapján kötelesek tanítani.

2. a) Tanári kar a magyar állameszme szempontjából óhajtja, hogy a *földrajz, történelem és magyar nyelv* tanítására az új tantervben több gond fordítottassék, illetőleg több óra jelöltessék ki. Az általános ismeretek túlnyomólag az I—III. évfolyamokban nyújtandók, míg a IV. évfolyamban a fősúly a gyakorlati képzésre fektetendő. A neveléstani tárgyak tanítása a mostani rendszer szerint már az I. osztályban kezdendő, de kívánatos volna, hogy a *lélektan*, miután a II. évfolyamúak ily elvont tárgy megemésztésére még gyengék, a IV. osztályban taníttassék. A többi tantárgy tanítására szánt óraszám és terjedelem, mint az új tantervben kontemplálják, minden tekintetben kielégítő.

b) A felvételt illetőleg teljesen Nagy László álláspontjára helyezkedik a tanári kar; mely szerint: a ki *magyarul tud*; a ki a *14 életévet* betöltötte és a *középiskola* vagy *polgári iskola négy osztályát* vagy a *felső népiskolát* elvégezte; ki *ép testű* és kinek *zenei hallása* van; ki a magyar nyelvből és zenei hallásból eredménnyel teszi le a *felvételi vizsgát*; a tanítóképzőbe felvehető.

A 14. életévet azért tartjuk elégségesnek, mert a középiskola első

osztályába a 9 év bevezetésével vétetik fel a gyermek s így a tanuló 13 életévében végezheti a negyedik osztályt. Ha most az ily növendék, kora miatt az ötödik vagy hatodik osztályt végezni kénytelen, a tanítóképzőbe többé nem lép, ha arra készült is. A 14 évet azért is elégségesnek tartjuk, mert a tanítóképző négy évfolyamát végzett növendék, mint alább kontempláljuk, a tanképesítőt egy vagy két évi gyakorlat után tehetvén le: akkor 19 vagy 20 éves lesz.

Korhatárul a betöltött 18 évet óhajtjuk megjelölni, mert az idősebb növendékek a sokkal fiatalabbakra erkölcsi szempontból káros befolyást gyakorolhatnak.

c) A tanító- és tanítónőképző-intézetek 4 évfolyamúak legyenek.

3. Minthogy a népiskolai tanítás sikere, a tanítók műveltsége, társadalmi és anyagi kelyzetének javítása az oklevél külső és belső értékétől függ, az állam kötelessége ezen értéket emelni és pedig először az által, hogy a tanítóképző intézet növendékeivel a négy évfolyam elvégzése után *érettségi vizsgát* tétet, melyen a vizsgázó bizottság kizárólag az általános ismeretekben való jártasságról szerezhet meggyőződést s a melynek kiállításáról szóló bizonyítvány alapján a tanítójelölt tanítói hivatal *ideiglenes betöltésére* jogosíttatik; másodsor azáltal, hogy az ideiglenes állásban levő tanítókat egy, esetleg két évi gyakorlat után egy *az országos vizsgázó bizottság* előtt *magyar nyelven* kiállandó gyakorlati és szakképesítő vizsgálatra kötelezi.

4. E vizsgát letehetik a középiskolai érettségi vizsgát tett ifjak is, ha a speciális tanítóképző tantárgyakból s a zenéből és rajzból pótvizsgát állottak ki.

Ez országos bizottság felállítását szükségessé teszi a tanítóképzőkben ma még található nagy egyenlőtlenség; szükségessé teszik a némely intézeteknél még található államellenes üzelmek. «Ezen vizsgálóbizottságok lennének a képzők működésének legbiztosabb ellenőrzői és tanítóképzésünk általános fejlődésének leghatalmasabb rúgói,» mondja Nagy László.

A tanítói oklevél mind belső tartalomra, mind külső értékre nézve a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal egyenlő színvonalra emelendő; vagyis, minthogy a négy évfolyamú képzőkben ma is nyernek a növendékek oly sokoldalú képzést, mint a középiskola négy felső osztályában, sőt egy új tanterv életbe léptetésével e képzés még emelkedni fog: nyitassanak meg a tanítók előtt az *egyetem kapui* és pedig nemcsak a bölcsészeti, de a jogi és orvosi szakok is. ha a latin nyelvi potlővizsgát leteszik.

A tanítói oklevél azonban ne minősítsen azon kisebb hivatalnoki állomásokra, melyekre a középiskolai érettségi bizonyítvány minősít. Ez a tanítói pálya érdekében nem volna tanácsos. Szerintünk képesítsen végleges tanítói állás betöltésére és nyugdíjigényre, tekintet nélkül a korra, melyhez ma kötve van; képesítsen az egyetemi tanfolyamok végzésére; tanfelügyelőségi tollnokságra és segédtanfelügyelőségre, sőt tanfelügyelőségre is, ha az illető arravalóságát egy felállítandó országos bizottság előtt leteendő vizsga által igazolja.

5. A tanítóképző-intézetek igazgatása országszerte rendezendő.

Az igazgatótanács, mely a képzőintézetek anyagi és szellemi ügyeinek vezetésére rendeltetett az 1868. törvényczikk által, legtöbb esetben ezen intézetek fejlesztését akadályozza (tisztelet a kivételeknek), a meny nyiben a szellemi vezetésre hivatott tanári kart és a szellemi és anyagi ügyekért felelős igazgatót működésében bénítja. Ez intézmény tehát, mely 25 évi fennállása alatt tehetetlennek bizonyult, melynek czélba vett, de el nem ért működése semmiféle arányban sincs a kiadásokkal, melyekbe kerül, mely magát immár teljesen lejártá. *megszüntetendő.*

Minthogy az igazgató, mint e testület elnöke, annak tagja is; minthogy ő nem képviselője az államhatalomnak a testülettel szemben, hanem az ellenőrző közeg a kerületi felügyelő: az igazgató, kit, mint a középiskolai igazgatóknál, *tényleg működő képző tanárok közül* nevezzen ki ő felsége a király, illetőleg, kit a fentartó testület választ és a miniszterium megerősít, legyen a tanári testület első tagja. Helyes Nagy László véleménye, hogy az intézet szellemi ügyeinek vezetése *az igazgatóról az egész tanári testületre menjen át.* Ismertessék el törvényesen, hogy az intézet első előjárója a tanári kar az igazgatóval az élén. Intézze a miniszter rendeleteit az igazgató közvetítésével a tanári testülethez, miáltal a testület egyes tagjaiban az érdeklődés az intézet iránt ébren fog tartatni.

6. A tanítóképzők feletti felügyeletet illetőleg részben pártolja tanári kar Nagy László véleményét, hogy a tanítóképző intézetek a megyei tanfelügyelők hatásköre alól kivonandók és külön kerületi felügyelőségek alá helyezendők. E kerületi felügyelők azonban szakfelügyelők legyenek. Tudjuk, boldogult Trefort miniszter egy alkalommal kijelentette, hogy a tanfelügyelőket onnan veszi, a hol találja. Így neveztetett ki tanfelügyelő, ki egy tanképesítő vizsgán elnökölve ráfogta a gyémántra, hogy az tiszta szaliczil és nem szén; ki a Pythagoras tanítétel levezetéséhez rajz helyett egy papirmaséból készitendő idom használatát ajánlotta; ki a tantárgyakat komikusokra és komolyakra csoportosította. A hány a tanítóképző, annyi a tanfelügyelő, pedig *quot capita, tot sensus.*

A képzők területi elhelyezése azonban több kerületi felügyelőség szervezését teszi szükségessé, mint a hányat Nagy László tervez. Egyet értünk abban is, hogy a kerületi felügyelők főteendője a tanítóképzők működésének szemmel kísérése és főigazgatása legyen; nem értünk azonban egyet abban, hogy a megyei tanfelügyelők működését ellenőrizzék, mert a 63 megye közül egy kerületi felügyelőségre 12 megye és vagy 14 tanítóképző jutna. Attól tartunk, hogy túltelheltség miatt tanítóképzőink megint csak mostoha elbánásra találhatnak. Helyeseljük azt is, hogy *kerületi felügyelővé csak az lehet, kinek tanítóképző-intézeti tanári kvalifikációja van és hosszabb gyakorlatot mutat ki.* Az intézet állapotáról es tanóráiról szóló jelentéseit a miniszterhez terjeszti fel; ne legyen azonban intézkedési joggal felruházva.

II. 1. A tanítóképző-intézeti tanárképesítés előfeltétele a *négy évi egyetemi bölcsészeti tanfolyam* elvégzése, melynek végzésére a tanítói oklevél is képesít, mint azt a 3. pontban felsorolt indokok alapján óhajtjuk. Óhajtjuk, hogy a polgári képzőtől elkülönített budapesti állami

elemi tanítóképző intézet legyen gyakorló iskolája a képzőintézeti tanárjelölteknek, mely szoros kapcsolatban az elméleti tanulmányokkal a gyakorlati képzést adja, mint azt a mintagimnázium a középiskolaiaknak nyújtja.

2. Mivel minden egyetemi tanulmány befejezése és az oklevél kiállítása egy országos bizottság által felvett vizsga alapján történik: a tanítóképző-intézeti tanárok is nyerjék el képesítéseket egy *országos vizsgázó bizottság* előtt kiállott vizsga alapján. Így emelve a tanárképzést, önkénytelenül következik, hogy az eddigi szokástól eltérőleg csak pályázat útján töltendők be a tanári állások, melyekre első sorban három évi ideiglenes szolgálat után a segédtanárok nevezendők ki. Ezáltal megszűnnék az a szerencsétlen anomalia, hogy némely képzőtanár egy, némelyik meg 15 évi szolgálat után jutna rendes tanári székhöz.

Kívánjuk mi is, hogy a *nem állami képzőkben* a tanárok kinevezése egyenlő szabály alapján történjék; hogy minden tanítóképzőben a tanárok fizetése ugyanazon alapon rendezendő; hogy bármely jellegű képzőben a tanárok megerősítése a miniszteriumnak legyen fentartva; hogy bizonyos esetekben a miniszternek a fegyelmi vizsgálat megindításához kezdeményezési jog adassék. Kívánjuk, hogy szakítva azon szokással, mely szerint fegyelmi ügyekben vádló, vizsgáló, bíró és végrehajtó az államhatalom legyen, szerveztessek egy független fegyelmi bíróság, melynek tagjai sorában legalább két rendes tanár foglaljon helyet.

E fegyelmi bíróságok a kerületi felügyelőségek szervezése után kerületenként volnának felállítandók.

Léva, 1895. márczius 25.

Szabó Lajos
igazgató.

Kápolnai József
jegyző.

A nagykőrösi ev. ref. képző testületének javaslatai.

A tanári testület a felhívásban foglalt pontozatokra vonatkozólag tüzetes és beható megvitatások után a következőkben óhajtja szerény véleményét a tanítóképző tanárok orsz. egyesületének igen tisztelt választmányára elé terjeszteni:

1—2. Tanítóképző-intézeteket mind az *állam*, mind az *autonómikus joggal felruházott felekezetek* is állíthatnak fel, de ez utóbbiak azon határozott kikötés mellett, hogy ezekben a tanítás nyelve kizárólag az állam hivatalos nyelve, vagyis egyedül a *magyar nyelv lehet* és hogy ezen autonómikus jogok alapján felállítandó, avagy ez idő szerint tényleg fennálló tanítóképzők *tanterve* a tanítás anyagát, valamint a *módszerét* illetőleg és az *állam hivatalos tantervéhez és utasításaihoz kötelesek szorosan alkalmazkodni.*

a) Az általános és szakképzés között ez idő szerint államilag érvényben levő viszony — főként a tanítóhiányban mutatkozó körülményekre való tekintetből — továbbra is fentartandó.

b) A tanítóképzőbe való felvételt illetőleg a *négy* gimnáziumi, real-avagy polgári iskolai osztalynak *jó* sikerrel való bevégezése, mi rendes körülmények között a 14 életév betöltésének felel meg, szigorúan megkövetelendő s ennél fogva az u. n. *fölvételi vizsga határozottan eltörölendő.*

c) A tanítóképző évfolyamainak száma mindenütt *négy osztályban* állapítandó meg.

3), 4) A tanítóképző tanfolyamot befejező vizsgálatokra vonatkozólag véleményezzük, hogy a tanítóképesítő vizsgálat az osztályzatok bevégezése után — a lehetőségig azonnal — *az eddig államilag érvényben levő gyakorlat és eljárási módozat szerint* tartassék.

Az így nyereendő képesítő okmány a *középiskolai érettségi bizonyítvánnyal* élvezhető jogokban *egyenértékűnek* tekintessék.

5) A tanítóképző-intézetek igazgatására vonatkozólag az u. n. «Igazgatói tanács» továbbra is fentartandó.

6) A tanítóképzők országos felügyelete államilag kinevezett *szakfelügyelő* által gyakoroltassék.

II. *A tanítóképző tanárképzésre* vonatkozólag véleményezzük, hogy az — az egyenjogosultságra való tekintetből — úgy az előkészületet, valamint a képesítést illetőleg a *középiskolai tanárokkal teljesen hasonló módon* és föltételek mellett történjék.

Nagy-Kőrös 1895. márczius 22.

Oláh Károly
a tanáriszék jegyzője.

Az országos izr. tanítóképző-intézet javaslata.

Előleges föltevés.

Intézetünk abban a hitben foglalkozik a nagyfontosságú s a gyökeres orvoslást mind sürgősebben követelő kérdéssel, hogy :

1. a reform alapjai törvénybe iktattatnak ;

2. e törvény a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről hozott 1883. XXX. tcz. 47. §. mintájára módot fog nyújtani a felekezeteknek, hogy tanítóképző-intézeteiket a köteles színvonalra emelhessék.

I.

A tanítóképzésre és tanítóképesítésre vonatkozólag.

1. A tanítóképzők *felállításának joga* felekezetet, hatóságot, testületet egyformán illet meg.

2. A tanítóképzés rendszere :

a) Az *általános és szakképzés* közötti viszony. Általános képzést adunk tekintettel a szak specziális céljaira ; szakképzést adunk, mely az általánosra, mint alapra lehetőleg támaszkodhatik. Amaz különösen az I.—III. osztályban, emez lehetőleg a IV. évfolyamban, osztott gyakorlóiskolában történjék.

b) A *felvétel feltételei* a kort illetőleg : a belépő 14 évesnél fiatalabb nem lehet ; az előtanulmányokat illetőleg : négy középosztály tanagya kívántatik meg ; ha a jelentkezőnek nincs erről bizonyítványa, minden tárgyra kiterjedő szigorú vizsgálatnak vettetik alá ; ha van bizonyítványa, akkor is fölvételi vizsgálatot kell állnia abból a szempontból : alkalmas-e az illető tanítónak (beszél-e magyarul, tud-e helyesen írni, van-e zenei hallása ; felekezeti intézetnek lehet még egyéb

követelménye is, a mienknél p. o. megvan az, hogy a belépő minden esetre héberből tesz fölvételi vizsgálatot.)

c) Az *évfolyamok száma* az ország minden intézetében négy legyen.

3. A tanítóképzői tanfolyamot *záró- vagy érettségi vizsgálat* fejezi be, melyet miniszteri biztos elnöklete alatt maga az intézet tart meg. Az erről nyert érettségi bizonyítvány:

a) segédtanítói állásra ad jogosultságot;

b) a köztisztviselői minősítés szempontjából általában egyenlő értékű a középiskolai érettségi bizonyítványokkal.

4. A tanítóképesítő vizsgálatról.

a) Tanítói oklevelet csak *országos bizottság* előtt magyar nyelven teendő vizsgálat alapján nyerhetni el. E bizottságokat 3—3 évre a kormány nevezi ki; számukat, székhelyüket a kormány határozza meg.

b) E vizsgálatra csak *záró- vagy érettségi bizonyítvány alapján jelentkezhetnek*, legalább egy és legfőlebb két évvel a záró- vagy érettségi vizsgálat után.

5. Az *igazgatótanács*, mint fölösleges, mert hatálytalan intézmény, *törlendő*. A tentartó testületek joga marad az igazgatást tetszésök szerint rendezhetni.

6. A tanítóképző-intézetek *felügyelete* kettős: közigazgatási és szakbeli. *Adminisztratív* tekintetben a képzők a tanfelügyelőknek a változott feladat értelmében újonnan meghatározandó hatáskörében maradnak. A *szakfelügyelet* a következő módon szerveztetik.

a) van egy *országos felügyelő*, ki az összes képzők felett a főfelügyeletet gyakorolja, neki van alárendelve

b) a három *állandó felügyelő*, még pedig 1. humaniorákra, 2. természettudományokra, 3. zenére; valamint

c) a *megbízott felügyelők* rajzra, gazdaságra, méhészetre, kézi munkára, tornára stb.

Az állandó felügyelők minden intézetet legalább egyszer évenként meglátogatnak; a megbízottak legalább minden 3 évben egyszer, a szükséghez képest többször is.

II.

A tanítóképző-tanárképzésre vonatkozólag.

1. A tanítóképzői tanárképesítés előfeltételei:

a) hogy a jelölt négy évet töltött *egyetemen vagy műegyetemen*, hová jeles tanítói oklevéllel fölvéttetik;

b) hogy az *alap- és szakvizsgálatot* az előirt időben és eredménynyel letette;

c) hogy az a) alatt említett négy éven felül még legalább egy évig a szükséges *gyakorlati képzésben* részesült.

2. A képesítő vizsgálat a *középiskolai tanárok képezésére rendelt országos vizsgálóbizottság* előtt történik, a mely az általa kiadott oklevélben külön kimondja, hogy az tanítóképzői oktatásra képesít-e vagy középiskolaira, vagy mind a kettőre.

Budapest, 1895. márczius 25.

Bánóczi Fózsef.

A sárospataki áll. képző javaslatai.

1. A tanári kar minden tagja már előzetesen áttanulmányozta a a közölt köriratot s kimondja, hogy általában véve intézetünk igazgatójának, *Dezső Lajosnak* a «Magyar Tanítóképző» 1895. évi II. számában megjelent dolgozata értelmében kívánja a kérdéseket megoldatni, kivéven a tanítóképzők állításának jogat, melyet *kizárólag az államnak óhajt fentartani.*

A többi pontokat illetőleg :

2. a) Az általános és szakképzés jelenlegi mértékét s a kettő közötti viszonyt tanárkarunk továbbra is fentartani kívánja.

b) A felvétel feltételeit az eddigi módozatok mellett kívánja meghagyni, kivéven a felvételi vizsgát, melyet a tanári kar *törölni óhajt.*

c) Az évfolyamok számát a tanári kar négynek óhajtja meghagyni.

3. A négy éves tanítóképző bevezetését az összes tárgyakból teendő *érettségi vizsga* követi. Ez érettségi bizonyítvány néptanítói ideiglenes alkalmazásra, egy évi önkéntességre, valamint azon polgári alkalmazásokra jogosít, melyek a középiskolai érettségi bizonyítványhoz kötvék.

4. A képzőkben érettségi bizonyítványt nyert jelöltek *két évi tanítói gyakorlat után* az illető megyék székhelyén a kir. tanfelügyelő elnöklete alatt alkotandó *országos vizsgálobizottság* előtt tanítóképesítő vizsgálatot tesznek, melynek czelja annak kipuhatolása, vajjon a tanító-jelölt: a) tud-e magyarul, b) helyesen viszi-e át az elméletet a gyakorlatba, c) szorgalmasan munkálkodik-e az önképzésen? E tanítói oklevél néptanítói hivatalban való végleges alkalmazására, az országos tanítói nyugdíjintézetbe való felvételle. tanfelügyelői tolnokságra és az egyetem bölcsészeti szakára való beíratkozásra jogosít.

5. A tanítóképzők igazgatása eddigi alakjában hagyható; azonban részletes szolgálati szabályzat készitendő, mely a hivatali viszonyokat pontosan körülírja. *Az igazgatótanács intézménye meghagyható,* azonban a tanulmányi ügyek hatásköréből kiveendők.

6. A tanítóképzők felügyete akár külön képzőintézeti *főigazgatók* hatáskörébe adandó, akár a *népiskolai tanfelügyelők* kezében hagyható. Ez utóbbi esetben a tanári kar óhajtja, hogy oly megyékbe, hol képző van, erre való tekintetből tanítóképző tanár neveztessek ki tanfelügyelőnek. A kétféle rendszer (tanfelügyelő és miniszteri biztos) fentartását egymás mellett a tanári kar nemcsak feleslegesnek, hanem károsnak is tartja.

II. 1. A tanítóképző tanárképesítés előfeltételéül tanárkarunk a *néptanítói oklevelet* és az ennek alapján végzett *egyetemi tanfolyamot* kívánja tekinteni.

2. A tanítóképző tanárok *képesítése* az egyetem mellett szervezendő *tanári vizsgálobizottságok* előtt történjék, melyeknek azonban tanító-képző tanár tagjai is legyenek.

Sárospatak, 1895, márczius 16.

Dezső Lajos
igazgató, elnök.

Zombori Emőd
jegyző.

A temesvári áll. képző javaslatai.

1. A tanítóképzők felállításának joga.

Tanítóképző-intézetek felállításának joga kizárólagosan az államot illeti, de a közoktatási kormány engedélyt adhat arra a felekezeti hatóságoknak, társulatoknak is.

2. A tanítóképzés rendszere.

a) A felvétel feltételei. A tanítóképző-intézetekbe felvehető az, a ki 14 életévét betöltötte, de a 17. életévét meg nem haladta s a közép- vagy polgári iskola 4. osztályának, vagy a felső népiskolának elvégzését feltüntető bizonyítványt mutat be; továbbá, ha egészséges, ép testű, némi zenei hallása van s végre magyarul tud. Nem magyar tannyelvvél bíró iskolákból jövőekkel a tanári kar a magyar nyelvből felvételi vizsgálatot tarthat.

b) Az évfolyamok száma. A tanítóképző-intézetek egész önállóan s egyelőre négy évfolyammal szervezendők.

c) Az általános és a szakképzés közötti viszony. Tekintettel a felvétel kellékeire és a meghagyandó négy évfolyamra, az általános és a szakképzés közötti viszony a következőkben állapítandó meg:

az általános műveltséget nyújtó tárgyak lehetőleg az első és a második évfolyamban s így az eddiginél nagyobb óraszámban veendők; azonban a nagyobb érettséget kívánó s a művészeti tárgyak megfelelő óraszámban végighúzódnak mind a négy évfolyamon.

A pedagógiához előkészítésül szolgáló tárgyak lehetőleg a II. évfolyamban kezdessenek meg s a III. és a IV. évfolyamban teljes érvényre jussanak. A lélektan és megfelelő terjedelemben a logika áthúzódik a III. osztályba is. A pedagógiai tárgyak befejezéseül az általános erkölcsstan veendő be. A gyakorlóiskolai tanítások látogatása a III. évfolyamban, a gyakorlati tanítások pedig tisztán a IV. évfolyamban tartandók meg.

3. A tanítóképző tanfolyamot befejező vizsgálat. Az ehhez fűződő jogosultságok.

A tanítóképző IV. évfolyamának befejezését kövesse a középiskolai érettségi vizsgálatok jellegével bíró érettségi vizsgálat, a melynek elnöke mindig a kerületi főigazgató, esetleg a miniszteri biztos. Csakis ezen érettségi bizonyítvánnyal léphet valaki rendesen és ideiglenesen a gyakorlati tanítói pályára.

4. A tanítóképesítő vizsgálat.

a) Tanítóképesítő vizsgálatok az illető tankerületi ad hoc bizottság előtt tanévenként egyszer tartatnak.

b) A tanítóképesítő vizsgálat kiterjed az elméleti és gyakorlati pedagógia tárgyaira úgy írásban és szóban, mint a gyakorlatban s mindenkor feltüntetve azt, hogy a jelölt tudományos szakmunkák és kiváló gyakorlati vezérkönyvek tanulmányozása által önállóságra jutott. A közoktatási kormány e czélból a tanulmányozandó tudományos szakmunkákat és gyakorlati vezérkönyveket kijelöli, hogy az egyöntetűség az összes jelöltekre nézve meglegyen.

c) A tanítóképesítő vizsgálatra jelentkezhetik az, a ki tanítóképzői érettségi bizonyítványt, legalább két évi gyakorlatot, polgári és erkölcsi magaviseletéről a járási főszolgabíró által láttaozott bizonyítványt mutat fel. A középiskolai érettségi bizonyítvánnyal jelentkezők a tan-tárgyi különbözetből kötelesek pótvizsgálatot tenni.

d) A kerületi vizsgáló-bizottság elnöke mindenkor a kerületi fő-igazgató, esetleg a miniszteri biztos. Tagjai: a vármegyei kir. tanfel-ügyelők mindenkor; a többieket a közoktatási miniszter nevezi ki, részint a tanítóképzők tanári testületeiből különbség nélkül az intézet jellegére, részint kiváló tudományos készülségű és gyakorlati tanférfiakból.

e) A tanítói oklevél egyenlő értékű más hasonló oklevelekkel, de alkalmazási jogosultságot csak a tanítói pályára ad.

f) Úgy az érettségi, mint a tanítói vizsgálat nyelve csak magyar lehet.

5. *A tanítóképző-intézetek igazgatása. Igazgatótanács.*

A tanítóképzők igazgatása, valamint az igazgatótanácsra vonatkozó nézetek azonosak Nagy László ismert javaslatával, miért is külön nem részleteztetnek.

6. *A tanítóképző-intézetek feletti felügyelet.*

a) A hazai összes tanítóképzők a kerületi rendszer alapján egységes állami felügyelet alá vonandók az e czélból külön rendszeresítendő kerületi főigazgatók alá.

b) A ker. főigazgatónak a hatáskörébe eső ügyekben bármily jellegű tanítóképző-intézetben közvetlen intézkedési joga van.

c) Az állami tanítóképzők külső adminisztratív ügyei a ker. fő-igazgatók hatáskörébe tartoznak. A főigazgató a miniszter és az intézetek igazgatósága között összekötő és fellebbezéseknél másodfokú hatóság. A nem állami képzők másodfokúlag az intézetek fentartását illető ügyekben az illető egyházi v. társulati hatóság alá is tartoznak.

7. *A tanítóképző-intézeti tanárképzés.*

A tanítóképzői tanárképzés előfeltételeiről és a kép. vizsgálatról szóló pontokra nézve a tanári kar a maga egészében elfogadja Dr. Sebestyén Gyula ismert határozati javaslatát.

Budapest, 1895. márczius 31.

Horváth Antal
igazgató elnök.

Mészáros Felső,
az értekezlet jegyzője.

Kell-e a tanítóképző-intézeteknél igazgató-tanács? ¹

Régóta észlelem már tanítóképző-intézeti tanári körökben azt az áramlatot, mely az igazgató-tanács intézménye ellen irányul. A többoldali panaszok közt legujabban egy igen komoly tanügyi lapunkban, a «*Magyar Tanítóképző*»-ben, épen a lap szerkesztőjétől, Nagy Lászlótól, tisztelt barátunktól, olvassuk a következő vádakát, illetőleg indítványt :

¹ E cikk a csurgói «*Isko'ái Szemle*» 6—7 számában jelent meg, a melyet a szerkesztő felhívására készséggel közlünk, mert a tanítóképzést illető törvényrevízió egy pontjához szól.
Szerk.

«Valamint a tanítóképző-intézetek egyéb ügyei, úgy igazgatásuk is, tekintet nélkül az intézet jellegére, országszerte ugyanazon szabályok szerint rendezendő. Honnan vegyük ehhez a mintát? Az 1868. XXXVIII. t. czikkből bizonyosan nem. E törvény az u. n. *igazgató-tanácsra* bizza a tanítóképző-intézetek összes szellemi és anyagi ügyeinek vezetését s az igazgatót és a tanári testületet csupán az igazgató-tanács végrehajtójának tekinti. Ez az igazgató-tanács 25 éven át a tanári testületet, a hol lehetett, teljesen elnyomta, önérzetét eltiporta, máskülönben pedig a rábízott ügyek intézésében tehetetlennek bizonyult.

Ezt a szerencsétlen intézményt, a mely magát immár végkép lejártá, az új törvénybe átvenni annyira volna, mint szembeszállani a haladással, figyelmen kívül hagyni a megváltozott viszonyokat és súlyos csapást mérni tanítóképzésünkre.»

Ezek bizony súlyosaknak elég súlyos vádak, de hát lássuk csak, a szervezet szerint mi is az annyira gyűlölt igazgató-tanács tiszte. Az idevágó 25—34. §§-ok közül csak a 28-dikat idézem, mint a leglényesegebbet. Eszerint:

«Az igazgató-tanács ügyel fel a tanítóképző erkölcsi, szellemi és anyagi ügyeire. Nevezetesen: *a)* A népoktatási törvény értelmében a tanítóképzők számára kiadott kormányi rendeleteket végrehajtja. *b)* Felügyel az igazgató és tanárok működésére, a növendékek magaviseletére és előmenetelére. E végből a szorgalmi időt tagjai között felosztja. Mindenik tag köteles a reá szabott idő alatt az intézetben legalább háromszor megjelenni s az osztályokat meglátogatni, ott a tanárok tanítását figyelemmel hallgatni s ezen kívül minden növendék erkölcsi állapotáról és előmenetéről biztos tudomást szerezni. Az intézetben így töltött időt a látogatási jegyzőkönyvbe bejegyzik s tapasztalataikat az igazgató-tanács elé terjesztik. *c)* A tanítás órarendjét a tantervvel egybeveti s helyben hagyja. *d)* A hittanítók iránt az illető telekezetet megkeresi s e *tanítók pontosságára is felügyel.* *e)* Az igazgató és tanár helyett, hosszabb ideig tartó akadályoztatásuk esetében, helyettest rendel. *f)* A rend fentartása és a fegyelem gyakorlása körüli eljárás figyelmének egyik kiválóbb tárgya. A tanári széktől hozzá fellebbezett fegyelmi ügyekben bíraskodik.»

Mindezekből világosan kitetszik, hogy az igazgató-tanács egy olyan felügyelő testület, mely nem függ másától, mint saját lelkiismeretétől s hol a *több szem többet lát* elve érvényesül. Én nem értem, mi kívánatosabb az ügyre és a tanári testület egyes tagjaira nézve, mint kitévenni egy tanfelügyelő, esetleg egy igazgató korlátlan bürokratikus hatalmának, melylyel szemben minden kétlábú tollatlan állat csak egy alarendelt közeg, vagy pedig működésünk, tanítási eredményünk, társadalmi életünk, intellektualis értékünk elbírálását egy művelt, a tanítás ügyeért érdeklődő, komoly, rendesen élemedett férfiakból álló *testületre* bízni, melynek tagjai nem függenek sem tanfelügyelőtől, sem főispántól, sem minisztertől; mert hiszen az igazgató-tanácsi állás tisztesség és nem megélhetési mód. Ha nem tetszem a felsőbbségemnek, megköszönöm a bizalmat s veszték évenként 9—15 frtot o. é. és punktum.

Én rendkívül csodálom, hogy alkotmányos érzelmű férfiak, kik

más helyen azt kívánják, hogy az igazgató semmi más ne legyen, mint primus inter pares, hogy az igazgatót a tanári testület maga válaszsza és pedig mindenkor saját tagjai köréből, mondom, hogy ily férfiak az egyetlen alkotmányos testületet, mely a tanítóképző szervezetébe beillesztetett, napról-napra támadják, kiharangozzák, sőt pellengérré állítják.² Hát ugyan hol nyomta el az igazgató-tanács a tanári kart, hol tiporta el önérzetét? Bizony nagyon gyenge tanári kar lehet az, melynek önérzetét ugy mir und dir nichts el lehet tiporni.

A halhatatlan br. Eötvös Józsefet, a XIX. század uralkodó eszméinek lánglelkű íróját, az 1868. XXXVIII. czikk hazafias keblű megalkotóját póraiban is áldja minden tanférfiú, s az ő korát, mint a mesés aranykort emlegetik egyes érdemekben megőszült, az iskolában meggörnyedt s elismerésben sohasem részesült tanítóink. Hát kérдем, egy olyan lánglelkű férfiú csak öletszerűen illesztette volna be a törvény szövegébe az iskolaszékeket, az áll. iskolai gondnokságokat, az igazgatótanácsot és a megyei iskolatanácsot? Ki nem akarja ebben felismerni a hatalmas gondolatot: *érdeklődést kelteni a nemzet minden rétegében az iskolaügy iránt s az alkotmányos intézmények gyakorlatát fentartani a képzőtől le egés a népiskoláig.* Nos hat, ha ez a koncepczió nem nagyszabású, akkor semmi sem az. Csakhogy minden nagy eszme hajótörést szenvedhet a kivitelben. Vagy azok hibásak, kik intézik az eszme végrehajtását, vagy azok, kik letéteményesei a bizalomnak, vagy talán mindkét fél. Világítsuk meg egy kissé a dolgot.

Egyik helyen az igazgatótanács csupa ügyvédekből áll, magában egy kis ügyvédi kamara. A másik helyen képviselve van valamennyi felekezeti az ő esperese vagy papja által; egy valóságos interkonfesszionális zsinat. Egy harmadik helyen a város atyai igénylik maguknak a tisztességet, hogy a tanácsba bejussanak. S mindez miért? Mert az igazgatótanács tagjait a tanfelügyelő saját belátása szerint terjeszti fel a miniszterhez s ez legfőlegb a főispántól kérdezi meg, vajjon alkalmas lesz-e X. Y. e bizalmi állásra? Így aztán megtörtént, hogy a miniszter visszavetett olyan egyént is, a kinek a tanügy körül több érdeme volt a maga vármegyéjeiben, mint egynémely tanfelügyelő urnak csak azért, mert a főispánnal nem állott jó lábon.

Meg vagyok győződve, hogy ha az igazgatótanács tagjainak kijelölése a tanfelügyelő, igazgató és tanári kar bizalmas értekezletének volna föntartva, a miniszter sokkal helyesebben informáltatnék, mint az eddigi eljárás mellett.

De ez magában még nem elég. Maga az igazgató, nézetem szerint nem képviseli eléggé az igazgatótanácsban a tanári kart. Legtöbb esetben csak arra jó, hogy legyen egy közeg, ki az ügyeket elreferálja s a jegyzőkönyvet vezesse. Mert bármennyire együtt érez is az igazgató tanártársaival, legyen bármilyen humánus mint ember, bármilyen jóin-

² A különbség a cikkkiró ír felfogása s az enyém között az, hogy míg cikkkiró a tanítás szabadságát az igazgató tanács, tehát az intézet kötelékébe szorosan nem tartozó, laikus s a tanári kar fölé helyezett testület által véli biztosítandónak, addig én azáltal, hogy magának a tanári testületnek adjunk önkormányzati jogokat.

dulatú mint collega, bármilyen tapasztalt is, mint pedagógus, egymaga elvégre is hivatalból van jelen tanártásai közül. De ha a szabályzat úgy intézkednék, hogy minden tanári testület a maga kebeléből a miniszter által kinevezett 5 tag s a 2 hivatalos tag (tanfelügyelő és igazgató) mellé még 2 rendes tagot válasszon az igazgató-tanácsba, sok panasznak eleje volna véve és sok dolgot behatóbban, több oldalról megvilágítva tárgyalhatna az igazgatótanács, mint jelenleg.

De van még egy más baj is. A szervezet hiányossága folytán az igazgató-tanácsok nincsenek egyöntetűen megalakítva. Néhol 5 rendes és 2 póttag van. Ez utóbbiakról semmit sem szól a szervezet. Néhol még miniszterileg kinevezett alelnök is van, a ki a tanfelügyelőt, mint elnököt, helyettesíti, másutt ez épen nincs, sőt a 26. §. szerint a tanfelügyelő akadályoztatása esetén maga nevezi ki az őt helyettesítő tanácstagot. No hát ez oly dolog, a mely sehogy sincs rendén, de úgy tudom, hogy nem is igen alkalmaztatott sehol.

Ha kellőképen reformálnák az igazgató tanácsot az, nézetem szerint, nem csak be fogna válni, hanem a *tanítóképzők szervezetébe* *létketőbb életerőt* *vinne*. Így bizony néhol nagyon is grasszaló, néhol meg nagyon is jámbor testület. Azt mindenesetre jó lesz meggondolni a harci kedvtől kissé elfogult támadóknak, a kik minden iránt, a mi régi, divatos ellenszenvvel viseltetnek, hogy még az óránkat is, ha nem jól jár, vagy nem jól mutat, nem kell mindjárt kidobni az ablakon, hanem elviszszük az óráshoz s azt mondjuk neki: *Tessék megreparálni!*

Bárány Gyula.

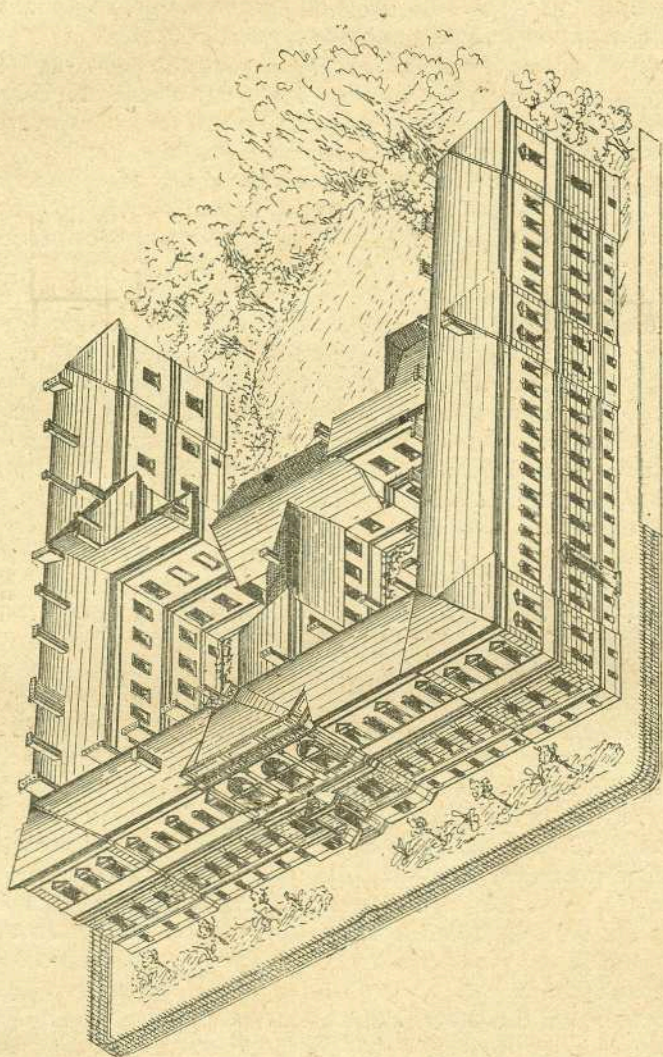
A kolozsvári állami tanítóképző-intézet épületének leírása.

A kolozsvári állami tanítóképző-intézet háza az 1893. és 1894. években épült. Az intézet 1894. szeptember hó elején vette át az új épületet. Költségei a vele kapcsolatos tanítói leányárvaház helyiségeivel együtt meghaladják a 160.000 forintot. A telek, melyen a ház épült, Kolozsvár város ajándéka; területe 12.639^m². Három utca határolja: Ny.-D.-Ny.-ról a Pusztá-utca, É.-É.-Ny.-ról a Wesselényi-utca, D.-D.-K.-ről a Szamos-utca és Szamos folyó, és É.-É.-K. oldalát egy üres telek zárja el. A telek egészséges helyen, a város csendesebb részében fekszik, de elég közel a belvároshoz; az emelet ablakaiból kedves kilátás nyílik a várost koszorúzó hegyekre és a távolból kékellő Gyalui havasok csúcsaira.

A épület homlokzata a Pusztá-utczára, tehát Ny.-D.-Ny.-ra néz; elől 14 méter széles, oldalain 10—10 méter széles park választja el az utcztól, melyet díszes vasrács vesz körül. Az épület souterraine-ből magas földszint és emeletből áll. Az épület díszes főbejárata egy tágas előtérre vezet, honnan az emeletre, a jobb és balszárnyba lehet jutni és széles lépcsőzet vezet innen a földalatti részekbe.

A földszinten a főbejárattól balra van a szolgálakás, azután következnek egymásutáni sorban: a fizika-vegýtani előadó terem (kissé szűk), a labora-

tórium, fizikai tanszertár, az állattani szertár, négy tanterem, két nappali dolgozó szoba az I. és II. éves benlakó növendékek számára, rajzterem és zene-terem. A főbejárattal szemben van a kézimunkaterem. Ezen szárnyban van 6 closets és egy fedett átjáró a tornaterembe. A földszint jobbszárnyában van :

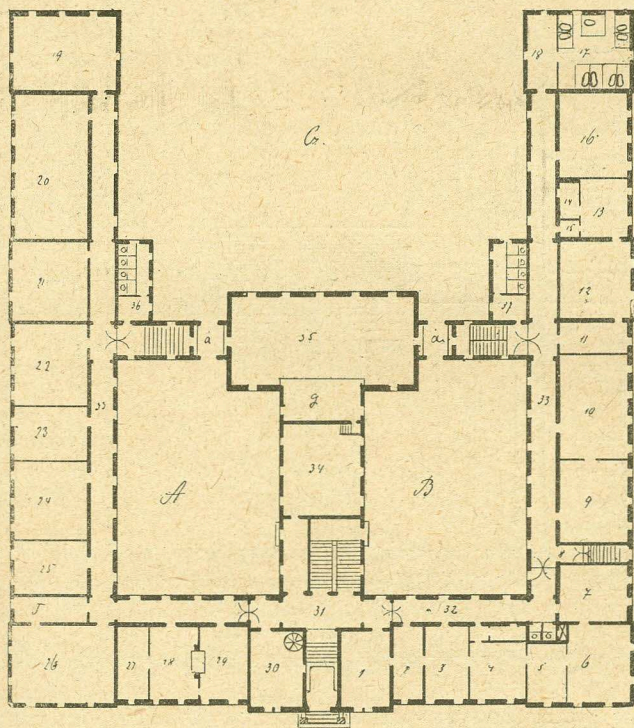

a tanári terem, a növendékek elfogadó szobája, az igazgatói iroda, az igazgatói lakás, mely négy szobából, egy előtérből és egy kamraból áll. Az igazgatói lakás előtti folyosót üvegajtók választják el a folyosó többi részétől, azonban a növendékek átjárnak rajta. Ezután következik egy mellékbejárata Szamos-utczáról, ezen járnak be a gyakorló-iskolái

növendékek; ezután következnek a gyakorló-iskola egy tanteremmel, 2 nagy nappali dolgozó szoba a III. és IV. éves belkő növendékek számára; a betegosztály, mely két betegszobából, egy ápolónői szobából, egy fürdő kamrából és külön bejáratú előtérből áll. A folyosó végén van a fürdőszoba 9 káddal és egy külön öltözővel. Ezen szárnyban is van 6 closets. Ugyanígy az emeleten is. A closets-ek vízvezetékekkel és szagtalanító fülkével vannak ellátva.

Az összes helyiségek ablakai utcára néznek és tágas, zárt, vilá-

D
a földszinti alap

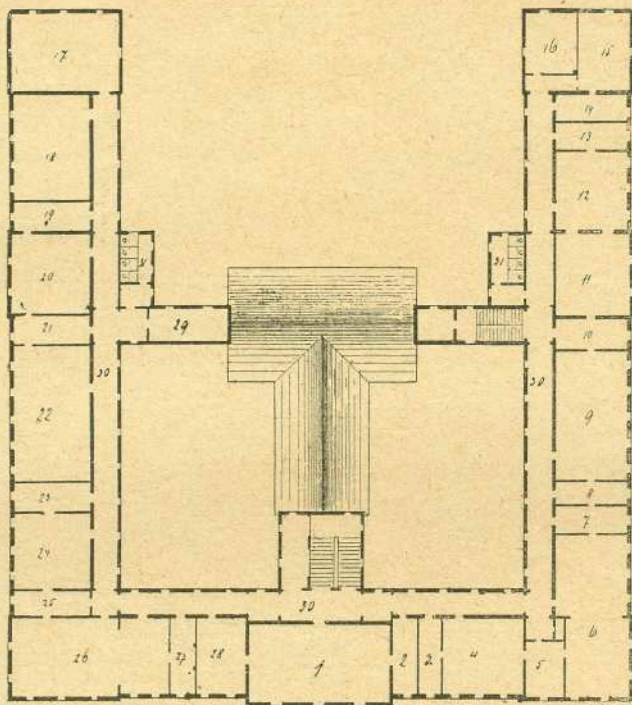

gos folyosókra nyílnak. Az osztályok mellett nincsen előszoba, a bejáró növendékek felöltőjüket a folyosón helyezik el. A folyosók nem fűthetők, azonban a belső helyiségekből annyi meleget nyernek, hogy a leghidegebb napokban is állandóan $+3^0$, $+4^0$ -ot mutat a hőmérő.

Az emeleten a főlépcsővel szemben van a díszterem díszesen festve, parkettel ellátva. Díszül ő felségeik, a király és királyné arczképét óhajtjuk megszerezni. A díszteremtől jobbra van az intézeti könyvtár; azután következnek egy mosdószoba, egy hálóterem, felügyelő tanítónő szobája, ismét egy hálóterem és egy mosdószoba. Az épület

jobb szárnyának többi részét a tanítói orsz. leányárvaház foglalja el, mely 80 árvára van berendezve. Lakosztályuk 2 nagy hálóteremből, 2 mosdószobából, 2 dolgozószobából, az árvaanya és segédjének szobájából áll. A gyermekek felügyelete és az árvaház vezetése egy árva-anyára van bízva, ellátásukról azonban a tanítónőképző gondoskodik és e célra az intézet tulajdon helyiségei szolgálnak. A díszteremtől balra következik még négy hálóterem, mindegyikhez egy-egy külön mosdószoba, mely a hálóterembe nyílik és fűthető, és 3 tanítónő-

Figyelemmel a tájra

szoba, egy gazdasszonyszoba. A beosztás a felügyelet szempontjából úgy eszközöltetett, hogy két hálóterem közé van ékelve egy-egy tanítónőszoba, mely jobbra és balra ajtóval van összekötve a hálótermekkel. Minden hálóterem mellett egy mosdószoba, melyet a hálóteremmel közös kályhák fűtenek.

A souterraine-ben vannak: a konyha, mosogató, tálaló helyiségek ebédlő, éléstár, két nőcselédszoba, mosó, vasaló helyiségek, mosónők szobája, férfitcselédszoba, szolgáló konyhája. Vannak tágas, nagy pincze-helyiségek, mélyek raktárul, szén és fa raktárnak, zöldségfélék elrakására szolgálnak.

Az épületnek nagy előnye, hogy minden helyisége tágas, világos,

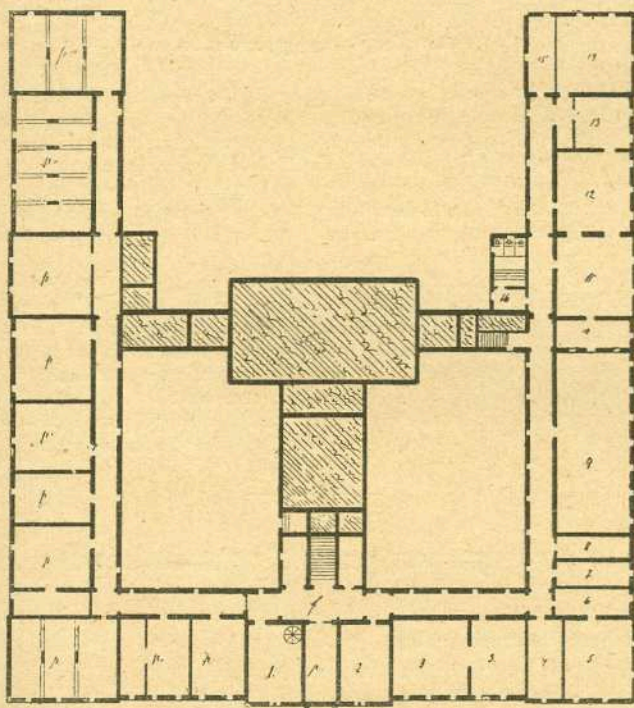

jól fűthető és jól szellőztethető. Minden intézeti helyiség el van látva szellőztető kéménnyel és Pick-féle szellőztető készülékkel. Az épület daczára nagy terjedelmének, könnyen áttekinthető, az összeköttetés czélszerű.

Az intézet belső berendezésénél az egyszerűséggel és czélszerűséggel igyekeztünk a csínosságot és jó ízlést is párosítani, de legfőképpen az egészség kívánalmainak eleget tenni.

A tantermekbe a Feiwei-féle három üléses vaspadok alkalmaztat-

Építési alap

tak, melyek azonban külön meghatározott méretek és egyéb módosításokkal egyenesen intézetünk számára készültek. Az ülés bennök kényelmes, kellemes. A dolgozó szobák asztalakkal és Thonet-székekkel, fiókos szekrényvel, egy-egy zongorával vannak felszerelve. A hálótermekben diófa színre festett vaságyak és két-két leányka számára egy éjjeli szekrény van, vašból és az ágyakkal megegyező színre festve. Az összes helyiségeket gáz világítja, a dolgozó termekben Auer-égőkkel ellátva. A növendékek testi fejlesztésére szolgál a gyönyörű tornacsarnok, melybe az osztályok folyosójáról fedett lépcsőház vezet.

Berendezését Oheroly János, fővárosi tornatanár eszközölte kitűnő és szép tornaszerekkel. Az intézet két belső udvara is mozgásra, üdülésre

szolgál. Van egy gyönyörű tágas, fákkal és bokrokkal körülültetett játszótér is, melyen legalább 200 egyén kényelmesen mozoghat és tornázhat; ezen felül árnyékos, parkozott kert és egy konyhakert.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal sem hálás érzületemet kifejezni gr. *Csáky Albin* volt közoktatási miniszter úrnak és a magas miniszterium intéző egyéneinek, kiknek áldozatkészsége és bölcs belátása e mintaszerű épület emelése által a kolozsvári népes tanítónőképző-intézetet boldoggá tette és fejlődését biztosította.

De hálánk és elismerésünkben tetemes rész illeti *Herczeg Zsigmond* és *Baumgarten Sándor* kultuszminiszteriumi építész urakat, kik az épületet nemcsak tervezték, de a munkálatok legapróbb részleteit is vezették és ellenőrizték.

Az ábrák magyarázata.

Homlokzat.

Földszinti alap: A. B. be'ső udvarok, Cz. játszótér, D. kert. I tanári szoba, 2 növendékek elfogadó szobája, 3 igazgatói iroda, 4, 5, 6, 7 igazg lakás, 8 mellékbejárat, 9 III. nappali dolgozószoba, 10 gyakorlóiskola, 11, 12, 13, 14, 15 betegszobák, 16 IV. nappali dolgozó-, 17, 18 fürdő- és öltözőszoba, 30 szolga lakás, 29, 28, 27 természetani és vegytani szertár és előadóterem, 26, 24, 22, 21 tanosztály, 23, 25 I. és II. nappali dolgozószoba, 20 rajzterem, 19 zeneterem, T. természetrajzi szertár, 31 előtér, 33, 32 folyosók, 34 kézimunkaterem, 35 tornaterem, 36, 37 árnyékszékek, á. fedett átjárók, g. galéria.

I. Emeleti alap. 1. 2. Díszterem előszobával, 4, 6, 9, 11, 12, 26 és 24 hálótermek, 3, 7, 8, 13, 27 és 23 mosdószobák, 5, 10, 14, 15, 25 tanítónőszobák, 16 gazdaszónyszoba, 22 és 18 árvák hálóterme, 21 mosdószoba, 17 árvák nappali szobája, 20 árva-anya szobája, 19 betegszoba, 29 árvák ruhatára, 30 folyosó, 28 könyvtár, 31 árnyékszékek.

Pincze alap. I szolga konyhája, 2 intézeti ruhatár, 3 zöldséges raktár, 4, 5, 6 mosóház, 7 férúcseledszoba, 8 kamra, 9 ebédlő, 10 tálaló, 11 mosogató, 12 konyha, 13 előtér, 14, 15 nőcseledék szobái, 16 árnyékszékek, f. folyosók, p. pinczék, fa- és sárnyraktárak.

Lászlóné Kasziner Janka
igazgató.

Az erdélyrészi szászok tanítóképzése.¹

A múlt tanév végéig öt intézet foglalkozott ev. szász tanítók képzésével. Minthogy ezen intézetek középiskolákkal voltak szerves kapcsolatban (mint az egynehány ev. tanítóképzőnél ma is van), bennük szakszerű tanítóképzésről alig lehetett szó. Ezen intézetek közül négy a múlt tanév végén megszűnt, az ötödik, a nagyszabenyi, pedig önállóan és a fokozottabb pedagógiai követelményeknek megfelelőleg szervezetett.

Ez az intézet a város szélén, egészséges és zajtalan helyen, tágas kert közepén emelt épületben van elhelyezve. A két oldalszárnyal bíró emeletes és modern épület gondozott kertjével jóleső ellentétben van a város ódonszerűségével. Nagy hibája azonban ennek az épületnek is, mint csaknem minden iskolai épületünknek, hogy szűk; feltűnő egyszerűsége protestans jellegét pedig már kívülről elárulja. Az épület a szászok kulturális érzékéről és áldozatkészségéről tanúskodik. Az épület

¹ Czikkírónak hasonló tárgyú cikke jelent meg az «Evangélikus Népiskola» múlt évi folyóamatban, Szerkesztő.

belseje is egyszerű, de tiszta. A folyosók zártak és lúthetők, a falakat a szemléltető oktatás eszközei, képek és gipszöntvények gazdagon díszítik s a belépőnek az ott honoló vallásos szellemet már magukban elárulják. A lépcsőházban elhelyezett s jelesebb királyainkat ábrázoló szobrocskák mintha idegenül éreznék magukat a sok német felirat s a reformáció korából merített s kizárólag német tárgyú vagy eseményt ábrázoló kép és festmény között. A termek új bútorzattal vannak felszerelve; elég világosak, de nem elég tágasak. Ez az épület a tanítási helyiségeken kívül vagy 50 növendéknek és az igazgatónak nyújt belakást.

A nagyszombati tanítóképző egészen a múlt tanév végéig három évfolyamból állott, ebben a tanévben nyílt meg először a IV. évfolyam.

A felvétel alapja itt is egészséges testi szervezet mellett a középiskola IV. osztályú bizonyítványa. A tanítás nyelve az egész vonalon teljesen a német nyelv, a magyar nyelvet évfolyamonként heti 3 órában tanítják. Ez a tanítás azonban vajmi kevés sikerrel járhat. A növendékek legnagyobb része német tannyelvű iskolából került ki, az intézetben magában, de meg a városban is magyar társalgásról alig lehet szó, ha még ezekhez az érvényben levő tanterv magyar nyelvre vonatkozó részét is figyelembe vesszük: tartózkodás nélkül kimondhatjuk azt az ítéletünket, hogy *az ezen intézetből kikerült tanítók a magyar nyelvet mint tanítási nyelvet el nem sajátíthatják.*

Az 1893—94. tanév magyar nyelvi tanterve íme a következő volt: I. osztályban 3 óran könnyebb elbeszélő darabok olvasása, fordítás németről-magyarra, a legfontosabb nyelvtani szabályok ismétlése, társalgás, kéthetenként írásbeli házi dolgozat, hetenként háromszor könyv nélkül tanulás; II. osztályban 3 óran nehezebb leíró darabok olvasása, a többi mint az I. osztályban; tanköny mindkét osztályban a Gáspár-féle Uebersetzungsbuch; a III. osztályban 3 óran magyar klasszikus darabok olvasása életrajzi kitérésekkel, hetenként egyszer könyv nélkül, kéthetenként írásbeli házi dolgozat; tankönyv Baross Gábor Lesebuch-ja.

Ez a tanterv alig áll felette sok idegen ajkú elemi iskola magyar nyelvi tantervének s a magam részéről mind ezen tanterv, mind a látottak és hallottak alapján egy pillanatig sem kételkedem tovább azon, hogy itt nem annyira a magyar nyelv tanításáról, mint inkább *tanítási kötelezettségének kijátszásáról van szó.* Tanügyi kormányunknak ismernie kell ezt a tarthatatlan állapotot s valóban közóhajnak tenne eleget, ha a törvény respektálását szász atyánkfiaitól is megkívná!

A tantervet különben, bár egészében megegyezik állami és más felekezeti képzőink tantervével, erős protestans és *német szellem* lengi át.

Különös benne (együttal az országban egyedüli) az, hogy a latin nyelv rendes tantárgyként szerepel a magyar nyelvvel egyenlő órászámmal.

Gyakorló iskolája az intézetnek a múlt tanév végéig nem volt, ilyenül az egyik egyházközségi iskolát használták.

Az intézet felszerelése taneszközök dolgában elég kezdetleges,

az aránylag elég nagy tanári könyvtár legnagyobbbészét theológiai, filozófiai és pedagógiai német nyelvű munkákat tartalmaz. Szakmunka kevés van, magyar nyelvű munka pedig csak nagy elvétve akad. *A magyar művek hiányát azonban, úgy látszik, nem is érzik*, mert nem igyekeznek azokat beszerezni; a mult iskolai évi vételben csak egyetlen magyar mű (Ballagi: Irodalom-történeti közlemények) szerepel, az ifjúsági könyvtár ezen idő alatt szintén csak egy magyar munkával (Kisfaludi: Szeget szeggel) gyarapodott, holott ez utóbbi számára 19 művet szereztek be. Az ajándékol kapott munkák között a közoktatásügyi miniszter jelentése az egyedüli magyar mű. Tanulságos volna a beszerezett munkákról az intézet szellemére következtetni, de minthogy ez a nagyszebeni képzőre, mint magyar tanítók anyaiskolájára, nem lenne, nem lehetne kedvező, erről inkább lemondok.

A 2.4 holdas kert nemcsak a gazdagsági és kertészeti, hanem a növénytani oktatás céljaira is be van rendezve. A kertet csaknem kizárólag az intézet növendékei munkálják; mindamelltt lépten-nyomon a lelkiismeretes és szorgalmas gondozás nyomai vonják magukra a szemlélő figyelmét. Ha a jól gondozott kertről, az intézetben látható rendről és tisztaságról szabad a tanítónövendékek szorgalmára, rend-, munka- és hivatásszeretetére általában következtetni, akkor a nagyszebeni ev. szász tanítóképzőről e tekintetben csak jót mondhatunk.

Figyelmet érdemel az intézet internatusa, a mely családi rendszer szerint van szervezve és az igazgató által, úgy látszik, nagy gonddal vezetve. Egy-egy szobában, annak nagysága szerint 6—8—10—12 növendék lakik egy-egy idősebb növendék (családfő) felügyelete alatt. A szobák tanuló- és alvó-szobák, a melyek a kettős célhoz képest általában szűkek.

A szobák bútorzata egyszerű, de czélszerű. A növendékeknek van egy közös asztaluk megfelelő számú könyves fiókkal, egy-egy székük, szekrényük könyves polccsal, vaságyuk szalmazsákkal, szalma- és lószőrvánkossal, téli- és nyári takaróval ellátva. Valamennyinek van egy közös mosdószobája, de a folyosókon is láthatók vízvezetéki csapok. — Az igazgatónak a felügyeletben a szobafelügyelőkn kívül választott szénior és inspektor segédkezik. Hosszadalmasnak kellene lennem, ha a felügyeleti eljárást és szabályzatot részletezni akarnám, jellemzésére csak annyit, hogy *minden részletében szabad szellem lengi át*. A napirendről annyit, hogy a felkelés télen fél 7 órakor, nyáron fél 6 órakor, a lefekvés télen-nyáron 10 órakor történik. Felkelés után félórával a napi foglalkozás *istentisztelettel* kezdődik.

A növendékek az intézet által kellő díj lefizetése ellenében köztartásban részesülnek. A köztartást az igazgató ellenőrzése mellett városi polgár vezeti, a ki a növendékekkel étkezik. Ez az ügy azonban ez idő szerint még fejlődőben van, a fejlesztés csakugyan ra is fér.

Tagadhatatlanul sok tanulságos van a szászoknak ez időszertinti egyedüli tanítóképzőjén, benne mégis minden oly idegenszerű, egészében mégis oly kínos hatással van a magyar szemlelőre! Mintha a nagy Németországnak egy kiszakított darabját látnók magunk előtt, a melyben a német kultúra nagy erdejének egy átültetett plántája tenyészik.

Tenyészik mondom; de nem virul, mert hiszen gyökerei idegen talajba jutottak. — Ez nem jól van így, ez nem maradhat így! Ha a nagyszabeni «theologisch paedagogische Seminar» pedagógiai szempontból teljesen kifogástalan volna is, a magyar államnak leendő polgárai nevelését nem volna szabad nyugodtan az innét kikerült tanítókra bíznia, mert azoknak nincs, nem is lehet érzékük a kifogástalan hazafiságú magyar honpolgár szellemi szükségletei iránt. *Mohar József.*

N É P O K T A T Á S.

A VIII. nemzetközi közegészségi és demographiai kongresszus iskola-egészségügyi szakosztályának működéséről.¹

Az 1894. év szeptember havának első napjain Budapesten tartott nemzetközi kongresszus az eddig tartott nemzetközi közgyűlések közül a legszebbek és legsikerültebbek közé tartozott.

A kongresszusi védnök tisztességét ő *Felsége a király* fogadta el, védnökhelyettesse *Károly Lajos főherczeg* és elnöke *Hieronimy Károly* belügyminiszter volt. A végrehajtó bizottság, melynek elnöke *Dr. Fodor József*, a tud. egyetem ez idei rektora, és főtítkára *Dr. Müller Kálmán* egyetemi tanár volt és a többi bizottságok mindent elkövettek, hogy ezen kongresszus elérje magasztos célját.

A résztvevők száma több mint kétezerre rúgott, kik között sok híres tudóst láttunk az egész világból, továbbá 30 kormány, 141 hatóság, 57 egyetem, és 240 tudományos egyesület képviselőjét. A bejelentett értekezések száma meghaladta a 900-at; több száz fontos felolvasást meg is tartottak, a melyek némelyike az orvostani és demographiai tudományokra maradandó hatással lesz. A tudósok az előadásokat figyelemmel és türelemmel hallgatták d. e. 9-től d. u. 2-ig; a délután tartott nyilvános közérdekű felolvasások pedig, mint pl. *Erisman: «Küszdelem a halál ellen,»* *Levasseur: «A demographia elmélete,»* *dr. Kőrösi József: «A házasság termékenysége,»* *Mayr: «Statisztika és társadalomtudomány,»* *Leyden: «A szegény tüdővésztes betegekről való gondoskodás»* czímen tartott felolvasások a művelt közönség figyelmét és érdeklődését is megérdemelték.

A kongresszussal kapcsolatos kiállítás is nagyon gazdag, tanulságos és látogatott volt; a helyiségek beosztása, a kiállítási katalógus, a napi közlöny szerkesztése, kiosztása és minden más teendők nagyon czélszerűek voltak, úgy hogy az a sok idegen vendég nagyon könnyen tudta magát tájékozni.

A szórakozás célját sok bankett, a színházi előadások, a különböző

¹ Előadatott a Népnevelők Egyesülete ped. szakosztályának f. é. febr. 23. tartott ülésén. Szerk.

tudományos és technikai intézetek látogatása, a kisebb és nagyobb kirándulások által érték el; a hölgybizottság a szellemes, művelt és tapintatos Hampelné Pulszky Polikszéna elnöklete alatt sikerrel iparkodott a idegen országokból érkezett nőtagokat vezetgetni, mulattatni és nemes szórakozásukról gondoskodni; egy szóval a bizottságok óriási nagy és nehéz feladatukat szerencsésen oldották meg és benső öröm töltötte el minden magyar szívét, ha az idegen tudósok a kongresszus eredményéről, Budapest főváros szépségéről, a hatóság és a lakosság vendégszeretetéről őszinte dicsérő nyilatkozatait hallotta; a végrehajtó bizottság büszkeséggel és öntudattal pillanthat vissza a kongresszus sokoldalú működésére, mely áldását még az utókorral is fogja éreztetni.

A kongresszus két főcsoportra oszlott. Az első csoport, a *higiéniai*, 19 szakosztályból, a másik, a *demographiai*, 7 szakosztályból állott. Mindegyik szakosztály ügyeit külön tisztikar vezette. Én csupán a higiéniai csoport 6-ik osztályának, az *iskola egészségügyi osztály* működéséről leszek szerencsés jelentést tenni, már előre is bocsánatot kérve, ha e leírás fogyatékos és hiányos.

Látogattam ugyan az akkor tartott üléseket, de akkor még szándékomban sem volt ezekről tudósítást írni, továbbá némelykor körülményeim gátoltak egyes felolvasásokat végig hallgatni és csak Nagy László szerkesztő úr felszólításának tesztek eleget, midőn megkísértem ezen szakosztály működéséről némileg hű képet nyújtani.

A 6. szakosztály végrehajtó elnöke *dr. Dollinger Gyula* tanár volt.

A tulajdonképeni tudományos működés csak szeptember 3-án kezdődött meg. E szakosztály működését *dr. Berzeviczy Albert*, ezen szakosztály tiszteletbeli elnöke nyitotta meg *«Az ifjúság testi neveléséről»* cz. értekezésével, mely mint külön füzet magyar, francia és német nyelven osztatott ki, sőt tanulságos, érdekes tartalma miatt több napi és pedagógiai lapban egész terjedelmében megjelent.

Ugyanezen kérdésről referáltak még: *Baginsky* (Berlinből), *Szuppán Vilmos* (Budapestről) és *Burgerstein Leo* (Bécsből), kinek előadása következő tételbe vonható össze:

1. Minden kulturállam törekvése oda irányuljon, hogy az iskola az ifjúság testi nevelését éppen úgy mozdítsa elő, a miként eddig az ingyenes szellemi nevelésről gondoskodott.

2. Iparkodni kell, hogy a testi nevelés előnyei az iskolán túl is kiterjesztessenek, azaz, hogy a testi gyakorlatok, játékok a nép szokásává váljanak.

3. A testi nevelési eszközök megválasztásánál irányadó az a természetes érdeklődés legyen, melyet az ifjúság ezek iránt mutat, továbbá a jó hatások, melyekkel ezek vannak a testre és a szellemi munka, melylyel ezek járnak.

Sümegei Fózsef az iskolába járó gyenge és beteges gyermekek tornázásáról, *Roth* a gerincz elferdülésének elhárítási módjáról értekezett. *Gutzman* Berlinből: *«A siketnéma gyermekek testi nevelése»* című felolvasást tartott, melyhez hozzászólottak: *dr. Wartha* műegyetemi tanár neje, született *Hugonny grófné* és *Grünberger*, a budapesti izr. siketnéma-intézet igazgatója.

Erismán tanár Moszkvából «az iskolák mesterséges világtásáról» szabad előadást tartott és a természetes világitást a mesterséggel összehasonlítva, az indirekt világitás módját ismertette.

Cohn tanár Boroszlóából a nap világosságának átbecsátásáról értekezett és a 21 féle különböző színű ablakfüggönyt mutatván be, tapasztalatainak eredményeül kimondta, hogy az écu színű, kopier vékony szálú ablakfüggönyök felelnek meg legjobban a czélnak.

Nigg Marianna «a kézi munkáról» és *Hinträger Károly* (Bécs) «A korszerű népiskolaházról» értekezett és a következő tétélekbe foglalta össze felolvasását:

1. A falusi községek számára egy és több osztályú iskolaépületekre vonatkozó mintatervrajzok adandók ki.
2. Egy iskolaházban a tantermek száma ne haladja túl a 20-at.
3. Az emeletek száma városokban legfőlebb háromra, falun kettőre rúgjon.
4. Az iskolaházban csak iskolai czélokra alkalmazandó helyiségek legyenek.
5. Egy osztályban ötven tanulónál több ne legyen.
6. Nem csak a tantermek nagyságát és minimális mértékét, hanem a folyosók nagyságát is meg kell szabni.
7. Nagyon kívánatos, hogy minden terem közelében váróterem is legyen.
8. Egy iskolában se hiányozzanak ruhatarak a tanulók számára.
9. Mosó és fürdőhelyek minden iskolaépületben legyenek.

Palmberg Finnországhól «A fertőző betegségek és az iskola» cz. felolvasást tartotta és *Sippi Rodicsky Jenő* Budapestről az egészség-tannak gazdasági tanintézetekben és földműves iskolákban való kötelező előadásáról értekezett.

A szept. 5-én tartott szakosztályi ülésnek első tárgya volt: «A mai tanrendszer bírálata, tekintettel a physiologiai elvekre.» Ezen érdekes és időszerű témát *Dr. Kármán Mór*, a szakosztály tiszteletbeli elnöke tárgyalta. Előrebocsájtva, hogy a neveléstudomány leginkább a lélek- és erkölcsanon alapszik s ezekből vonja le szabályait, — figyelmezteti a szakosztályt, hogy az újabb időben a physiologia és a biologia oly haladást tett, hogy ezen fontos vívmányokat nem szabad ignorálnunk. Beszéde további folyamán sikerrel bizonyította be a következő három tételt:

«1. A közoktatásnak világszerte dívó szervezete, mely lehetőknek tartja, hogy az általános művelődés és nevelő oktatás feladatát a különböző tanintézetekben különböző életkorban (a 12—20 évközben) elérhetjük, aligha felel meg a physiologiai fejlődés törvényszerűségének. Az ifjú elmére, főképez az alsófokú tanintézetekben (nép- és polgári iskolában), de a felsőbbekben is, ha teljes tankörű szakaszokra oszlanak, oly képzeteket, fogalmakat és gondolatokat, oly érzelmeket és indulatokat erőltet, melyeket az valójukban még felfogni és átérezni sem képes, nemhogy tényleg, cselekvőleg hasznukat is vehetné. A közoktatásnak oly tagozása, mely a különböző művelődési körök és néposztályok szellemi szükségleteit tekinteten kívül nem hagyja, lehetséges ugyan és kívánatos, de inkább párhuzamo-

san egymás mellett haladó, semmint egymás fölé rendelt tanfolyamokban, úgy hogy az egész nemzet ifjúságának a testi és lelki fejlődés fokainak megfelelő művelődését biztosítsa s e szerint a fejlődés egész idejére (körülbelül a 20—24 évig) is kiterjeszkedjék.

2. Művelődésünk egyoldalúságán korántsem változtat, ha a történeti alapon fejlett, főképen irodalmi oktatás mellé még a természet-tudományok rendszeres tanítása lép; élet- és lélektani okokból kívánatos, hogy a pusztán fogalomalkotásra és gondolatképzésre irányuló tanításunk czélszerű kiegyenlítést nyerjen kiválóan a művészi és technikus ügyességet fejlesztő oktatásban. Nyelvtanító iskoláinkon, az ókori múzsai tanításnak e hagyományos képviselőin kívül, valóságos műképző-intézetekre van szükségünk, melyek az ókor katonai szellemű gimnasztikai nevelését korunk szellemében, mindennemű munkának s így a kézműnek is nemes méltatásával átalakítsák.

3. A szokásos tanító eljárás, mely napról-napra, sőt óránként más-más, olykor ellentétes tantárgy számára követeli a növendék figyelmét és érdeklődését, a gyakorlás és megszokás physiologiai követelményeit nem veszi kellőképen tekintetbe; ezek fokozottabb mértékben követelnék a szellemi működésnek egyirányú, koncentrált alkalmazását; különben nem érhető el szóban és tettben, gondolatban és cselekvésben az a szükséges, ösztönszerű könnyűség, mely minden alkotásnak alapföltétele.

A tanár- és tanítóegyesületek hasznos munkát végeznének, ha e 3 tétellel behatóan foglalkoznának.

Leistner Louise (Gablenz-Chemnitz) nagyon szép felolvasásban értekezett azon fontos kérdésről: «Mit tehet a jelenkor a felszarduló ifjúság ideg baja ellen?»

Nagy érdeklődéssel hallgatta a nagyszámú közönség *Schusny Henrik*, budapesti orvos és tanár «Adalék az iskolai ifjúság nervozitásához» cz. felolvasását mely saját tapasztalatait és sok statisztikai adatot tartalmazott és mint külön könyv is megjelent.

Többek közt az előadó a köv. szabályokat ajánlja;

1. A szakrendszer mellőzése, különösen az alsóbb osztályban.
2. Mindazon tényezők kerülése, melyek a túlterhelést okozzák.
3. A házi feladatok számának lényeges leszállítására és azáltal elegendő alvási idő lehetővé tétele.
4. A társasági játékok, az úszás és iskolai kirándulások ápolása.
5. Iskolai orvosok alkalmazása.
6. Közegészségi ismeretek elterjedése.

Egy hasonló tárgyról *Spitzner Alfréd* dr. (Lipcséből) értekezett ily czímmel: «A szellemi túlterhelés az iskolákban»

Az előadó indokolva visszautasítja azon szemrehányásokat, hogy a jelen iskolája a gyermekek idegességének okozója volna és felolvasását a következő tétellel fejezte be: «Tapasztalatokon alapuló és tudományosan indokolt ítélet hozatalára szükséges: 1.) A gyermekek emlékező képességének mennyiségéről szóló kísérleti vizsgálatok, melyekhez lényegileg már hozzáfogtak.

2. A gyermeki tudat tartalmának módszeres meghatározása a tan-köteles életkor különböző fokain.

3. A pedagógiai gyógytan további fejlődése.»

Ezen felolvasás után *Cohn Hermann*, borszlói egyetemi tanár szabad előadásban azon kérdést fejtegette: «Mit tehet az iskola a gyermekek maszturbációja ellen?» E következő tételek elfogadását ajánlja:

1. A tanító kísérje figyelemmel a tanulókat, hogy az oktatás és szünetek idején ne onanizáljanak.

2. A tanító figyelmeztesse a tanulókat a maszturbáció káros és veszedelmes következményeire.

3. Azon gyermekeknek, kik ezen titkos bűn elharapódzásáról jelentést tesznek, még kell ígérni, hogy nem részesülnek semmi nemű büntetésben.

4. A szülőket és a magánintézetek tulajdonosait, is fel kell világosítani a felől, hogy kötelességük a gyermekeket erre nézve figyelemmel kísérni és ezen titkos bűnt meggátolni.

Továbbá szoltak még *Palmberg* (Helsingfors Finlandban), a ki «A fertőző betegségek és az iskola» czímen, *Greard* Párisból, a ki «A jelenlegi tanítási rendszer a physiologiai elvek szempontjából» czímen tartott felolvasást. Továbbá említtem meg *Kotelmant* Hamburgból, a ki az iskola ügy terén alkalmazandó reform törekvésekről és *Sippi Rodiczky* Jenőt Budapestről, a ki az egészségtannak gazdasági tanintézetekben és földműves iskolában való kötelező előadásáról értekezett.

A sok felolvasás között különösen magára vonta a szakosztály figyelmét az, melyben egy londoni orvos tett jelentést 50.000 iskolás gyermek testi és lelki tehetségeire vonatkozó megfigyelésekről.

Ezek 102 pontra terjedtek. pl. a testi fejlődésre, a koponyára, a homlokra, szemre, fülre, orra, ajkakra, szájra, állra, hajra, beszédre, a test és a faj fenntartására, a tagok mozgására, az idegek állapotára.

Ezen felolvasás iránti érdeklődés még jobban növekedett, midőn ezen tanár ugyanezen kísérletet megtette a Lónyai-utcai iskolás tanulókkal, kiknek testtartásából, fejalakjukból, szemük, nyakuk, kezük és lábuk mozgásából és beszédjéből ezeknek szellemére és tehetségeire következtetett és melyeknek helyességét *Vajdasy* Gusztáv igazgató és ezen osztály tanítója igazolták.

Ezen előadás után a szegény gyermekek szünidei telepítése fölötti francia, német és magyar felolvasások voltak bejelentve, de ezek — előttem ismeretlen okokból — elmaradtak és e helyett *Ssabó József* tanár a budapesti szünidei gyermektelep egyesület titkára az akkor éppen a nyári tartózkodásukból visszaérkezett tanuló fiú- és leánygyermekeket a nagy udvarban bemutatta, mely alkalommal egy bécsi tanár és Dr. Sturm Albert szabad előadásokat tartottak, melyekben ezen humanus intézmény jó befolyását a gyermekek testi fejlődésére fejtegették.

Ezen érdekes látvány után a szakosztály visszavonult ismét a terembe hogy *Bayr Manónak* (Bécsből) az «álló írás» feletti előadását meghallgassa. Az előadás után *Bayr Manó* és *Kárpáti Béla* (Budapesten) két gyermekcsoportot mutattak be a közönségnek, melynek egyike az állóírást, másika a dülő írást alkalmazta. Erre következett a *Bayr Manó*,

dr. Schubert Pál (Nürnbergből) Girard Ch. (Bernből) és Kárpáti Béla által aláírt vitatétel:

«Az álló írás, az irkának egyenes középfekvése mellett, határozottan jobb testtartást eredményez, mint a dülő írás akár ferde középfekvés, akár az egyenes vagy ferde jobbra fektetés mellett. Ennélfogva sürgősen kívánatos, hogy az álló írás, az irkának egyenes középfekvése mellett, *mielőbb kötelezőleg vezetessék be az iskolába.*

Ezek a tételalkalmat adtak rövid eszmecsereére a nélkül, hogy általános elfogadásban részesültek volna.

Ezen most felsorolt előadásokon kívül még más felolvasások is voltak napirenden és épen a túlságos sok tárgy és a rövid idő miatt lehetetlen volt minden felolvasáshoz hozzászólni és tanulságos eszmecsereét tartani, de egészben véve mondható, hogy az idefáradott résztvevők sok szellemi és fizikai élvezetben részesültek és hogy ezen kongresszust kellemes emlékezetben fogják tartani, Tagadhatatlan, hogy sok fontos általános érdekű napikérdést tárgyaltak, sőt a tételről szavazás útján döntöttek is; az előadók között minden ország, nemzet, állás, foglalkozás, nem képviselve volt. Csak azt kívánom, hogy az 1896. milléniumi kiállítás alkalmából tartandó magyar orsz. pedagógiai kongresszus működését épen ilyen fényes siker koronázza.

Léderer Abrahám.

Visszaemlékezés az első egyetemes és közös magyar tanító-gyűlésre.

Az 1868-ik évi népoktatási törvény negyedszázados emlékünnepe alkalmával érdekes visszapillantás történt ezen lapokon azokra a megelőző mozgalmakra, melyek népoktatási törvényünket a multban előkészítették. A tavalyi jubileumnak idején alkalomszerű lett volna azokat részleteikben is megismertetni, különösen azt a főmozgalmat, az 1848-ik évi első egyetemes tanítói gyűlést, mely méltán nevezhető az 1868-ik évi törvény előjátékának. Azonban a Magyar Tanítóképző a mult év egész folyamán az egyesület beléletének annyi s oly fontos szervi ügyeivel volt elfoglalva, hogy ezen munkálatomnak az akkor aktuálisabb teendők elől háttérbe kelle vonulnia.

Ma azonban már több tér nyilhat megemlékezni a régiokról. Minél behatóbban tanulmányozzuk b. Eötvös halhatatlan emlékét, a mostani népoktatási törvényt s annak 1868-tól egész napjainkig elért vívmányait, a 26 éven át alkotott összes kulturális törvényeket és rendelkezéseket, annal jobban meggyőződünk arról, hogy mindezeknek alapjául azon egységes gondolkodás és érzés szolgált, mely a magyar tanítóság egyetemét már egy félszázaddal ezelőtt áthatotta, s mely a 48-iki egyetemes tanítógyűlésen oly világos kifejezést nyert. A 68-iki törvény egész szelleme a 48-iki tanácskozmány gondolkodására vall. Sajnos, hogy sem az a hazafias lelkesedés, sem az a radikális megoldási mód nem érvényesülhetett 68-ban úgy, a mint az a 48-as tanférfiakban nyilvánult. A márcziusi üde légáramlat mintha a gondolkodó agyat is fölszabadít-

totta volna békóitól. A politikában elért szabadság 48-ban a pedagógusokat is mintha szárnyaira emelte volna. *Szabadelvi* lelkedezés, radikális reformok és gyors cselekvés jellemzi az akkori magyar társadalmat s az első egyetemes magyar tanítógyűlést is. Mit érhattünk volna el már maig, ha a 48-as pedagógusok eszméi 68-ban mind érvényesülhettek volna?! Mennyi magasztos és korszerű reformeszmétől pezsdült fel a 48-asok vére, melyeket a 68-adiki törvény keretébe be sem illesztettek s ha oda be is kerültek, hány üdvös és szükséges intézkedés maradt maig is a papiroson, melyeknek azonnali életbeléptetéseért a mi 48-asaink egy szívvel-lélekkel síkra szállottak.

A kisdedovási törvény szükségét már 48-ban tárgyalták s majd egy félszázad vonult el azóta, hogy életbe lépett.

A siketnémák és vakok nevelése s a leendő tanítóknak valamennyi tanítóképző-intézetnél ezen szakmában is kiképeztetésének kérdése már 48-ban foglalkoztatta az elméket. S vajjon ma rendezve van-e ezen kérdés?

Egy országos s mindenkit felekezeti jellegre való tekintet nélkül egyaránt kötelező tanrendszer s az iskoláknak az egyházi befolyástól való függetlenítése, államosítása, minő magasztos törekvések! S még is ma — 50 év múlva is! — csak ábrándok maradtak. S ki tudja, meddig maradnak azok?

A magyar nyelvnek, mint tantárgynak tanítását és tudását oly természetesen vették 48-as elődeink, hogy eszébe sem jutott senkinek kételkedni a fölött: vajjon a tanítók tudjanak-e az állam nyelvén beszélni? És ma öt évtized múlva drákói szigorral kell annak érvényt szerezni. S mind a mellett hányan vannak még ma is a tanítók közül, kik mindnyájunk szégyenére még most sem tudnak magyarul beszélni?!

Nagyszerű koncepczió volt továbbá a 48-diki egyetemes tanítógyűlésnek azon humánus javaslata, hogy a haza néptanítói az állam tisztviselői legyenek s tisztességes javadalmazásban részesüljenek.

S hová jutottunk ma, majdnem 50 év múlva?! Országos törvényt kellett alkotni hogy azt a szégyenteljes 300 frtnyi minimális fizetést, melyet a 68-diki törvény megállapít, a néptanítók csakugyan megkaphassák! Ha a jelenkor törvényhozásának ezen nagylelkű (?) gondoskodását azzal a fenkölt gondolkozással hasonlítom össze, mely a 48-diki első egyetemes gyűlést áthatotta, akkor lehetetlen, hogy a mai néptanítónak arczába ne szökjék a vére, érezve azt, minő nyomorult mérték szerint ítéli meg a jelenkor törvényhozása a nemzet legelső napszámósának, a tanítónak munkáját.

Oh, ti megdicsőült alakjai a 48-iki tanítói gyűlésnek, a kiket az alkotmányos új élet hajnalán a márcziusi szabadság friss szellője éltetett, mennyire meglepetve éreznék ma, hogy a ti úttörő, nemes munkátok gyümölcsei még ma, egy félszázad lezajlása után sem értek meg! S ki tudja, ha így haladunk ezután is, melyik generáció fogja azokat majd élvezni!

Lássuk ennek az első egyetemes és közös magyar tanítógyűlésnek munkálkodását egyes lényegesebb részleteiben is.

Erre vonatkozó forrással szerencsés lehetek, magának a tanítói

közgyűlésnek jegyzőkönyvi naplóját felhasználhatni, mely az iglói ág. ev. főgimnázium könyvtárában mint egyetlen példány féltékenyen őriztetik.

Ugyanis a nevezett intézetnek egy időben tára volt néhai dr. *Tavassy Lajos* (Teichengraber), a ki mint az első egyet. tanítógyűlés jegyzője, a gyűlés munkálatait egy naplóba foglalta s az egész tanácskozmánynak tartama alatt annak lelke volt. — Az ő lelkes, hazafias munkássága s irodalmi működése tették lehetővé, hogy «*Nevelési Emléklapok*» czimű műveinek utolsó füzetéből mint egy tükörből láthatjuk a multat s a mi bennünket leginkább érdekel, a 48-diki első magyar és egyetemes közös tanítógyűlés tanácskozmányát. Ha *Tavassy Lajos* a gyűlés munkálatait fel nem dolgozta s nyomtatott füzetben ki nem adta volna, akkor elkallódott volna eddig minden emlék, mely ama nevezetes gyűlés után mint nagybecsű örökség számunkra meg lett őrizve. S Igló csak büszke lehet fiára, *Tavassy Lajosra*, hogy az a becses örökség az ő munkájában kezeink között maradhatott.

Hogy pedig ama időben minő fáradságos volt s minő nehézségbe került irodalmi, kivált nevelési tárgyú munkát nyomtatni, azt igen érdekesen írja le *Tavassy* «*Előszó*» czimű fejezetében, melylyel az első tanítói közgyűlés naplóját bevezeti. Kiténik ezen «*Előszó*»-ból az a szabadelvű radikális gondolkodás s a lángoló hazafíui lelkesedés is, melylyel a Szepesség eme derék szülöttje, mint az első egyetemes és közös magyar tanítógyűlés fáradhatatlan jegyzője és szervezője, akkori tanítótársait s az egész tanácskozmányt áthatotta.

Mielőtt eme gyűlés kimagasló s a mai kor tanítóira rendkívül érdekességű és tanulságos mozzanatainak ismertetésére átmennék, nem vélek felesleges dolgot végezni, ha előbb a fentérintett «*Előszó*»-nak egy részét veszem be ezen közleményem elejére, a mint következik:

«Az első egyetemes magyar tanító-nevelői gyűlés tanácskozmányai és naplója kiadatásával, maga a gyűlés által megbízatva lévén, im a közönség eleibe terjesztem azokat.

Ez nem első s úgy hiszem, még nem is utolsó nevelésügyi munka, a melynek kiadatását, részint bizalmas felkérés nyomán, részint pedig magam szántából felvállalva, az olvasó közönség eleibe hozok. Pedig világos kész veszteséggel, sőt nagy pénzbeli megerőltetéssel. És mégis hozom és mégis adom. Miért? mert lelkemnek fáj a nevelésügyi irodalomnak hazánkban pangása s mert lelkemnek jól esik e parlag földet, hacsak egyéni erőlködéssel is, művelhetni.

Hazánkban a nevelési munkákra hiába keresett az ember még eddig könyvárusi kiadót. «E munkák nem kellenek és nem kelnek» volt a kínáláskor mindig a válasz, ha még annyi kiadóval értekezett is az ember. «A nevelés tudományügy, és ennek publikuma hazánkban még nincs, legkevésbé magyar publikuma». Ez volt mindannyiszor kifogása a többnyire német származású kiadóknak. Önérdeküket tekintve — pedig mit is szoktak ők egyebet tekintetbe és számadásba venni a midőn valamely munka kiadatására megkerestetnek — nem veszem nekik rossz néven. A nevelési irodalomból még nem hízott meg hazánkban semmiféle kiadó, sőt általában a nevelésből sem. Szegény a nevelő

parányi az ő közönsége és többnyire szegény ez is; mert hiszen ki veddegelte még meg néha-néha a nevelési munkákat? ismét csak nevelő, vagy tanító, ritkán pap, kivéven netalán egy nem régen kijött munkácskát «Tanoda és egyház» czim alatt, — már pedig a nevelők és tanítók is többnyire mind szegények. Szegénytől vegyen a szegény, szegényt gazdagítsa a szegény? ez képtelenség!

A tan- és kézi-könyvi irodalom még csak inkább gyarapult és gazdagult most, hisz tankönyvre inkább akadt kiadó is, kivált ha az író előre megígérte volt a kiadónak, hogy a kiadandó könyvet először is saját tanosztályában használandja s hogy azt másoknak is ajánlandja és másodsor, nem kért az ilyenért is — kivált az első kiadástól! — valami roppant fizetést, hanem odaengedte azt a kiadónak ingyen, a mint több tankönyvi író is ismerem, ki hasonlót tőn, ki nagylelkűségből a könyvkiadót gazdagítja, csakhogy saját növendékeinek s általában a tanügynek használjon.

A gyermekek, a tanulók, általában a tanuló ifjúság már nagyobb közönséget tesz, így gondolkozék a kiadó, és pedig olyat, a mely ki nem hal soha, sőt inkább, a mely évről-évre számosbbodik Erre a kiadó még meg is borsozta vagy megsózta a könyvnek árát — a mint mondani szokás, azonfelül, hogy ezer példányt nyomatni ígérve, tán kétezeret is nyomatott. Ily úton a szegény gyermekeknek nevelése bizony sokba került és sok szüle csak azért sem küldé vagy nem is küldheté gyermekét a tanodába, mert — a tandjilletteken kívül, miből a tanító él, mit ennélfogva csak igen kevésnek engedhet el — a könyvek kerültek igen sokba. Tudok tanodát és ismerem tanosztályokat, a hol egyedül az elkerülhetlenül szükséges tankönyvek 10—12 frtba is kerülnek.

Mennyire mostoha állapotba hozhatja még az ily, csekélynek látszó körülmény is a nevelést! A ki szomjazik, inkább nem is iszik, ha neki csupán a pohár vagy ivóedény használataért is tán többet kell fizetnie, mint a menyire ő — csekély esze szerint az italt becsüli. Így szomjazik népünk nagy része, mely nevelendő gyermekeért a nevelési költségeket meg nem bírja. S hogy valóban ez is egyik oka a nevelés elhanyagolásának, ki fogja tagadni?!

Más esetben ismét az olyan tanító, ki gyermekeit és saját magát is, könyvek vételével terhelni nem akarta, elköpött — *mint a rossz bécsi banknóta* — elavult, régi, nemzedékről nemzedékre szóló kéziratokat használt tanulmányi fonalul, a mik által butulva butított inkább, semhogy tanított és felvilágosított volna. A rossz pap is így cselekszik, a midőn önmaga prédikációkat dolgozni vagy nem bír, vagy ilynemű könyveket, miknek segedelmével dolgozhatna, szerezni nem képes. Még hitdeák korában leír magának egy egész évre való szónoklatokat és azokat darálja aztán le nagy páthosszal türelmes hívei előtt, kiknek eszök tán gyengébb is, semhogy megemlékezhetnének, miszerint a tiszteletes úr e vagy ama prédikációját, már a mult és harmad és negyed évben az előtt is elmondta. A bűnöket is így öröklük és örökítik az emberek egymástól és egymásra. Bűn pedig a butaság is levén, természetes, hogy ez is apáról fira, paptól híveire, tanítótól növendékeire

száll, — a mennyiben t. i. ők magok is e bűn lánczai között — mert hiszen kivételt a kivételeknek — nyögnek. Némely falusi tanodában a föld még most is áll, a mint Kopernikus ideje előtt állott; a czet még most is hal; a villám még most is mennykő; s tán Amerikát is, még most sem fedezte fel Kolumbus? az elem még most is négy, u. m. víz, föld, levegő és tűz; a német még most is sváb; a tót még most sem ember; a b és c és többi hangjegy még most is bé és czé, sat. sat. Apa, nagyapa, ős-és déd-és ükapa így tanulta, tehát az utolsó unoka is.

Mondjuk aztán, hogy a világ haladt és hogy szegény népünk okul és világosbbul! A mult századok okoskodásából és bölcseségéből gyűjthetne az ember ritkaságokat, ha mind össze akarná szedni a kéziratokat, miket a szegény gyermekek némely falusi tanodában kópiálgatnak.

És ennek mind a szegénység az oka, a szegénysége és képzetlensége némely falusi tanítónak, valamint a szegénység és fel nem ügyelés a falusi tanodákra.

Egyébiránt, hogy ne csak a falusi elhagyatott tanodákat és elmaradott tanítókat látszassam sujtani, megmondom figyelmes olvasóm, miként e dolog még sok gimnáziumban, lyceum és kollégiumban és egyéb városi oskolákban is egészen úgy van, csakhogy itt nagyobbára a nyomtatott tankönyvek régiebbek és vénebbek a század első szülöttjeinél. Megboldogult Márton, a maga idejében jeles és híres tanítónak német grammatikája, hány meg hány tanodában nem használtatik még? hány meg hányban nem uralkodik Donatus a Rhenius, a Langius colloquiumai, a Luther és heidelbergi káték legrégebb kiadásai, a Comenius orbis piktusa — a mi még eljárná; — a Nikolái természetana, a Kis Tükör sat. sat. Ugy vannak ezekkel a tanodák és tanítók, mint az oláh ember a maga naptárával. Az ősapja vett volt egyet, és ezt a tizedik unoka is örökli mint a szent bibliát és nézi belőle az idő járását, csak a vásárokat nem nézi belőle — pedig azokat inkább lehetne, minthogy változatlanabbak, — neki a vásár marhája szükségéről jó eszibe, vagy szűrjének és bőrmellényének elkopásáról. Mintha az emberi ész szüleményei is nem kopnának és nem avulnának!

Ajánlom tehát a képezdekben leendő tanároknak, fordítsák figyelmöket leginkább a tanító és a növendék kezén forgandó kézi könyvekre.

De hogy visszatérjek a nevelési irodalomhoz általában, a melyről panaszomat már elkezdtem mondani, alább elmondandván panaszomat még más dologról is, mely főleg a tartott tanítói gyűlésre fog vonatkozni.

A nevelési irodalmat jövőre nevelésügyünk minisztere szándékozik műveltetni. Örüljete e vállalkozásnak, a kik a nevelési irodalmat a miatyánk egyik kérésévé tettétek, lesz ezentúl könyv, lesznek neveléseméleti dolgozatok is. 20 pftjával fog jutalmaztatni egy ívnyi dolgozat és 10 vagy 12-vel a fordítmány; havonkint 10—12 ívnyi nevelési füzet fog megjelenni, gazdagon jutalmazott szerkesztők kezelése alatt; lesz hát nevelési irodalom és kertté fog alakulni a parlag tér és az elhagyott vak bánya ismét művelés alá fog kerülni és az aranyércz gazdagon napfényre hozatni. Lesz központosítás a nevelésben

is, lesz egy nevelési Duna, mely a sok apró középszerű folyamatot magába fogja nyelni s így bizonyosan az én füzetimet is. Lesz hivatalos lap, mert a nevelési működés hivatal léssen ezentúl; lesz organum, melyben a tanítók folytonosan gyűlésezhetnek s egyfelől a «Religió» s másfelől az «Egyházi» lapok saroglyájából a bakra kerülendnek a nevelési cikkek. Ez még egy országban sem történt a világon, hogy maga tanügyi miniszterium segítette volna ilyképpen elő a nevelési irodalmat. Lesz a tanítónak mellékjövedelme is, a midőn írói viszketeg szállandja meg lelkét, nem fog többé kunyorálni menni a zsarnok kiadókhoz munkája elfogadásáért, mert hisz a «*Nevelési szemlebe*» nem csak hogy be fog vétetni, hanem még gazdagon jutalmaztatni is fog. *Megállj, «Religió és Egyház» majd írunk és dolgozunk most külön.*

Egy kik bökkendő csak az, hogy kik lesznek a szerkesztők és fel fogják-e munkáinkat venni? és meg fognak-e az ő elveik mellett a mi elveink is félni? és nem fognak-e nagyon a bureautól függeni, a melynek — úgy hiszem, hogy felelőssége alatt állandanak? Erre vagyok én is kíváncsi. De azért valamiről már előre aggódni nem természetem és pedig azért nem, mert tudom, hogy az ember jobb természetébe annyira belé van oltva a szabadság és függetlenség érzete, miszerint azt fizetéstelenül is inkább óhajtja, választja és követi, mint netalán a fizetéses függést és rabságot, a mire egyébiránt a nevelési irodalom, mint a földön a legszabadabb, sohasem fog kerülni. Örüljünk tehát inkább és üdvözlőjük már előre a nevelési irodalomnak újévkor felhasadandó szebb hajnalát.

Javulni fognak azalatt a tanodák, szaporíttatni fog a tanodák száma, képeztetni fognak új tanítók, magyarul fognak tanulni a növendékek és így mindenesetre gyarapodni fog a nevelési könyveket olvasó, a nevelési irodalmat szükségigő közönség. És lesz, tán már pár év múlva, a mint az egyszer a nevelési társaságban lőn mondva, nem csak egy nevelési folyóirat, mely azelőtt a maga erejéből fenn nem állhatott volna, hanem lesz annyi, a hányféle a nevelési elvnek testületies telfogása, sőt netalán, a hányféle a tanoda a maga fokozatos nemei szerint; mert leginkább a nevelési irodalom haladtán léssen mérendő neveltségünk haladása is.

Az újkor bajnokló gyűléses olympiai játéakai a folyóiratok.

Itt versenyez ész ésszel, küzd elv elvvel, surlódik nézet nézetten és mindenki kiáll az arénába, ki a tollat mint fegyvert forgatni képes. A mi nálunk a sajtó, az volt jelentősége a régiéknél a nemzeti játékajnoklatoknak. És azért, a mint szabadok voltak ama játékok minden honbeli vagy egyenesen görög, habár honontúli jelentkezőkre nézve, úgy kell szabadnak lennie a sajtónak is mindenkire nézve, ki e téren küzdeni és hatalán maga buktával is, nemzete dicsőségét emelni óhajtja. A régiek dicsősége volt, ha mentül több fia szállt ki valamely városnak a versenyterre és így büszkélkedünk mi is, ha mentül több a valamely ügy körüli magyar író.

De az ilyképen gyarapodó nevelési irodalom, tán nélkülözhetőkké és feleslegessékké is teendi a néhány évnek szokása szerint jövőre is tartatni óhajtott nevelő tanítói gyűléseket és tanácskozmányokat, —

minő az idej is volt? Azt én még sem gondolom és attól nem is tartok. Mert a nevelési irodalom, igenis, adhatand irányt és hathatand a közvéleményre és az ebből támasztandó nevelési közszellemre, de soha oly általánosan és soha oly egyeztetőleg, mint teszem a gyűlések. Irodalom útján csak lassan-lassan fejlődik a közérő és köztudat, mely gyűléseken rögtön megszületik. És habár az írott dolog olvastában többen vehetnek is részt egyszerre, de azt, a mit mellette észrevesznek, a mit a tárgy ellenvetése — vagy helyesléseül felhozhatnak, azt nem terjeszthetik rögtön vitatkozás alá, nem fejthetik ki, nem határozhatnak, a mi gyűléseken igenis megtörténhetik! Az irodalom úgy szólván levelezés a közönséggel, a gyűlések pedig élő beszélgetésekhez hasonlíthatnak inkább, ha modort néznénk. A beszélgetők tetterre buzdulnak, cselekményt határoznak és véghezvisznek; a levelezők mindezt csak előkészíthetik. Így kellend a nevelési folyó irodalomnak is a nevelési gyűléseket előkészítenie. azoknak eleibe dolgoznia és így és csak is így leszen elérhető azon baj, a mely az idej tanítói közgyűlésnek is baja volt, hogy egyfelől tárgy szűkben, másfelől pedig tárgy bővében szenvedett, hogy elvek felett napokig vitatkozás folyt, mintha megannyi értekezéseket akartak volna tartani a szőlők — mit az ember kényelmesben csak némán szeret olvasni, a helyett, hogy tárgyban megegyezve, elvben egyesülve, csak határozniok kellett volna. Az előkészítést nem tette meg az irodalom és másrésről a pesti összehívók magok sem teheték egyedül, az idő rohama miatt, mely az ilyen gyűlés tartatásának eszméjét szülte, de tenni nem is merheték. Ez némileg ítéletem a tanítói gyűlés felett és némileg mentegetés, hahogy azt többen netalán kevesebb eredményűnek találnák, az e könyvecske közleményei vétele után, mint a mily eredményeket szüendőknek hitték.

És én részemről mégis felette örülök e gyűlésnek, örülök, hogy tartottuk, örülök hogy jövőben hasonlóknak tartandását elhatároztuk, örülök, hogy ténynyé lett, *miszerint a magyar tanítók*, megannyi érdekek és szakadottságok különbsége mellett is, mikben elkülönződve működni mintegy el valának a idők átka által kárhoztatva, — *mégis egyezni, rokonulni, ügyileg s tán meggyőződésileg is és nemcsak kívánatilag testvérülni indultak*. Megtörtént az első lépés, mely 300 év előtt nem történhetett, mert akkor külön tanítói kar nem is volt, minthogy akkor az egyház volt a tanoda, az utolsó 300 évben pedig történni nem akart. Mintha azelőtt mindig csak azt kerestük volna, hogy mikben ágazzunk el egymástól s e szerint, mindig szélyebb meg szélyebb távozzunk egymástól, és *mintha a jelenkor szelleme tőlünk meg azt kívánná, hogy keresnök immár azt, a mire nézve összehajolhatunk*.

Az én hitem az, a mily erősek voltak valaha a hitfelekezetek az emberek egymástól elkülönzésére, oly erősnek és erősbnek hiszem én már ma a nevelést, a tudományt, a közös polgári hitvallomásokat és egymásba ölelkező hazai érdekeket az embereknek egyesülésére. Azt merném mondani, *a mult századokban a pap választta el minket, a jelen és jövőben a tanító fog egyesíteni*. Vagy nem oda célloz-e az országgyűlés által is elfogadott tanodai közösségnek eszméje? Vagy nem oda törekszik-e a haladó és minden szakadásokat egyedül kisimítani képes

nevelés? értem azon nevelést, mely a gyermekben még nem tekinthet mást, mint gyermeket, melynek a szó legszentebb értelmében emberré és pedig hazánkban magyar polgárrá vagy magyar emberré kell képeztetnie. Kívánám, hogy egy lenne az emberélet a keresztényléttel, de ha nem lehetne, — ha nem volna egy? mit kellene akkor tennünk? volna-e szabad feláldoznunk az embert, a szabadság, egyenlőség és testvériség örökösét? vagy volna-e szabad kétnemű boldogság felé vezetnünk a növényeket, egy világi és egy világotúlíhoz? És szabad volna-e a gyermekeket ezen kételyekbe rántanunk?

De nem szólok már többet e tárgyról, mert arról úgyis egy külön röpiratkám fog nemsokára megjelenni, mely még azonkívül egy bizonyos gyűléseni megtámadását és legázoltat a szólásszabadságnak és igazság védelmi jognak sat. sat. hozandja napfényre. Visszatérve a tanítói gyűléshez.

Azt mondom, hogy van még panaszom, melyet el fogok mondani. Igenis van. És ez először is az, hogy van hazánkban több intézet, a mely kebeléből, mióta a tanítói kar a gyűlésezést és a testületies tanácskozáásokat megkezdte — pedig már néhány éve, sohasem küldött képviselőt, az ilyenmű gyűléseken részt még nem vön, nem vön akkor, mikor ezen gyűlések még csak protestánsszerűek voltak, és nem vön részt most sem, mikor ezen gyűlések a felekezeti separatismust oda hagyva, közösekke kezdtek lenni. Ilyen főintézet pl. N. Enyed, Debreczen és mások. Vajjon mi lehet ennek az oka? A tanodai szünszaknak külön időbeni tartása-e? vagy más valami? nem tudom. De én e körülményt megemlíteni tartozom — Bizony pedig az ilyen főintézetektől nemcsak azt vártuk volna, hogy küldötteik által megjelenve, képviselve legyenek, hanem még azt is, hogy a tanügy előbbvitelét ők ragadva meg, ők hívtak volna meg másokat a gyűlésezésre. A főintézetek, minők az említettek is, a tanügynek oly természetes nagyobb tűzhelyei, hogy azok felszólítására még inkább sereglettek volna össze a tanítók, mintha őket pesti gimnazialis tanár, vagy nem rég alakult nevelői társaság hívja meg.

Uraim, ha mi magunkat elhagyjuk, ne várjuk, hogy mások pártoljanak! Vagy nem győződtek-e még meg az ilyenmű gyűléseknek korszerűségéről és hasznairól? Ajánljatok hát valami jobbat, indítsatok és írjatok neveléslapokat, hisz a hol egy tanodanal húsz és harmincz-nal több a tanár, onnan csak juthatna valami a közönségnek is!

S. Pataknak a küldöttei készültek azelőtt két évvel Pestre, de közbejött körülmények miatt nem jöhetének; hogy a mult évben Sopronban tartott gyűlésen nem valának, azt a hely távolsága is mentette, de jelen volt az idén Csoma Mihály pataki főiskolai tanár. Pápa, a dunantúli főiskolának tanárai, 1847-ben még a szomszédságos Sopronban sem jelentek meg, mert éppen akkor, a mely időre a soproni gyűlés esett, beállottak Pápan a tanodai vizsgálatok. Így volt Kecskemét is, a szomszédságos Pesttel. Mi nagy baj a szünidőnek eltérő időben tartatása! A Pesten 1846-ban tartott tanácskozmány elhatározta ez iránt felkérni a különféle felekezetű kerületeket, intézkednének, miszerint a szünetek, ész-, gazdasági-és tapasztalási okoknál fogva, hazaszerte a forró nyári hónapokra u. m. július és augusztusra tétetnének.

Felvétetett-e a kerületekben e kérelem, tárgyalatott-e és volt-e eredménye? mutatja a tapasztalás. Válasz sehonnan senkihez nem érkezett, a szünetek még most is, hol júliusra és auguszttra, hol augusztus-szeptemberre, hol pedig szeptember-október hóra esnek, sat. Nem gátja-e e körülmény is a tanügy előmozdításának? Es mi akarjunk nagyot, tervezünk közösbbet, de a helybeli érdekek és körülményekről ne merjünk lemondani! Magunk símulni nem akarván, im közbe jött a haza dolgainak újabb és jobb fordultával, a tanügyi miniszterium felállítása. Ez még májusban rendelte a közép és főtanodai folyamokat berekeszteni. Es mi volt az eredmény? Egy helyen bevégezték a tanévet, más helyen nem. Későbbben rendelte a tanügyminiszter, hogy a közép és főtanodai kurzusok hazaszerte csak novemberben nyíljanak meg. Ismét, mi a tapasztalás? Zavar és rendetlenség. Egy helyen megkezdik a tanítást már szeptember elejével, másutt október elejével hirdetik és ismét másutt — a miniszteri rendeletet, vagy saját szokásukat követve, novemberben nyitják meg a tanévet.

Gyönyörűséges rend, és ez mind a separatistikus híres autonomiának az eredménye. És általa ki szenved legtöbbet? a növendék, a tanító és a tanügy általában. Ha a magán- és helyérdekeket, ha a felekezeti és szokásos határozatokat többre becsüljük a közczélnál, a közügynél!

De ezek mind csak parányiságok! Nemde? — Holott ily parányiságok számából áll az egész köz hazának rendje és fejlődési folyama.

Egy más példát. Pesten, szeptember elején, a miniszter úrnak a protestansok követeivel tartott értekezletnek ideje alatt, — új és külön gyűlést tartottak a prot. tanárok, annyian és azok, a hányan és a kik az egymasközi felszólítás következtében összevgyűlhettek. Voltak pedig mintegy harminczan. Közös határozatban állapodik meg a többség; és a kisebb rész, vagy csak egynehány egyén, a kik magokat ellenzőknek be sem is vallották, hanem hallgattak és beleegyeztek, a midőn Tarczy Lajos pápai tanár kérdé: akarunk-e és képesek vagyunk-e oly határozatot hozni, melynek, ha az a többségé, a kisebbség magát alarendelje? — mit csinált? tanúságot adott arról, a közös értekezletnek azon jelenete, a midőn az egybegyűlt tanárok véleménynyilatkozata a tanügyre nézve fel vala olvasandó. Uraim, társaim! így nem erősödünk, ne oszlassuk azon kis nyomatékot is, a melyet tanári ügyünknek adhatnánk, ha összevartók vagyunk. Egyébiránt e tárgyra vonatkozólag megemlítem, miszerint e nyilatkozvány, ugyancsak a határozat következtében bé lön nyújtva a tanügyi miniszter úrnak is, és közölve egyúttal a Kossuth Hirlapban, ujólag pedig kinyomatám azt a könyvecskében is, mert elég nyomatékossnak találom azt arra nézve, hogy minden tanárnak — ha támasztására be sem is folyhatott, tudomására jusson. Legyen meg történeti nyoma. Ítéljenek arról bármiként, de én részemről örülök, hogy az én nevem is azok között áll, kik ezen nyilatkozatot tették. — Stb. stb. »

Iglón 1895. február.

Arányi Antal,

(Folytatjuk.)

A husvétii tanítói gyűlések.

Az idei husvét Nagycsütörtökje a magyar köznevelés ügyének, a magyar kulturának napja volt. Ezen a napon, április 11-én, tartotta a Tanítók Országos Bizottsága közgyűlését s a II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus országos szervező gyűlését. Különösen ez utóbbi volt a nap nagy nevezetessége, országos fontosságú eseménye, mert döntött az országos egyetemes tanügyi kongresszus sorsa felett.

Az április 11-én délután tartott országos szervező-gyűlés véglegesen megállapította az 1896-ban tartandó tanügyi kongresszus szervezetét s megalakította a rendező-bizottságot. De az országos gyűlés nemcsak a külső feltételeket adta meg a kongresszus előkészítésének biztos menetéhez, hanem kétségtelen módon bizonyított a mellett, hogy a kongresszus eszméje az egész magyar tanítóság közóhajának felel meg; a magyar tanügyi világot a kisededóvótól az egyetemig, a megyei tanfelügyelőtől a közoktatási kormányzat legmagasabb rétegéig, a kongresszus ügye iránti lelkesedés érzelme hatja át. Az országos szervező-gyűlésen a magyar közoktatásnak minden rétege és ágazata tömegesen volt képviselve s a megjelent nagy számú és fényes gyülekezet, mint valami nagyszabású tüntetés bizonyította a kongresszus létének jogosultságát és szükségét.

Az országos szervező-gyűlés fényes sikere hatalmas lépéssel hozta közelebb a megvalósuláshoz azt az álmodat, hogy úgy, mint 1848-ban történt, egy közös tanácskozáson egybegyűlve lássuk Magyarországot minden nemű és rendű tanügyi munkasait. Ez a gyűlés egy egészséges tanügyi közszellem kifejlődésének hajnalsugára volt. Ma már némi jogosultsággal bizhatunk abban, hogy eljövend az idő, midőn Magyarország köznevelésének minden munkásai, működjenek bár az egyetemen vagy a kisededóvóban, az adminisztráció, vagy az oktatás terén, közös cél szolgálatában állóknak s érzelemben egynek fogják magokat tekinteni s az egy célért fáradozókat a közös érdekek szálai fogják szerves egészet alkotótestületté forrasztani.

A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus immár megalakult rendező-bizottságának szívünkéből kívánunk nehéz, fáradságos, körültekintést s önmegtagadást szükségű munkájához türelmet s kitartást. E bizottság működésétől függ sok szép álomnak megvalósulása; ennek kezébe van letéve az ország jelenlegi tanítói nemzedékének számos közjava, sőt dicsősége is. Hassa át minden munkájokat, cselekedetüket a nagy felelősségnek s a magasztos célnak átérzése. Hozzák meg számunkra az új életre ébredésnek, a feltámadásnak dicsőséges reggelét!

Úgy legyen!

A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus szervező-gyűlése.

Az országos szervező-gyűlés április 11-én d. u. 4 órakor Budapesten, a Lipót-utczai városházának díszes közgyűlési termében tartá-

tott meg. A gyűlés, a mely képviseleti alapon jött létre s a fővárosban működő előkészítő-bizottság tagjaiból s a fővárosi és vidéki országos és megyei tanügyi egyesületek, az egyes iskolák küldötteiből alakult meg, impozáns képet nyújtott; az egybegyűlt tagok, lehettek körülbelül 400-an, zsúfolásig megtöltötték a közgyűlési nagy termet. A gyűlésen megjelentek a kultuszminiszterinm szakosztályának vezetői, dr. *Klamarik János*, *Leövey Sándor*, *Szathmáry György*, miniszteri tanácsosok, továbbá dr. *Fodor József*, a tud. egyetem s dr. *Entz Géza*, a műegyetem rektora; *Tóth József*, pestmegyei, *Füzy Béla* sármegyei s *Varasdy Lajos* nyugalmazott kir. tanfelügyelők, *Spitkó Lajos*, fehérmegyei főigazgató, dr. *Fináczy Ernő*, *Szuppán Vilmos*, *Szóts Farkas*, igazgatók stb.; a nők szintén nagy számmal jelentek meg, különösen a vidékről, köztük voltak *Rudnay Józsefné*, *Csiky Kálmánné*, az Orsz. Nőképző Egyesület részéről, *Thuránszky Irén*, a budai tanítónőképző-intézet igazgatója, *Gallauner Lujza*, *Liber Etelka*, *Fleischhacker Paula* polgáriskolai igazgatók stb.

A gyűlést dr. *Heinrich Gusztáv*, mint az előkészítő bizottság elnöke, nyitotta meg. Kijelenti, hogy az eddigi munkálatok alapján a II. egyetemes tanügyi kongresszus teljesen biztosítva van. Számos akadálylyal kellett megküzdeniök, de már túlestek a kezdet nehézségein és immár ott állanak, hogy az eddigiekből ítélve, kimondhatja, hogy a milleniumi tanügyi kongresszus a magyar tanítóság dicsőségére fog válni. Hálával emlékszik meg mindazokról, a kik közreműködésükkel az eredményhez hozzájárultak. Különösen a kultuszminiszter áldozatkészségét emeli ki, a ki anyagilag is nagyban segélyezte a szervező-bizottság működését.

Péterfy Sándor felhasználta az alkalmat és azt indítványozta, hogy a kultuszminisztert eme áldozatkészségeért az előkészítő-bizottság üdvözölje. Az indítványt elfogadták.

Ezután *Nagy László* az előkészítő bizottság titkára, olvasta föl jelentését. Bevezetésül előadta a mozgalom történetét, a mely szerint az a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságából indult ki. E bizottságnak 1893-ban tartott Szt.-István-napi nagygyűlésén maga a titkár tette meg először az indítványt a tanítók és tanárok együttes tanácskozására. Időközben felmerült a nemzetközi tanítói s tanári gyűlések tartásának eszméje; de a kiállítási országos bizottságának tanügyi osztálya, valamint a Magyar Paedagogiai Tarsaság s több egyesület, mint a tanítóképző tanárok országos egyesülete a nemzeti alapon létesülő tanügyi kongresszus mellett foglalt állást. A kongresszus érdekében az első országos és általános jellegű értekezlet 1894. május 14-én, pünkösöd hétfőjén jött létre, a mely megalakította az előkészítő bizottságot, megbízta a kongresszus szervezetének elkészítésével s országos szervezőgyűlés összehívásával. Ezután vázolja az előkészítő-bizottság tevékenységét s örömmel konstatálja, hogy a bizottság felhívására Magyarország tanügyi egyesületei, tanítói s tanári testületei nagy lelkesedéssel karolták fel az együttes tanácskozás eszméjét. A szervező-gyűlés napjáig 12 országos egyesület, 47 népiskolai tanító-egyesület és testület, 8 főiskola, 29 középiskola, 17 szakiskola, 9 felsőbb leányiskola s 21 polgári iskola

testülete, vagyis összesen 153 egyesület és testület nyilatkozta ki csatlakozását s küldött képviselőket a szervező-gyűlésre. Sajnálattal említette fel titkár a jelentésében a gör. kath. és gör. kel. s általában a nem magyar ajkú iskolák testületeinek teljes távol maradását.

Ezután ugyancsak Nagy László előterjesztette az országos tanügyi kongresszus tervezetét. Az előkészítő-bizottság javaslata a következő:

Általános határozatok: 1. Az országos szervező-gyűlés kimondja, hogy 1896-ban Magyarország ezredéves ünnepe alkalmából Budapesten országos és egyetemes tanügyi kongresszus tartassék. 2. A kongresszus felöleli a közoktatási szervezet minden ágát, valamint a neveléstudomány általános érdekű tételeit. A 3. és 4. pont arról szól, hogy kik és mily kötelezettség mellett lehetnek a gyűlés tagjai, végül 5. A második országos és egyetemes tanügyi kongresszus 1896 július első felében tartandó meg és öt napnál tovább nem tarthat.

A kongresszus üléseinek általános tervezete a következő: 1. A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus ülései kétfélék, u. m.: *szakosztályi és összes ülések.* A szakosztályok a közoktatási szervezet egyes tagozatait, a neveléstudomány és a köznevelés egyes tételeit illető ügyek megvitatása végett alakulnak meg. Az összes ülés elé az egész közoktatást és köznevelést érdeklő ügyek tartoznak. 2. A kongresszus szakosztályainak fő- és al csoportjait a következőleg határozták meg:

I. *Neveléstudomány:* iskolai nevelés és oktatásban; családi nevelés; társadalmi nevelés; testi nevelés és iskolai közegészség; kézi-munka-oktatás.

II. *Népoktatás:* kisednevelés, elemi népiskola; polgári- és felső népiskola; tanítóképzés.

III. *Középiszkolák.*

IV. *Főiskolák:* egyetemek; jogakadémiák; theologiai intézetek.

V. *Szakiskolák:* kereskedelmi iskolák; ipariskolák; gazdasági, erdészeti és bányászati iskolák.

VI. *Művészeti iskolák:* rajzoktatás; zeneoktatás; színésziskolák

VII. *Emberbaráti intézetek:* süketnémák oktatása; vakok intézetei; szeretet- és árvaházak s egyéb emberbaráti intézetek.

VIII. *Nőnevelés.*

IX. *Iskolai felügyelet.*

Az ülések rendje. A kongresszust előértekezlet előzi meg, a mely a kongresszus tisztikarát választja és megállapítja a szakosztályi és összes ülések idejét és tartalmát s az összes ülés tárgyalásainak sorrendjét. A kongresszus első napja ünnepélyes üléssel nyílik meg, a melyen átveszik az üdvözléseket és kihirdetik az előértekezletnek a kongresszus tárgyrendjéről hozott határozatát. Ezután megalakulnak a szakosztályok, határozataikat az összes ülésen bejelentik, a mely ezeket tudomásul veszi, de nem tárgyalja.

A gyűlés kimagasló része *Beke Manó dr.* felolvasása volt, mely a *kongresszus összes ülésének tárgyáról* szólt. E felolvasás tulajdonképen kommentár volt a szervezet 8 pontjához. Visszatekintett röviden a 48-iki első egyetemes tanügyi kongresszusra. Párhuzamot vont a múlt és a jelen viszonyok között. Megjelölte, hogy mit fogadhatunk el a 48-as

kongresszusból és miben kell eltérnünk. Kiemelte szervezői óriási munkásságát, a mennyiben teljesen újat kellett teremteniök úgyszólván a semmiből és örömmel hangoztatta, hogy ma már 25 évi serény munka eredménye áll előttünk, szerzett tapasztalatainkat immár összefoglalhatjuk, megbírálhatjuk a jelen tanügyi szervezet előnyeit és hibáit. Kritikát mondhatunk ép oly szabadelvű szellemben, mint a 48-asok, összes intézményeink fölött és kéri is, hogy a 48-asok szabad szelleme lengje át munkálkodásukat is, menten minden politikai egyoldalúságtól, felekezeti féltékenységtől. Ezután kifejti, hogy az összes ülés tárgyai az egész oktatást egyaránt érdeklő kérdések legyenek. Nagyszabású kulturpolitikai kérdések vétessek föl, melyek általános érdekűek és alapvetők. Felsorolja azokat a kérdéseket, melyeket a tanítóság egységes foruma elé óhajtana vinni. Felolvasásának ezt a részét szószerint közöljük.

«Ez összes üléseken tárgyalnunk kell a *népoktatási törvény revízióját*, rámutatva azokra a körülményekre, melyek teljes végrehajtásának oly sok időn át útját állták, napirendre kell tűznünk a *középiskolai törvények kritikai méltatását* és azoknak korszerű és nemzeti kívánalmaknak megfelelő átalakítását. Rá kell mutatnunk, hogy hazánk tudományos fejlődésének, az ország legfőbb intelligenciájának művelése, új tudományos góczok teremtése és a tudománnyal szakszerűen foglalkozók számanak arányos fejlesztése a régi főiskolák fejlesztése mellett okvetlenül *új főiskolák felállítását* tesz ki szükségessé. Ki kell mutatnunk, hogy mai *szakiskolázási rendszerünk* nem felel meg a nemzet követelményeinek és ötletszerű fejlesztésének mihamarább útját kell állni és helyébe a szociális viszonyoknak, hazánk ipari, gazdasági és kereskedelmi érdekeinek megfelelő, kellő számú és fokozatú, egyes vidékek igényeinek megfelelő iskolák rendszeres fejlesztésére kell törekednünk. A tanítóság összességének kell felemelnie szavát, hogy rámutasson ama siralmas állapotokra, melyek a *humanitárius intézmények* terén nálunk uralkodnak. Hisz az a nemzet, mely a természetből sujtottak fájdalmát enyhíteni nem akarja, saját szíve ellen követ el merényletet és lábbal tapossa a tizenkilencedik század uralkodó eszméjét, a humanizmust! Gondolkoznunk kell azokról az intézményekről, melyek a tudomány és műveltség kincseit közelebb juttatják a *társadalom oly rétegeihez* is, melyek rendszeres iskolai oktatásban nem részesülhetnek. Hiszen nemcsak nemzetünk összessége, szellemi niveaujának emelése teszi ezeket kívánatosná, hanem az is, hogy egyesek szakismereteinek fejlesztése éa fokozása által a gazdasági, a megélhetési feltételek kedvezőbb alakulását is előmozdíthatjuk».

«És ha van nevelésügyi problema, melynek beható és a kor szabadelvű szellemében való tárgyalása kongresszusunkat az első egyetemes kongresszus méltó utódává teszi, mert jóformán itt is a semmiből kell teremteni: akkor ez csak a *nőkérdésnek*, a szociális alakulásoknak megfelelő újáteremtése lehet! Mindannyian tudjuk, hogy leányaink sorsa a nemzet sorsa. És azt is tudjuk, hogy nincs tanügyi kérdés, mely erősebben döngtetné az ósdi felfogások kínai falát, melylyel a mi nemünk a saját képzését körülvette, mint épen a nőnevelés kérdése. Itt valamit tenni kell, azt érzi az egész művelt világ. Mutassuk meg,

hogy meg is érett már a kérdés arra, hogy ne csak egyes koncokat juttassunk, hanem az egész nevelés épületének korszerű fölépítésével köszöntünk be az új ezredévbe. Ha ennél a kérdésnél kissé tovább időztem, ne vegyék rossz néven. Érzem, hogy a neveléssel foglalkozó egyesületeknek és a kérdés iránt érdeklődőknek igen sok tennivalójuk van és hogy e tárgy a kongresszusra a kellő módon előkészítve kerülhessen és határozataink valóban az egész magyar tanítóság tekintélyével érvényesülhessenek».

«Meg kell beszélünk, hogy mi módon lehetne a nemzet oktatóinak *egységes képzéséről, a tanító- és tanárképzésről* egyaránt gondoskodni, hogy tényleg magukba szívhassák azt a nemzeti szellemi tartalmat, melyet nekik az utókorra kell átszármaztatniok, hogy az európai tudomány és műveltség színvonalán álljanak és mégis a kellő gyakorlati ügyességgel és rátermettséggel rendelkezzenek?»

«Hogyan kell megteremteni hazánk *tanítóságának egységét*, hogy mindannyian vállvetve működhessünk a jövő nemzedék nevelésén?»

«Hogyan kell a tanítóság *ethikai befolyását*, a tanításnak *nevelő hatását* fokozni a tanítói állás emelése, a történelmi, irodalmi és különösen a *vallásoktatás* ethikai oldalának a mainál erősebb kidomborítása révén?»

«Minő módon kell arról gondoskodni, hogy az *iskolai felügyeletben* a tanítóság alkotmányosabban, teljesebben érvényesülhessen, mint manapság — és általában, hogyan kellene az iskolai felügyeletet olyképen szervezni, hogy az ne csak a hatóság hivatalos kötelességteljesítésének *ellenőrzésére* szolgáljon, hanem *produktív*vé tétessék, a tanítóság szakszerű utbaigazítására és a tanítás ügyének fejlesztésére szolgáljon? Hogy ne csak a felügyelő szeme érlelje a vetést, hanem érjék a vetés akkor is, ha a gazda szeme nem látja? Hogyan lehet az *adminisztrációban nagyobb egységet mélyebb harmóniát* teremteni, mint az mai napság van, a mikor az ország különböző iskoláinak ügye egymástól teljesen izolálva van és csakis az államtitkár, vagy a miniszter kezében folynak össze a különféle szálak? Nem volna-e lehetséges már egyes *tanügyi kerületekben* létesíteni a lokális viszonyoknak megfelelő összeforrasztását, egységes irányítását az összes kulturális faktoroknak, hogy ezáltal az a sok elszórt gyöngy, mely imitt-amott található, egy fűzérbe kötve, szerves egészszé válva, valóban értékesebb legyen, mint mai napig, mikor a jobbkéz nem tud a balkézről semmit?»

«Nem volna-e célszerű, hogy úgy, miként az első kongresszus kívánta, a *vallásminisztérium*, melynek jórészt felségjogokkal van dolga, *elválasztassék a közoktatási minisztériumtól?*»

«Helyes módon érvényesül-e az *állami befolyás* az egyes iskolákban és nem kellene-e azt egyrészt, különösen a népiskolákban fokozni, más befolyásokkal kellő *egyensúlyba* hozni és másrészt fölfelé még vele szemben is a *tanítás szabadságát* a mainál erősebben biztosítani?»

«Iskoláink tanterve és egész szelleme megfelel-e ama *nemzeti követelményeknek*, melyeket mai napság a nemzeti szellem erősítése minden téren, tanításban és nevelésben egyaránt megkövetel és minő elveknek kellene érvényesülniök a tanítás anyagában, módszerében, a tanítóság

képzésében és kifelé hatásában. hogy a nemzeti szellemi tartalom jobban közkincsé válhassék? Helyeselhető-e, hogy az ország tanítóóságának nagy része abban a pillanatban, melyben állását elfoglalta, a tudományos továbbképzéstől elzárattott, nem kellene-e inkább oly intézkedéseket tenni, hogy időről-időre a tanítók egy része magat tudományosan és esetleg pedagógiailag tovább képezhesse?»

«Minő módon értékesíthető a tanítás ügyének, mint tarsadalmi ügynek, szemeltartásánál az individuális megfigyelési és összehasonlító módszer mellett a tarsadalmi megfigyelési rendszer: a statisztika — és nem kellene-e évtizedekre kihatólag megállapítani ama főbb kérdéseket, melyek allandó statisztikai megfigyelés tárgyai alkossák? Megfelelnek-e a mai vizsgálati rendszerek a kor pedagógiai és liberalis követelményeinek és nem kellene-e az osztályvizsgálatot, az érettségi, a képesítő vizsgálatot és a szigorlatokat egészen más alapra fektetni? Mindezek azonban, bár a közösséget érdeklik, de mégis inkább belső ügyek, holott a magyar tanítóóság sikeres működése és a tanítás ügyének fejlődése leginkább attól függ, hogy minő módon sikerülne a tanítóóság szaksszerű tanácsainak a mainál nagyobb súlyt biztosítani és végül, hogyan kellene megszüntetnie a magyar társadalomnak és közvéleménynek az iskola iránti közönyösségét és minő módon lehetne az iskola és a nevelésügy iránt az egész társadalomban olyan áldozatkész, odaadó érdeklődést felkelteni, a mi a művelt nyugati nemzeteket oly szépen jellemzi?»

Vége vázolván a tételek előkészítésének módját, így szólott:

«Előadásomat azzal az óhajttással zárom be, hogy a millenniumi kongresszus föött lengjen az első egyetemes gyűlés éltető eleme: az igazi, alkotó, cselekvő szabadelvűség és a nemzetet boldogító, minket tanítókat a szent célért való lelkesedésben összeforrasztó testvériség szelleme!»

Beke felolvasását köztetszéssel fogadták, éljenzéssel s tapssal jutalmazták. A gyűlés elnöke is meleg szavakban köszönte meg a nagyszabású, érdekes tanulmányt. Azonban kijelentette, hogy a kérdések kijelölése felolvasónak tisztán egyéni véleménye, mely semmi tekintetben sem kötelezi a kongresszust.

Végül a rendező-bizottság választott meg. Elnök lett: dr. Heinrich Gusztáv, egyetemi tanár. Alelnökök: Höfer Károly, középiskolai igazgató, Lakits Vendel, népiskolai igazgató és Névy László kereskedelmi iskolai igazgató. Főtítká: Nagy László, tanítóképző-intézeti tanár. Títkárok: Beke Manó, középiskolai tanár, dr. Kovács János, tanítóképző tanár. Jegyzők: Böngérfi János, népiskolai tanító, és Hortobágyi Antal, polgáriskolai tanár. Szerkesztő: dr. Szigetváry Iván, középiskolai tanár. Pénztáros: Maurits Rézsó, középiskolai igazgató. Ellenőr: dr. Gyulay Béla, polgáriskolai igazgató.

Alelnökök, illetve szakosztályi elnökök lettek: dr. Balás Árpád, kir. tan. gazd. akad. igazgató (gazdasági szakoktatás); dr. Beöthy Zsolt, egyet. tan. (tud. egy. bölcs. kara); Bernáth Béla, orsz. képvis. (testi nevelés); Berzeviczy Albert, orsz. képvis. (testi nevelés és isk. közegészség); gr. Csáky Albinné, a M. Dör. Egy. elnöke (nőnevelés); Csiky Kálmáné, (nőnevelés); dr. Entz Géza, műegy. rekt. (műegyetem); dr. Erődi Béla,

főig. (középisk. felügyelet); Farbaký István, akad. ig. (bányászat, erdészet); dr. Fodor József, egyet. rektor (tud. egy. orvosi kara); Gurbán Konstantin, esperes (gör. kel. papképzés); György Aladár, (emberbaráti intézetek); Gyertyánffy István, tanítóképző ig. (tanítóképzés és polgáriskola); Hahóthy Sandor, polg. isk. tanár (polgári iskola); Hegedűs Károly, iparisk. ig. (ipariskola); Hóman Ottó, főigazgató (középiskolai felügyelet); Hörk József, akad. ig. (prot. papképzés); Joanovics György, nyug. államtitkár (társadalmi oktatás); dr. Kármán Mór, középisk. tanár (neveléstudomány); Keleti Gusztáv, kir. tan. rajztanárképző igazg. (rajzoktatás); dr. Kisfaludy A. Béla, egyet. tanár (kath. papképzés); dr. Klekner Alajos, akad. igazg. (jogakadémia); Magyarevits Jeromos, esperes (gör. kel. papképzés); Mihalovics Ödön, akad. igazgató (zeneoktatás); Molnár István, kir. tan. igazgató (gazd. és kertészeti oktatás); Névy László, akad. igazgató (kereskedelmi iskola); dr. Pauer Imre, egyet. tanár (neveléstudomány); Péterfy Sándor, tanítóképző-tanár (tanítóképzés és kiseddóvás); Popovics István, Thökölyánum igazgatója (internátusok); Rudnay Józsefné, orsz. nőképző egy. eln. (nőnevelés); Sebestyén Gyula, tanítóképző ig. (tanítóképzés és nőnevelés); Somlyay József, népisk. igazgató (népiskola); Szóts Farkas, theol. ig. (prot. papképzés); Tóth József, tanfelügyelő (népiskolai felügyelet); Vámosy Mihály, középisk. igazgató (középiskola); dr. Vécsey Tamás, egyet. tanár (tud. egy. jogikara); dr. Véredy Károly, fővárosi tanfelügyelő (népiskolai felügyelet); Zirzen Janka, tanítónőképző ig. (nőnevelés).

Végül elnök megköszönvén a gyűlésen megjelentek türelmét, valamint a főváros polgármesterének a gyűlési terem átengedését, a gyűlést bezárta.

A Tanítók Országos Bizottságának gyűlése.

A Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága a tanügyi kongresszus szervező-gyűlésével egy napon, április 11-én, d. e. a Tud. Akadémia heti üléstermében tartotta rendes husvétii közgyűlését. A gyűlés igen népes volt, 100-an jelentek meg rajta, leginkább a vidékről. Ott voltak a többi között *Eötvös K. Lajos* és *Varasdy Lajos* tanfelügyelők.

A gyűlésen *Somlyay József* helyett, a ki betegsége miatt nem jelenhetett meg, dr. *Göös József*, másod-alelnök elnökölt. Elnök az ülést megnyitván, melegen üdvözölte a jelenlevő *Szathmáry György* miniszteri tanácsost, a ki a közoktatási kormányban a népnevelési ügyek élén mindenkor a tanítóság igaz barátjának mutatkozott, kitünt az legutóbb is, a mikor a fővárosi tanítók fizetésemelése volt döntés alatt. A jelenlevők élénken megéljenzték *Szathmári Györgyöt*.

Ezután *Péterfy Sándor* terjesztette a gyűlés elé az *ezredévnek a népiskolákban való megünneplése* tárgyában a következő javaslatot.

1. Az 1895—96. iskoalévtől kezdve 4 éven át az év végén minden iskolában isteni tisztelettel kapcsolatos nemzeti ünnep rendeztessék. Az ünnep isteni tisztelettel kezdődjék. Azután alkalmas terembe vonul a tanuló ifjúság, a hol énekkel és szavalattal folytatják az ünnepet. Másnap a szabadban folytassák az ünneplést. A tanító vagy tanár vezesse a tanuló ifjúságot valamely történelmileg nevezetes helyhez, esetleg

a temetőbe és ott magyarázza meg a nap jelentőségét. Délután mulatság legyen, melyen a tanulók, szülők és polgárság vesznek részt.

2. Irasson a bizottság a «Tanítók háza» javára történeti füzetkéket az ifjúság részére, egy erre választott szerkesztő-bizottság által. Ez a munka első sorban magyar nyelven adassék ki, de aztán az összes hazai nyelveken megjelenjék s a munka alkalmas illusztrációkkal láttassék el. A füzetek tartalmát illetőleg utasíttassék a szerkesztő-bizottság, hogy a munkát nagyobbára olyan történeti eseményekből álljon, a melyek nemzetünk fényesebb napjairól tesznek tanuságot. A szerkesztő-bizottság tiszteletbeli elnökeül *Fókai Mórt* kéri fel.

A gyűlés az előadó javaslatahoz hozzájárult s intézkedés végett kiadta az igazgatóbizottságnak. *Lederer Ábris* (Budapest) indítványozta, hogy készítsenek millenniumi történeti emlékképet s függeszték az iskolák falára, *Volenszky Gyula* (Torda) iskolai alapra óhajt gyűjtést, hogy abból a szegény tanulókat segélyezzék s a magyar nyelvben kiváló előmenetelt tanusítókat jutalmazza. *Vargha István* (Nagy-Kőrös) legalább az Árpád házi királyok családfáját függesztené ki az iskolák falára.

Ezután *Kolacskovszky János*, egri községi népiskolai tanító részletes magyarázatot kíséretében adta elő javaslatait a tanítóknak a fegyelmi bíróságokban való képviseltetéséről. Kívánta az 1876 évi VI. t. cz. 55. §-ának oly módon való szabályozását rendeleti úton, hogy a néptanító ellen elrendelt fegyelmi eljárás esetén a közigazgatási bizottságra a megyei tanítószék kebeléből egy vagy két néptanító hívassék meg a közigazgatási bizottság elnöke részéről. Ezeket a tanítókat a megyebeli tanítóegyesület küldi ki. A behívott tanítóknak a tárgyalás alkalmával tanácskozási és szavazati joguk van.

A megindult vita folyamán *Eötvös K. Lajos*, hajdúmegyei tanfelügyelő sürgős intézkedést nem óhajt annyival inkább, mert a tanfelügyelő, a ki a törvény értelmében tagja a közigazgatási bizottságnak, elég garancia arra, hogy a tanítók érdekei a fegyelmi ügyekben megóvassanak. *Kolacskovszky* indítványa csak a törvény módosítása által viheto keresztül. Indítványt terjeszt be az iránt, hogy kérjék a közoktatási minisztert, hogy a fegyelmi vizsgáló-bizottságba hívják be az illető tanítóttestület igazgatóját vagy elnökét.

Az indítvány s különösen *Eötvös K. Lajos* felszólalása elénk vitát provokált. *Csik János* (Arad) hivatkozik az ügyvédi, kereskedelmi s iparkamarákra s ezek analógiájára kívánja a tanítószékre is a fegyelmi ügyekben az önbíráskodás elvét alkalmazni. *Nagy László* az önbíráskodást nem csak jogosnak, hanem a tanítói testületi szellem fejlesztése végett szükségesnek is tartja. E jogot törvény által kívánja biztosítani, ezért, meg az indítvány némely hiányossága miatt az igazgatótanácshoz kívánja utasíttatni az ügyet megfontolás végett. *Király Károly* (Nagy-Szöllös) elfogadja *Nagy László* indítványát. *Bányai Jakab* (Nagy-Becskerek) es *Eszenyi Sándor* (Nagy-Várad) felszólalásai után az ülés az ügyet az igazgatótanácshoz utasítja javaslattétel végett.

Az ülés harmadik tárgya volt: «Általános tanügyi program készítése»; előadó: *Csik János* (Aradról), a ki az Aradvidéki Tanítóegyesület nevében terjesztett be indítványt a tanítóknak a képviselő válasz-

tások alkalmával a népnevelés érdekében kifejtendő agitációjáról. Az indítvány szerint oda kellene hatni hazánk tanítóóságának, hogy a legközelebbi általános képviselőválasztások alkalmával, mint kompakt testület járjon el, a képviselő-jelölt meg- vagy meg nem választásánál befolyását érvényesítse, még pedig a többi között úgy is, hogy a jelölt a kerület összes tanítói által felkéressék bizonyos pontoknak politikai programjába leendő felvételére. E pontok között szerepelnek: a tanítók fizetése minimumának 600 forintban való megállapítása; a szolgálati éveknek 30-ra való redukálása; a népoktatás államosítása; a tanítóknak a tanfelügyelői állásokra való alkalmazása; kerületenkint tanügyi kamarák létesítése stb.

A tételről s annak minden pontjáról hosszadalmas vita fejlődött ki, a mely csak *Péterfy Sándor* felszólalása által élénkült meg. A tétel elfogadása ellen szólott. Kijelentette, hogy habár ő a tanítók testületi életének nagy barátja, de nem helyesli azt, hogy oly törekvések nyilvánulnak, a melyek *tanítói kaszt* alakulására vezetnek. Ma már lejárt a rendi alkotmány ideje, a mikor a megyék utasításokkal látták el a követeket. Eliteltük azt, hogy a legutolsó képviselőválasztások alkalmával a papok néhol reverzálisokat követeltek a képviselőjelöltektől s most a tanítók akarják ugyanezt megcselekedni?

Az érélyes hangon s mély meggyőződéssel mondott szavak nagy hatással voltak a jelenlevőkre s a hangulat egyszerre kedvezőtlen lett az aradvidékiek javaslata iránt. *Dobó Sándor* (Hajdú-Böszörmény) szintén nem fogadta el a javaslatot, de azon közvetítő indítványt tette, hogy utasítsák azt megfontolás végett az igazgatótanácshoz. Ebben az értelemben határoztak.

A gyűlés negyedik tárgyának előadója *Nagy László* (Budapestről) volt, a ki az V. egyetemes tanítógyűlés és s II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus tételeiről terjesztett be javaslatokat. Indítványozta, hogy az V. egyetemes tanítógyűlésre az Országos Bizottság tájékozással a következő tetteket ajánlja az egyesületek figyelmébe:

1. A tanítók szolgálati szabályzata (A IV. egyetemes tanítógyűlés határozata értelmében tárgyalandó.)
2. Az elemi népiskolákra vonatkozó törvények módosításának alapelvei.
3. Az ismétlő-iskolák szervezete s a róluk szóló törvények módosítása.

4. A tanítók mellékfoglalkozásai.

5. A magyar nyelv tanítása a nem magyar ajkú iskolákban.

6. Az énekoktatás a népiskolában.

7. A foglalkoztató és kézimunka-oktatás a népiskolában.

A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus összes ülésének tételei gyanánt pedig a következőket javasolja:

1. Miként volna a vallás- és közoktatásügyi kormányzat szervezete módosítandó, hogy az a szakszerűség követelményeinek megfeleljen?
2. A különböző fokú iskolák (elemi és középfokú iskola, egyetem) tanítási rendszere közötti kapcsolat és átmenet.
3. Magyarország iskoláinak egységes alapon nyugvó szervezete.

4. A különböző iskolákban működő tanítók (tanárok) s tanítónők egységes képzése és képesítése.

5. A különböző iskolákban működő tanítók (tanárok) s tanítónők egységes fejelemi, fizetési és nyugdíjügye.

6. Az iskoláknak a fenntartókhoz való viszonya.

7. Az iskolai tanítás és nevelés módszerének a természetes fejlődés követelményeinek megfelelő módosítása.

8. A magyar nyelv és a nemzeti szellem ügye az iskolában.

9. Az iskola és a szocializmus.

A tétéleket vita nélkül elfogadták és kiadták intézkedés végett az igazgatótanácsnak.

Végre néhány felmerült indítványt az igazgatótanács figyelmébe ajánlottak s az elnök az ülést bezárta.

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

A neveléstan kézikönyve. Tanítóképző-intézetek számára szerkesztette *M. Joo István*, a debreczeni ev. ref. tanítóképző igazgatója s a theologiai Akadémián a neveléstan tanára. Budapest, 1894. kiadja Hornyánszky Viktor. Ára 3 frt.

Egy hosszú, tapasztalatokban és tanulmányban gazdag és munkás élet gyümölcse a kezünk alatt levő munka, melynek minden sorát, minden egyes kijelentését tárgya iránt való lelkesültség, a nevelés ügye iránt való őszinte odaadás és hazafiság jellemzi. Szerző fel kívánta ugyan használni a nevelésügy korszakalkotó apostolai munkálkodásának eredményét, de ezt oly alakban tette, hogy azon az idegen eredet alig látszik. Az egész munkán oly szellem vonul át, melyből világosan kitűnik, hogy írója nemcsak alanyának, a magyar fajnak természetét, annak egész szíve gyökeréig ismeri; de egyúttal tisztában van azon eszközökkel és módokkal is, melyek által és melyek szerint abból a saját jellegének megfelelő minél nemesebb lény formálható: egy szóval Joo I. nemcsak embert, de egyúttal magyart, a neki leginkább megfelelő eszközökkel kíván nevelni. Ha a munkának egyéb erénye nem volna, ezen egyért megérdemelné, hogy az egy magyar nevelő asztaláról se hiányozzék. Ezeket előre bocsátva lássuk magát a munkát.

A mű a bevezető részen kívül két főrésze oszlik. Az első rész a testi vagy fizikai, a második a szellemi nevelést tárgyalja.

A bevezető rész 4 fejezetében az általános meghatározásokat adja, mint a nevelés fogalma, annak lehetősége, stb. Szerző neveléstani álláspontja a 3. §-ból tűnik ki. Itt ugyanis, miután a nevelés főcélját illető nézeteket (Herbart, Weitz, stb) felsorolja, így szól: «Azért Ziller Tuiscoval tartunk, ki a nevelés céljául a Krisztushoz, az erkölcsi nagyság leg-tökéletesebb eszményéhez való hasonlatosságot tűzte ki.» A következő

§-ban a nemzeti nevelést illetőleg így nyilatkozik: «Ki népét, fajtát s ennek nyelvét nem becsüli, a ki saját hazáját önfeláldozásig nem szereti, az más nyelven szóló, más fajhoz tartozó népeket szeretni és becsülni nem képes . . . » Majd: «Oly nemzeti nevelést értünk, mely igazán moralis . . . »

Az első rész 21 fejezetében (6—26. §) a testi nevelés tényezőivel, mint a táplálkozás, légzés, ruházat, mozgás, stb. foglalkozik. Erre vonatkozó álláspontját a szerző következő nyilatkozata fejezi ki: «A testi nevelés . . . kezdettől fogva arra irányul, hogy . . . a lélek uralma a test felett előkészítessék és megkönnyítetessék». Szerző előhaladt álláspontját mi sem igazolja inkább, mint annak a tánczra vonatkozó felfogása. «Valóban ma is csak oly táncznak van becse az ifjúság nevelésében, melynek az a czélja, hogy a test szép mozgást, ildomos magatartást sajátítson el . . . » Majd a régi magyar táncz dicsőítésére idézi Berzsenyi szép versét a tánczról, mely «Majd lebegő szellő, szerelemre felolvad epedve, s bújja hevét kényes mozdulatokba szövi»; a mai tánczra azonban megjegyzi, hogy az nagy részben: «szabálytalan ugrálás, testgyötrő rázkódás» (32. l). Általában szerzőnek az egész testi nevelésre vonatkozó felfogását üdeség, a korral való haladás jellemzi.

A második rész a szellemi nevelést tárgyalja. És pedig az ezen rész első fejezetében bevezetőül a testi és szellemi nevelés viszonyáról beszél. (27. §). A kérdést szépen, ihlettséggel tárgyalja; de sajnálattal kell megjegyeznem — pedig annak itt volna helye, — hogy abból nem vehető ki az, hogy az író mely pszichológiai álláspontot vallja magáénak. Az emberrel született eszmék lételét tagadja ugyan, de pozitív csak annyit mond, hogy «a lélek tulajdonképen oly élő lény, mely minden lelki működés alapja . . . a különböző lelki tehetségek nem egyebek . . . mint egy és ugyanazon léleknek különböző irányú munkásságai; . . . maga a lélek érez, gondolkodik, ismer, akar stb . . . »

A rész tárgyát négy szakaszban, 59. §-ban, a 28. §-tól 86. §-ig (258 l) adja elő. És pedig az elsőben beszél az ismerő tehetség képzéséről, a másodikban az érzelmi tehetség vagy kedély képzéséről, a harmadikban az akarat képzéséről vagy erkölcsi nevelésről és végre a negyedikben a tanításról, annak két csoportja szerint, u. m. az általános módszertanról és a tanítás alapelveiről.

Valóban nagy zavarban van az ember akkor, midőn a tartalom ezen bő tárházából valamit ki akar választani, hogy a mű e szakaszáról megfelelő képet nyújtson; mert ha egyes fejezetet szakít ki az ember az egészből, úgy méltatlanságot követ el a többi iránt. Legyen elég tehát az egészről annyit mondani, hogy azt a lelkesülés szemével, az emberi természetet mélyen vizsgáló gyakorlati nevelő alkotta; a gyakorlatosság szempontjából alig van abban kivetni való. Különösen ki kell emelnem e rész második szakaszát, illetőleg annak azon fejezetét (44. §), mely a hazaszeretetet, nemkülönben a vallásos érzelmeket, illetőleg az utóbbinak nevelői hatását tárgyalja. Szerző ebben fölmelegszik, s az ihlettség szárnyain költői magaslatra száll, úgy, hogy tárgyalása itt már nem annyira okoskodás, mint költői beszéd. Nemkülönben ily kiváló része a munkának az, mely az általános módszertan tárgyaival foglalkozik (a 65. §-tól a 75. §-ig). Ha szerző a fentebb

említett részben költői magaslatra emelkedik, úgy itt a gyakorlati tanférfi szólal meg, a ki az iskolát nem a könyvekből, de az életből, a tapasztalatból ismeri.

Ime, ezzel beszámoltam volna azon általános benyomásról, melyet rám a szóban levő mű gondos átolvasása tett. Minthogy azonban egy munka ismertetőjének annak nemcsak fényes de egyúttal árnyékos oldalait is észre kell vennie: azt hiszem, sem a szíves olvasó, sem az általam nagyra becsült szerző nem veszik tőlem rossz néven, ha ebbeli tisztemnek is meg kívánok felelni. Szükséges ez már csak azért is, hogy hátha maga az író be fogja azt ismerni és egy jövő kiadásban, melyet szívemből óhajtok, figyelembe veszi.

Már fentebb voltam bátor megjegyezni, a második rész első fejezetének bemutatásánál, hogy abból az író pszichológiai állaspontja nem vehető ki. Ugyanezen bizonytalanság vonul végig az egész munkán. Pedig, ha azt akarjuk, hogy a neveléstan, mint tudomány elismertessék — pedig ezt akarnunk kell — akkor, akármilyen népszerűnek szánt neveléstanban is valamely pszichológiai állásponthez kell csatlakoznunk. A legegyszerűbb tudományt is ép a rendszer különbözteti meg az ismeret-halmaztól. Hogy melyik álláspontot fogadta volna el szerző, — Herbartét, Beneké-ét, vagy a régít: az nekem egyelőre mindegy lett volna; csakhogy abban következetes lett volna.

Hasonlóképp kifogásolnom kell, hogy a nevelés elveinek tárgyalásánál nem tűnik ki világosan, hogy melyik hát szerző szerint a főelv, melynek a többi mintegy folyománya.

Nemkülönben nem hallgathatom el, hogy egy olyan könyvben, melynek az a hivatása, hogy a tanítónak az életben is tanácsadással szolgáljon, szívesen láttam volna oly kérdésekben való állásfoglalást, melyek talán nincsenek végleg eldöntve, talán még sokaig nem is lesznek: mindazonáltal az ezekben való tájékozatlanság miatt a tanító vagy botorkál, vagy tényleg sok ballépést követ el. Ilyen kérdések szerintem az osztott és osztatlan iskola egymáshoz való viszonya. Oly kérdés ez, mely különösen ránk magyarokra, kiknél az iskolák 78%-a osztatlan, aktualis jelentőségű. Kívánja-e szerző ez ügyben az eddigi rendezetlen állapotokat a jövőben is fentartani és engedni e miatt a társadalom előtt az egész népnevelést kompromittálni? Vagy pedig oly módon óhajtja e kérdést megoldani, mint azt a román kormány tette, a melyhez hasonló, a nélkül, hogy annak idején a román iskolai módszert ismertem volna, én is évek óta sürgetek? Ilyen kérdés továbbá az osztott iskolában az állandó és felszálló osztályrendszer. Melyiket tartja helyesebbnek? Ép oly kevéssé van tisztázva a népiskola és középiskola egymás iránt való viszonya. Helyesli-e azt, hogy a középiskola már a 9 éves gyermeket elvonja a népiskolától? Ezek és az ezekhez hasonlóak mind oly kérdések, melyekben nekünk népnevelőknek állást kell foglalnunk, — olyan állást, mely a népiskola anyagi és erkölcsi érdekeinek megfelel; apostolokat kell nekünk növendékeinkben ez érdekek megvédésére nevelnünk. Már csak ezen okból sem volna szabad egy népiskolai neveléstanból e kérdéseknek hiányozniok.

A mi a munka nyelvezetét illeti, úgy azt is a legnagyobb elisme-

rés illeti: mindenütt magyaros, nemes, tiszta, szabatos. — úgy, hogy e tekintetben mintául szolgálhat a tanítónak. Nem hagyhatom azonban itt sem felemlítés nélkül, hogy nem egy helyen éppen a nyelvtisztságra való törekvés miatt, szórendje, ha nem is helytelen, de legalább is szokatlan. Így: «a kérdezgetés alkalmával arra is mindig törekedni kell» . . . (22 l.) Én ezt így mondanám: «arra is kell mindig törekedni».

Végül még a műnek, mint tankönyvnek tanítóképző-intézeteinkben való használatára nézve kell egy szót szólnom. Én a magam részéről felette örülnék, ha növendékeimnek fejlettségi foka megengedné, hogy a neveléstani ily terjedelemben tárgyalhassam előttük; de én kénytelen vagyok beismerni, hogy a könyvet, minden kitűnősége mellett is kézi könyvül, éppen terjedelme miatt, el nem fogadhatnám. Meglehet, hogy hazánk másutt elhelyezett képző-intézetei e tekintetben kedvezőbb helyzetben vannak. — Bármily esetben is, nem hallgathatom el, hogy az én egyéni fölfogásom szerint, minden tankönyv első kellékének a rövidségnek kell lenni. Ne tartalmazza az mindazt, a mit a tanárnak kell elmondani a tárgy magyarázatául; hanem az mintegy eredménytár legyen, hogy annak minden egyes tétele a tanár magyarázatának záró-pontját képezhesse.

Eltekintve a kifogásul felhozottaktól, én a munkát olyannak vélem, mely nemcsak a hazai nevelésügyi, de általában az összes nevelésügyi irodalom terén számot tesz. Én azt a magam részéről, eleitől végig, a legnagyobb élvezettel olvastam; ép azért ezt nemcsak szakszerű nevelőtársaimnak, de mind azon férfiaknak, kik a népnevelés vagy általában a tanügy iránt érdeklélnek, a legmelegebben merem ajánlani.

Adjon az ég sok ily derék munkát nevelésügyi irodalmunknak!
S.

A székelyek Erdélyben, hősköltemény, három énekben. Irta *Aranyos-rákosi Székely Sándor*. Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta s kiadta *Borbély György* gimnáziumi tanár Tordán. Ára 20 kr.

Az irodalom és irodalomtörténet tanárait bizonyosan kellemesen lepi meg a hír, hogy a címzett mű egy önálló kis füzetben megjelent.

Nemzeti műeposz-irodalmunkban alapvető kísérlet volt e mű, melyet Toldy Ferencz «csodálatos sugalat művé»-nek mond s mely Vörösmartyt, saját nyilatkozata szerint, Zalán futásának megírására inspirálta.

A ki tanítványai előtt a magyar eposzt ismerteti, halátlan lenne «Erdély csalogánya» iránt, ha ezt, a maga korában, a nemzeti érzület ébresztésére annyira hatásos szép művet mellőzne. De különben is e mű akár önálló felfogását, akár tömör szerkezetét, akár lendületes nyelvezetét tekintjük, több a kísérletnél: az eposz anyagi és alaki minden kellékével bíró kerek egész. Nyelvünk irályi szépségei, hajlékonysága, tömörsége és erőteljessége, melyek Zalán futásában, Vörösmartynál, elbájolnak, e műben már nemcsak felcsillannak, hanem erőteljesen nyilatkoznak. Plastikai, festői kifejezések, megkapó, találó hasonlatok, képletek és alakzatok majdnem minden sorában találhatók. Nem csoda tehát, ha a székelyek honfoglalása, mely e műben az ősmundák és regék

alapján van költői felfogással előadva, Vörösmarty fogékony lelkét megtermékenyítette s a magyarok honfoglalása epopoeájának megírására indította.

És a magyar epikai irodalom e nevezetes termékét kevesen ismerik, s kevés tanár méltatja azt tanítása közben. Ennek oka abban rejlik, hogy e mű nem foroghatott közkezen, ritkán volt található. Régen jelent meg, egy zsebkönyvben, az Igaz Sámuel által szerkesztett «Hebe» 1823. évi kötetében, melyet ma már alig lehet megkapni; e sorok írója 15 évig leste az antiquar-könyvjegyzékeket, míg sikerült egy példányt megszerezni.

Kiváló elismerés illeti B o r b é l y György gimnáziumi tanárt, hogy e becses művet újból kiadta, nemcsak, hanem terjedelmes bevezetéssel és irodalomtörténeti méltatással s magyarázó jegyzetekkel ellátta. S fokozza ez érdemet az a körülmény, hogy Hebe sajtóhibával telt, nemcsak, hanem hiányos szövegét, az író eredeti kéziratából kijavította és pótolta. Minthogy pedig az árát a kis füzetnek csak 20 krban szabta meg, lehetővé tette, hogy azt a legszerényebb tanuló ifjak is megszerezhessék.

Borbély Sámuel.

A kritika igazsága, vagy igazságos volt-e a kritika ?

(Roboz József úr szíves figyelmébe ajánlva)

Roboz József nem volt megelegedve kritikámmal, melyet könyvről e lapok 1894. decemberi számában írtam, mert nem találta meg benne az igazságot.

Hát, őszintén megvallva, a teljes igazságot nem is közöltem én abban a kritikában, legalább nem abban a meztelenségben, hogy mindenki felismerhette volna, de azt hittem, hittük többen, hogy egy ember — Roboz maga — fel fogja ismerni. Úgy látszik azonban, hogy csalódtam, mert R. feleletében kritikám érdemleges czáfolata helyett személyes térre tereli az ügyet s jogosultságomat igyekszik kétségbe vonni.

Csak néhány megjegyzést teszek az ez irányban általa felhozottakra.

1. Igaz az, hogy én nem láttam még dadogók számára berendezett intézeteket, — nem is tartok ilyet szükségesnek — s nem tanítottam sem Gutzman, sem más poliklinikáján, de tanulmányoztam a szakirodalmat, különösen azon 3 munkát, melyből R. is összes ismereit nyerte, azonkívül 3 év óta gyakorlatilag is foglalkozom dadogók tanításával.

2. Igaz az, hogy hirdetett nyilvános tanfolyamomra csak egy, mond egy dadogó iratkozhatott be, mert e tanfolyamot a m. kir. vallás és közokt. Miniszterium 63, 300/1893 számú rendeletével nem engedélyezte. Ezt az egyet azután magán-tanítókép tanítottam s mint normális beszédűt bocsátottam el, azonban a fiú visszaesett hibájába (nem is csodálkoztam rajta, mert azzal a kijelentéssel vált el tőlem, a mit nevelőnője előtt mondott: «azért én mégis dadogni fogok») s midőn a múlt év őszén újra hozzám hozták, én őt el nem fogadtam.

3. Igaz az is, hogy «Kalauz» című lapom 1894. aug. szept. számában ezeket írtam: R. J. kartársunk gyógytanfolyama,

melyet a vakok intézetében létesített, fényesen sikerült. Többen jelentkeztek reája, semmint felvehető volna s sokakat kénytelen volt a szeptemberben megnyíló új tanfolyamra utasítani. A «fényes siker» nem a taneredményre, hanem a jelentkezők számára vonatkozott. Az előbbiről nem is nyilatkozhattam, mert a tanítás kezdetén voltam egyetlen egyszer jelen, a mikor még eredményeket, «fényes sikert», nem is várhattam, de nem is konstatálhattam.

De azt is igaznak tartom, hogy R. szakismereteimet kisebbiteni igyekszik, a minek egy kissé kényes magyarázata van.

Mikor e lapok tisztelt szerkesztője felkért R. munkájának ismertetésére és bírálatára, szívesen vállalkoztam reá annyival is inkább, mert R.-zal régen barátságos viszonyban voltam s mint lapom egyik legszorgalmasabb munkatársa iránt. gondoltam, tartozom azzal a figyelemmel, hogy különösen e lapok tisztelt olvasóival én ismertessem meg művét. Tettem ezt azért is, mert szakbírálatot kívülem csak 2 kartársam írhatott volna, miután tudtommal ez idejüleg csak 4-en foglalkozunk hazánkban a dadogók tanításával.

Mikor aztán behatóan foglalkoztam e munkával s figyelemmel olvastam, az a furcsaság esett meg velem, hogy a gondolatokat mind ismertem, anélkül, hogy e munkát előzőleg olvastam volna. Bántott a dolog s elővéve a bírálatomban említett német munkák egyikét, annak első lapján megtaláltam R. egy felvilágosító jegyzetét *há fordításban*. Ez szeget ütött a fejembe s miután ugyanazon munkából több helytt találtam egyes részeket átvéve, előszedtem a másik két német munkát is s ezekből is találtam részint idézeteket, részint egész kikezdéseket szóról-szóra — a forrás megnevezése nélkül — lefordítva.

A piros, kék és közönséges írón segítségével azután végigmentem a könyvön, mindenütt megjegyezve az eredeti munka lapját s mikor készen voltam, hosszabb tanakodás után abban allapodtam meg, hogy enyhe módon ugyan, de úgy, hogy R. értsen belőle, e körülményt megemlíttem.

Így rejtettem el a teljes igazságot, a mit azután R. nem tudott, vagy nem akart megtalálni s így bíráltam meg munkáját, mintha az a sajátja lett volna. Sőt tovább mentem. Mentegetni akartam mások és magam előtt s miután más mentséget nem találtam számára, kénytelen voltam azt hinni és írni, hogy az önállóság hiánya saját tapasztalatai kevés voltából eredt.

És R. éppen e mentő eszközt kifogásolja leginkább. Azért orrolt meg, mert az előzmények után kevés saját tapasztalatot tételeztem fel benne. Hogy ellenkezőjét beigazolja, hivatkozik Gutzmanntól nyert bizonyítványára s arra, hogy 7 év alatt már 180 beszéd fogyatékoszt kezelt.

Mind a kettőt bizonyítéknak fogadom el, de akkor kérdem, mivel indokolja azt az eljárását, hogy könyvének II., III. és IV. fejezetét, egyikét nem épen sikerült analog példa s kimutatás kivételével, Gutzmann, Denhart és Coën munkáiból vette át, még pedig a legtöbb esetben a forrás elhallgatásával, szóról-szóra?

A tapasztalatlan Robozt tudom és tudtam menteni, a tapasztala-

taira büszke s azokkal hivalkodó Robozt azonban nem tudom, mivel mentsem.

Hogy dr. Szenes Zsigmond ismert és jeles fül orvos R.-ének tartván a munkát, arról elismerőleg nyilatkozott, azon épen nem csodálkozom. Feltételezek R.-ban annyi ügyességet, hogy az említett munkák legjavát választotta ki és a legnagyobb készséggel jelentem ki, hogy ha nem tudtam volna, kinek a munkáiból szedte össze R. a magáét, én is csak elismeréssel szólhattam volna róla.

A «Gyógyászt» «meglepő szép eredményeit» illetőleg semmi kétségem sincs. Én magam írtam bírálatomban, hogy a keze ési eljárás «nem csak helyes, de egyedül célravezető.» Magam is ezt az eljárást követem — hiszen egy forrásból merítettünk mind a ketten s meg vagyok győződve, hogy bárki kövesse ezt, ha lelkiismeretesen munkálkodik, eredményeket kell elérnie. Minden gyermeknél-e? ezt G. V. esetéből kiindulva nem merem állítani, de aligha merné R. is, a ki saját kimutatásában az első tanfolyamáról 1892 elején (a tanfolyam 1891 szept. 15. nyílt meg) írta, hogv 11 hallgatója közül 7 sajátított el normális kiejtést, 2-nek csak javult, 2-nek pedig épen nem is javult a kiejtése.

És a «mikor sorrendben mindez így felmerül előttem, hát valóban nem tudom, hol keressem a kritika igazságát? Vagy talán jobb nem is keresni...»

Én is kérdezem: nem lett volna jobb azt nem is keresni?¹

Scherer István.

VEGYESEK.

† Regéczy József. Kegyetlenül dolgozik közöttünk a halál kaszája. Egyik sudar törzset a másik után törí ketté. Rendre dülnek ki, életük derekán, a tanítóképzés jeles munkásai. Hetyey, Bartsch, Kozocsa, a kik mind vezéregyéniségeink voltak, sorra hagytak el minket, s alig hantoltuk el sírjaikat, az a megdöbbentő hír érkezik hozzánk: Regéczy József, a nagyszombati róm. kat. tanítóképző-intézet igazgatója, márczius 21-én meghalt.

Regéczy József halála vesztesség népoktatásunkra és tanítóképzésünkre. Számba vehető hasznót hajtott az ügynek, a melyet szolgált; de mint 44 éves férfi még főleg ezután értékesíthette volna azt a gazdag szellemi vagyont, a melyet egész életén át hangyaszorgalommal gyűjtött, ha nyugodalmasabb viszonyok közé kerülhetett volna. Munka és küzdelem volt az ő osztályrésze. A küzdelem, a melybe az emberek és viszonyok akarata ellenére sodorták, sok keserű órát okozott neki; de a munka volt az az üdítő forrás, a mely lelkének enyhülést és friss erőt adott.

Idealis gondolkozású s az ideát szerető ember volt. A lelkészi pálya, a melyen ő megindult, vagyonilag s szellemileg gondtalan életet adhatott volna neki; de a népoktatás iránt érzett ellenállhatatlan vonzalma a népnevelői küzdelemmel és gondokkal terhes pályának választására ösztönözte őt. Sohase, még keserves perczeiben sem bánta meg e cserét; szíve minden dobbanása, lelke

¹ Roboz József úr esetleges *rövid* felelete után a vitát közlönyünkben bezárjuk.

minden gondolata a népoktatásé volt, s életének utolsó perczéig nemes lelkesedéssel, fáradhatatlan buzgalommal töltötte be magasztos tanítóképzői hivatását.

Élete folyásáról, tanítói működéséről, irodalmi munkásságáról s tanulmányairól lesz alkalmunk részletes rajzot adni. Most csak azt a speczialis körülményt emlíjük meg életéből, hogy a tanítóképző tanárok egyesületének mindenkor egyik legbuzgóbb támogatója, barátja s munkása volt. Mikor Hetey Gábor a Magyar Tanítóképzőben felvetette az egyesülés eszméjét, azonnal az eszme pártolói sorába állott (I. M. Tanítóképző 1888. évfolyam 3. szám) s érdeme van abban, hogy az egyesülés általános jellegű, a felekezetekre is kiterjedő lett. A megalakulás után is tevékeny részt vett az egyesületi életben. Figyelemmel kísérte minden mozzanatát s hozzá szólott a szóban forgó ügyekhez egyesületi közlönyünkben. Különösen becses dolgozata volt a gyakorlati kiképzésről, a melyben lélektani alapon fejtegeti ez ügyet (I. M. Tanítóképző 1890-diki évf. IV. füzet); utóljára a mult évfolyamban a tanítóképző-intézeti tanárképzés ügyét fejtegette. Tudtommal ez volt hatyúdala. Az 1890-diki közgyűlésen, mint a tanterv ügyének s az 1892-dikin mint a pedagógiai tárgyak előadója, e tisztét közmegelegedéssel töltötte be. Általában, ha tehette, szívesen vett részt a tanítóképző tanárok minden összejövetelén. «Eljöttem, mint szokta mondani, hogy lelkesedést merítsek.» Pedig ő maga tele volt lelkesedéssel s öröme telt abban, ha más is tudott hasonló érelemre buzdítani.

Regéczy a népoktatás szolgálatában önzetlen és sikeres munkásságban gazdag pályát futott be. Méltó arra, hogy kegyelettel őrizzék emlékét a népnevelés munkásai.

Emeljünk emléket Kozocsa Tivadarnak. A budai Paedagogium a következő nemes kartársi érzületre valló felhívást teszi közzé;

«A budapesti polgári és elemi iskolai tanítóképző tanártestülete elhatározta, hogy elhunyt kartársának, *Kozocsa Tivadarnak* sírját emlékkövel fogja megjelölni. E kegyeletes szándékának végrehajtására alulírott bizottságot küldötte ki.»

«Tudva azt, hogy a tisztelt kartársak igen sokan szerették és becsülték az elhunytban a hű kartársat, az ügy érdekének magát teljesen alárendelő buzgó munkatársat, sokan tisztelték és szerették benne a jó tanítómestert, a ki a leggyöngédebb és legerősebb köteléssel, a szeretettel tudta magához fűzni tanítványait, alulírott bizottság azon tiszteletteljes kéréssel fordul az elhunyt pályatársaihoz, hogy a kegyeletes emlékmű föllállításában résztvenni méltóztassanak.»

«Az adományokat kérjük *Snasel Ferencz tanárhoz* (Budapesti I. Győri út, Paedagogium) küldeni A gyűjtés határidejéül a bizottság folyó évi június hó 1-jét állapította meg.»

A beküldött adományok a Magyar Tanítóképző-ben fognak nyugtáztatni.

Kegyeletes kérésünket a t. kartársak jóindulatába ajánlvá, maradunk kartársi tisztelettel, Budapest, 1895. márczius hó, dr. *Kovács János*, *Miklós Gergely*, *Snasel Ferencz*, *Amberg József*.

Személyi hírek. *Halász Ferencz* hevesmegyei kir. tanfelügyelőt a vallás-és közoktatási miniszter szolgálatátételre berendelte a közoktatási minisztériumba. *Halász Ferencz*, a ki okleveles tanító, Hevesvármegye népoktatásának igazgatása és fejlesztése körül nagy sikerrel működött. Benne kiváló erőt nyert a közoktatási minisztérium. — A vallás-és közoktatási miniszter *Holczmann Ferencz* győri kir. kath. tanítóképző-intézeti tanárt a temesvári áll. tanítóképző-intézethez a X. fiz. osztály utolsó fokozatába végleges segédtanárrá, *Orbók Mór* pozsonyi áll. tanítónőképző-intézeti rendes tanárt a VIII. fizetési osztályba, *Amler Antal* r. kath. elemi iskolai tanítót az iglói áll. tanítóképző-intézethez, a X. fizetési osztály harmadik fokozatában ideiglenes segédtanárrá nevezte ki.

A vallás- és közoktatási miniszter *Puza Sándor* apátnak és fősperesnek, továbbá dr. *Kun Zoltán* orvosnak, kik a sárospataki áll. tanítóképző-intézet 25 éves fennállási jubileuma alkalmával az ifjúsági jótékony egyesület részére, valamint mindazoknak, a kik az említett célra kisebb adományokkal hozzájárultak, a tanügy érdekében tanusított áldozatkészségökért elismerő köszönetét fejezte ki. — A vallás- és közoktatási miniszter a «*Dévai előlegezési szövetséget*»-nek a tanügy iránt tanusított áldozatkészségéért, a melylyel a dévai áll. tanítóképző-intézet ifjúsági önképzőkörének az idén 40 frot adományozott, köszönetét fejezte ki.

Lázárné Kasztnér Jankát, a kolozsvári állami tanítónőképző-intézet igazgatóját, a vallás- és közoktatási miniszter a VII. fizetési osztályba kinevezte. Olyan-nak találjuk e soronkívüli előléptetést, mint a mely a magyar tanítóképzés és növevelés egyik legjelesebb munkását érte.

Az állami tanítóképző-intézetek új tanterve. Közlönyünk mult számában írtuk, hogy a miniszter úr jóváhagyta az állami tanítóképző-intézetek számára írt új tantervet s elhatározta, hogy annak fokozatos életbe léptetését a jövő iskolai évben megkezdi. E célból megbízta a közoktatási tanácsot, hogy készítse el a tanítónőképző-intézetek tantervét, a részletes módszertani utasításokat legalább az I. osztály számára s végre javaslatot terjeszzen fel a tankönyvek iratása tárgyában. A közoktatási tanács e célból két albizottságot alakított. Az egyik albizottságot, a melynek elnöke dr. *Verédy Károly*, fővárosi kir. tanfelügyelő, s tagjai *Sebestyén Gyula*, *Thuránszky Irén*, *Szuppán Vilmos* igazgatók, *Radó Vilmos*, *Major Gyula*, *Hollós Károly*, *Nagy László* tanárok, megbízta a tanítónőképző-intézetek tantervének elkészítésével; a másik bizottság pedig, a melynek elnöke dr. *Kármán Mór*, a részletes utasítások elkészítését kapta feladatul. A két bizottság közül az előbbi két ülést tartott, u. m. április 2-án és 22-én. Az első gyűlesen a tanítónőképző-intézetek tantervének készítésénél követendő irányelvről tanácskoztak. Két ellentétes nézet állott egymással szemben; az egyiket *Sebestyén Gyula* képviselte, a ki azt kívánta, hogy tekintve a tanító- és tanítónő-képző intézetek megegyező célját, a kétnemű intézet tantervének is általában véve azonosnak kell lennie s csak oly részletekben engedhető meg eltérés, a melyekben a tanítónőképzés speczialis viszonyai fejeződnek ki, melyeknek főleg a gyakorlati tantárgyak, kézimunka, zene, rajz háztartástan és testgyakorlat. Ezzel szemben *Szuppán Vilmos* utalt a női nemnek a férfétől eltérő természetére, képességeire s a tanítónőképzőkbe lépő növendékek homogénebb előképzettségére, nagyobb, a tantervnek lényegébe vágó s az elméleti tantárgyakra is kiterjedő változtatásokat is szükségeseknek vélt. Kívánta különösen azt, hogy vegyék figyelembe azt a kapcsolatot, a mely az 1887. évi 28,999 számú miniszteri rendelet értelmében a felsőbb leányiskolák és a tanítónőképző-intézetek között megvan, s a mennyire a tanítónőképzés célja megengedi, az első két évfolyam tanterve alkalmazkodjék a felsőbb leányiskola 5. és 6. évfolyamáéhoz. — A bizottság sok tanácskozás után mindenben a *Sebestyén Gyula* álláspontját fogadta el s ellene nyilatkozott különösen annak, hogy a tanítónőképző-intézetek tantervét egy rajtok kívül álló s egészen más tanítási célt követő iskola tanterve szerint szabják meg. Ellenben kimondotta a bizottság azt, hogy a tanító- és tanítónőképzők tanterve azonos legyen, de egyes tantárgyaknál mégis figyelemmel kíván lenni a leendő tanítónőknek a férfitanítóképtől bizonyos dolgokban eltérő működési viszonyaira. Ezt megállapítva, hozzáfogtak a részletes munkához, a melyet az április 22-diki ülésen folytattak.

Az óraterven eddig a következő változtatásokat tettek:

A német nyelvi órák számát az I. II. és III. osztályban emelték 1—1-gyel, tehát lett osztályonként 3—3—3—2;

a mennyiség-tani órák számát a férfitanítóképzők számára elfogadott

4—4—2—2 helyett így állapították meg: I. osztály 3, II. osztály 3, III. osztály 3 és VI. osztály 2;

a tanítóképzőkben a közgazdaságtanra a 4. osztályban kijelölt $\frac{1}{2}$ órát törölték s e tárgyat a háztartástanhoz csatolták;

a háztartástanra, tekintve azt, hogy a természetrajz gazdasági vonatkozásokkal tárgyalatik, a VI. osztályban (2 helyett) csak heti 1 órát vettek fel;

a kézimunka-órák számát a tanítóképzők számára elfogadott 4—4—2—1 helyett 3—3—2—2-ben állapították meg.

Egyebekben elfogadták a tanítóképzők részére megszabott óratervet.

A mi az egyes tantárgyak anyagát illeti, a nevezetesebb módosítások a férfitanítóképzők tantervéhez viszonyítva a következők:

a III. osztály neveléstani anyagába felvették a családi nevelés részletesebb méltatását; a neveléstörténelemben pedig (VI. osztály) külön pont gyanánt bevették a nőnevelés fejlődésének ismertetését;

tekintve azt, hogy a tanítónőképzőkben a német nyelv tanítása számára egységes cél tűzhető ki, eltérőleg a férfitanítóképzőktől megállapították a német nyelv tantervét, a mely a férfitanítóképzőknél is normativum gyanánt vehető; e tervszerint a német nyelv tanítása által elérendő cél a tanítónőképzőkben az, hogy a növendékek a német irodalmi műveket meg tudják érteni!

a mennyiségtanon több módosítást tettek; a legfőbb az, hogy a mértan az első két évfolyamra osztatott be; a számtanból az I. és II. osztályban csak az általános rész végzendő el s az egész alkalmazott számtan (arányosság, százalékszámítás, kamatszámítás, éremszámítás stb) a III. osztályra maradt;

a magyar nyelvtan, történelem és földrajz anyaga változatlan maradt:

a természettudományokon mindössze annyit változtattak, hogy a fizikai és kémiai előismeretek tanítása (I. osztály) a tanítónőképzőkben nem fejtegető, hanem *összefoglaló* természetű lesz; a háztartástan (a gazdaságtan helyett) egészen új tervet kap;

a zene tananyagán az a nevezetes módosítás történt, hogy belevették a II. osztálytól kezdve a *hegedűt*; továbbá már a II. osztályban tanítandó a karének s a IV. osztály zeneelméleti anyagát a zenetörténet és a zeneműfajok ismertetésével bővítették ki.

A tanácskozásokat tovább folytatják.

Márczius 15-dike az állami tanítóképző-intézetekben. A magyar szabadságnak eme dicső napját az idén is megünnepelték több tanítóképző-intézetben. Szívesen adunk tért ez ünnepélyekről beküldött alábbi tudósításoknak. Kérdjük azonban ez alkalommal, *mikor jövend el az az esztendő, a melyben a szabadságnak és hazaszeretetnek ezt a napját Magyarország összes képzőiben megünneplik!* — *Baja.* Az állami képző szabadság-ünnepé az intézet új dísztermében folyt le az igazgató-tanács a tanártestület és ifjúság jelenlétében. «A sikerült ünnep kedves emléke marad tanulóknak s tanároknak egyaránt». Az ünnep programja a következő volt: Mosonyi M. Komócsy J.: Szentelt hantok, énekelte az ifjúság. 2. Ünnepi beszéd, mondotta Scherer Sándor h. igazgató. 3. Petőfi Sándor: Magyar vagyok, (1847) szavalta: Tőke Gyula, II. o. tanítónövendék. 4. Horváth M. Márczius 15-ke Pesten, felolvasta Nikolics Zs. III. o. tanítónövendék. 5. Endrődi S.: Márczius 15-ke, szavalta: Lissák K. IV. o. tanítónövendék. 6. Huber K. Erdélyi I.: Nemzeti zászló, énekelte az ifjúság. 7. Erkel F.: Hunyady-induló. Vonós hangszereken játszta az ifjúsági zenekar. — *A csáktornyai áll. képző* a nemzeti ünnepet a «Hattyú» szálló nagy termében nagy és díszes közönség jelenlétében tartotta meg. A műsor, a melynek minden pontja igen sikerült s ünnepi hangulatot keltő volt, a következő számokból állott: 1. Nyitány Sextett-finale op. 8. Benneth S.-től, zongorakíséret mellett előadták: Schlegel Ferencz, Horváth János, Veinacht Lukács, Wendler József, Peintler Géza, Goldmann Antal,

Trinkl Alajos növendékek. 2. Szózat, férfiak, Metter Károlytól, énekelte a kép. ifj; 3. Márczius 15. Ábrányi E.-től szavalta Trinkl Alajos kép. növ. 4. Kurucz dalok, férfiak Káldy Gy.-től előadták: Szabó Sándor, Németh Sándor, Goldmann Antal, Fliszár Miklós, Brunner István, Peintler Géza, Horváth János és Major Károly tanítónövendékek. 5. Ünnepi beszéd előadta Felméri Albert, tanár, 6. Hegedűquartett Pleyeltől, előadták: Schlegel Ferencz, Horváth János, Trinkl Alajos és Goldmann Antal növendékek. 7. Téli dal, férfiak magánzólamokkal Allaga Gézától, énekelte a kép. ifjúság. 8. Változatok Bartalus Istvántól, zongorán előadta Beér Ferencz t. tanár. 9. a) Tavasz elmúlt férfiak Lányi E.-től b) Talpra magyar, férfiak zongorakísérettel Boldis Ignáztól, énekelte a kép. ifjúság. — *Az iglói áll. tanítóképző-intézetnek a díszteremben tartott Nemzeti Ünnepe következő tárgysorozattal folyt le: 1. «Szentelt hantok» férfi-négyes Mosonyi Mihálytól, előadta az ifjúsági zene-dalkör. 2. «1848», költemény Petőfi Sándortól, szavalta Máhr Gusztáv, IV. éves növendék. 3. «Emlékbeszéd» mondotta Alexy János, IV. éves növendék. 4. «Talpra magyar» férfi-négyes Huber Károlytól, előadta az ifjúsági zene-dalkör. 5. «A Gólyához», költemény Tompa Mihálytól, szavalta Kurján Samu IV. éves növendék. 6. «Nemzeti zászló», férfi-négyes zongorakísérettel Huber Károlytól, előadja az ifjúsági zene-dalkör, zongorán kísérte Pritz József, II. éves növendék.*

Állami tanítói oklevelek felülvizsgálása. Érdekes vita folyt le a hajdú-böszörményi *«Tanítók Lapja»*-ban, a magyar református tanítóság mozgalmait s bátor küzdelmeit élénken visszatükröztető közlönyben. A vita az utolsó protestáns zsinati törvények 423. §-a körül forgott, a mely azt a különös intézkedést tartalmazza, hogy *a kik nem saját (ev. ref.) tanítóképesítő vizsgáló-bizottságoktól, hanem államilag erre jogosított más nyilvános intézetektől nyertek tanítói oklevelet, kötelesek az egyházi énekből és vallástanból s ezek módszeréből az illető egyházkerületi vizsgáló-bizottság előtt pótlóvizsgálatot tenni.* Az izgalom tulajdonképen onnan eredt, hogy néhány tiszántúli egyházmegye, mint a szatmári, elrendelte e paragrafus foganatosítását s így az újonnan alkalmazott tanítók közül többen abba a furcsa helyzetbe kerültek, hogy habár volt az állam által kiszolgáltatott oklevelük mégis véglegesítésük előtt a megjelölt tárgyakból új vizsgálatot kelle kiállaniok. A mi nézetünk ebben a dologban az, hogy elvi szempontból sem helyes, hogy valamely hatóság egy másik arra jogosított hatóság által szabályszerűen megejtett vizsgálat után szabályszerűen kiállított tanítói oklevelet felülbíráljon. Ellenkezik ez az 1868-diki népoktatási törvény intézkedéseivel, a mely szerint minden tanítói oklevél általános érvényességű. Hova vezet ez az eljárás? A mely alapon megkívánják a pótlóvizsgálatot a vallásból és énekből, ugyanazon jögon elrendelhetik a többi tantárgyakra, a történelemre s irodalomra, sőt az egész pedagógiára és gyakorlati tanításokra is, mint a melyeknek oktatásába lehet, szoktak is nélkül felekezeti szellemet vinni. Így aztán szépen megszűnnék a tanítói oklevél kölcsönös érvényessége — a népnevelésnek nagy kárára. Különben sincs tárgyi ok az említett intézkedésre, mert, a mint a Tanítók Lapja helyesen megjegyzi: «hogy az állami tanítóképző-intézetekben súlyt fektetnek a hit- és erkölcsstan tanítására, igazolhatjuk a közoktatási miniszter ez évi február hó 23-án kiadott 6832. számú rendeletével is, a melyben még a magánvizsgát tevőktől is kívánja az e tárgyból való vizsgázást». Hozzátehetjük, hogy a tanítónövendékeket a vallástanra az egyház által kinevezett hitoktató tanítja s a hittani képesítő-vizsgálat az egyház által kiküldött képviselő jelenlétében ejtik meg.

A «Sárosmegyei általános Tanítóegylet» népiskolai s ovónői szakosztályai febr. 25—26-án gyűlést tartottak. *A népiskolai szakosztály* ülésén Szávik Ernő ág. evang. tanító gyakorlati tanítást végzett a történelem fogalmának szemléltetési módjáról. Simkó Endre, ág. evang. tanítóképző tanár az 1—10-ig

terjedő számkör tanításának módszeréről tartott szabad előadást. *Láng Mihály* óvóképző-igazgató, jelentést tett az ezredéves kiállításra küldendő vármegyei tanügyi monografiáról. A tanítóegyesület a megye népoktatásügyét szép fényképekben, rajzokban, térképekben és utánzatokban is be fogja mutatni. Ugyancsak *Láng Mihály* jelentést tett az Eötvös-alapról. A vármegye tanítói közül 6-an léptek be örökös, többen pártoló tagoknak. A szép példát az egyesület derék elnöke, *Gamauf György* adta meg. Az «Eperjesi Széchenyi-kör» a tanügyi monográfia előleges költségeire 150 frotot szavazott meg. A mű kiadási költségeit valószínűleg a megye fedezi.

Ugyancsak e napon tartatott meg a *választmányi gyűlés* is, a melyen a monografia nyolcz előadója jelentést tett az addig végzett munkáról.

Február 26-án volt az *óvónői szakosztály* gyűlése. Jelen volt ezen a vármegye főispánja, tanfelügyelője s a város és vármegye intelligenciájának színéjára. Gyönyörű képet nyújtott *Molnár Mária*nak minta-foglalkozása. Egy óra alatt kicsiben bemutatott egy kiseddóvíi félnapot, aztán lélektanilag és módszertanilag kifejtette eljárását. *Láng Mihály* a gyermek vallásos és erkölcsös érzelméről tanított a képző-intézet II. osztályában. *Láng Mihály* előterjesztette, hogy a «kiseddnevelők országos Egyesülete» a megalakulásról értesíttessék; ugyancsak ő indítványozta, hogy tavasszal alakítsuk meg a Kiseddnevelők országos Egyesületének éjszakkéleti szakosztályát. A szakosztály feladata főként a magyar beszéd terjesztésének a kérdése lenne.

A mint e tények igazolják Sárosvármegye tanítói és óvónői szerény munkásságot fejtenek ki. A hol oly nemesen és magasztosan érző intelligencia van, oly lélek vezeti az ügyeket, mint *Gamauf György* és oly munkás tanítók és óvónők vannak, másként nem is lehet. A magunk részéről csak örülünk, hogy a határszéli vármegyében ily élénk munka folyik.

A szatmármegyei róm. kath. néptanító-egyesület folyó évi rendes közgyűlését ápril hó 18-án, csütörtökön d. e. 9 órakor tartotta meg Szatmáron, a papnöveldei könyvtár helyiségében, melyen az egyesület tagjai és a tanügybarátok nagy számmal jelentek meg. A közgyűlést dr. *Steinberger* Ferencz tanítóképző-intézeti igazgató szép beszéddel nyitotta meg. Ezután az Elnöki megnyitói beszéd, majd titkári jelentés következett a mult évi egyesületi életről; utána a számvizsgáló bizottság tett jelentést a pénztár állapotáról. Kihirdették a pályázat eredményét s felolvasta a «Miként nyerheti meg a tanító a családot az iskola törekvését támogató munkatársul?» «Ne hagyjuk lerontani a család által azt, a mit az iskola épít» jeligéjű jutalmazott pályaművet. *Mondik* Endre szatmári tanító, gyakorlati tanítást végzett a számtanból az elemi I. osztályban. *Bodnár Gáspár* felolvasta az «Iskolá»-ról szóló jelentését. A gyűlést a székesegyházban 8. órakor sz. mise előzte meg.

Védelem. A csurgói «Iskolai Szemle» ez évi első számában «Néppárt és iskola» cím alatt egy cikk jelent meg, mely az iglói áll. tanítóképző-intézet igazgatóját, *Arányi Antalt*, azzal vádolja, hogy az iglói «néppárt» vezetője s a «néppárti politika terjesztője». Erre a nev. igazgató czáfolatot küldött be az «Iskolai Szemlé»-hez, a mely ott meg is jelent. A czáfolatot *Arányi Antal* igazgató úr hozzánk is beküldte közlés végett. Kérésére közöljük a válaszból a következő, a dolog érdemére tartozó részleteket: «Iglón «néppárt» nem létezik, miért is azzal engem összeköttetésbe hozni nem is lehet. A valódi tény az, hogy van itt helyben a sokféle egylet sorában a többi között: Nagy Casino, Olvasókör, és kath. Casino. Ez utóbbi engem azzal tisztelt meg, hogy vonakodásom ellenére egyhangulag alelnökének választott meg. Azonban — éppen a

jelenlegi kényes politikai viszonyokat is figyelembe véve s minden netáni félreértést kikerülve — ezen tisztségről rég lemondtam. Én semmiféle politikai s még kevésbé néppárti egyesületekkel összeköttetésben soha nem voltam s most sem vagyok.»

Uj magyar közoktatási lap. A felvidék egyik magyar góczpontján, Eperjesen, uj magyar nevelésügyi lap van megindulóban. Címe lesz: «*Magyar Kisdednevelés és Népoktatás*»; a lelkes *Láng Mihály*, kisdedóvóképző igazgató felelős szerkesztése alatt csoportosult szerkesztőség tagjai lesznek: *Peres Sándor*, kisdedóvóképző igazgató Budapesten, *Simkó Endre*, tanítóképző tanár Eperjesen, *Molnár Mária*, az eperjesi óvóképző mintaóvónője. A szerkesztők már kiadták programjukat, a mely szerint a közlöny feladata lesz: 1. *terjesztetni a magyar beszédet*; 2. *a kisdedóv és népiskolai nevelés között harmoniát teremteni*; 3. *a nemzeti nevelés és oktatás anyagát egybegyűjteni*. A közlöny május elején indul meg. — Hazafias örömmel üdvözöljük a nemes czélú vállalatot. Oly irányú lap, mint a milyennek a «Magyar Kisdednevelés és Népoktatás» készül, közszükségnek felel meg s missziót van hivatva betölteni nem csak a felvidéken, hanem egész hazánk köznevelése terén. Sikert és kitartást kívánunk a nemes feladathoz

XXXVIII. Kimutatás

az 1895. márcz. 8-tól ápr. 23-ig befolyt tagsági díjakról.

1894. évre: Bartoniek Géza, Gyertyánfy István, Dr. Kiss Áron, Lányi Ernő, Sebestyénne Stetina Ilona (4—4 frt.), Kun Alajos (2 frt., II. részlet).
1895. évre: Babik József, Deák Lajos, Komaromy Lajos, Kolumbán Samu, Molnár Leontin, Péterfy Sándor, Radnai Izabella, Rybár István, Szabó József, Thuránszky Irén, Watzesch Gizella, Zirzen Janka (4—4 frt.), Kun Alajos (2 frt.)

A f. évi tags. díjnak eddigelé 18⁰/₆-a gyűlt be.

Budapesten, 1895. ápr. 23.

Komaromy Lajos,
egyesületi pénztárnok.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

S. G. Znióváralja. A cikkeket kiszedtettem, de kénytelen voltam azokat a jövő számra tenni el. — *M. I.* Füzes-Abony. Köszönöm a nekrológot. Levél megy. — *K. S.* Temesvár. Mielőbb kiszedtetem és lehetőleg elküldöm. — *S. S.* Baja. Bocsánat a késedelemért. Mielőbb küldöm. Kérem az ismertetések folytatását. — *S. D.* Székely-Keresztúr. Köszönöm a szíves üdvözlötet. — *K. I.* Sárospatak. A miniszter a mult szombaton nem tartott audienciát. Köszönöm a küldeményt. — *Népiskolai Tanügy*, Eger. *Sárospataki Lapok*, Sárospatak. A cserepéldányokat két hó óta nem kapom. Tisztelettel kérem a tisztelt szerkesztőkártársakat, szíveskedjenek a küldés végett intézkedni.